

**«ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΑΒΙΚΗ ΑΝΟΙΞΗ ΣΤΟΝ ΑΡΑΒΙΚΟ ΧΕΙΜΩΝΑ.
ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΜΕΤΑΒΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΝΕΑ
ΓΕΝΙΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΣΥΡΙΑΣ.»**

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

UNIVERSITY OF PIRAEUS

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών - Διεθνών και
Ευρωπαϊκών Σπουδών Τμήματος Διεθνών και
Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς**

Μαρία Αικατερίνη Πικιού ΜΘ24027

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΧΕΙΛΑ ΕΙΡΗΝΗ

**ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Ε. ΧΕΙΛΑ, Α. ΤΖΙΑΜΠΙΡΗΣ & Κ.
ΚΟΛΙΟΠΟΥΛΟΣ**

ΠΕΙΡΑΙΑΣ, 2026

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία, εκπονήθηκε στο πλαίσιο ολοκλήρωσης των μεταπτυχιακών μου σπουδών και επικεντρώνεται στη μετάβαση από την Αραβική Άνοιξη στον Αραβικό Χειμώνα, με ειδική έμφαση στις γεωπολιτικές μεταβολές και στις κοινωνικές μεταβάσεις που διαμορφώθηκαν στην νέα γενιά, μέσα από μελέτη περίπτωσης της Συρίας.

Η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος, προέκυψε μετά από έντονο επιστημονικό ενδιαφέρον για τις εξελίξεις στη Μέση Ανατολή κατά και μετά την περίοδο του 2011, καθώς επίσης και από την ανάγκη να εξεταστεί ο ρόλος της νεολαίας ως κρίσιμου παράγοντα κοινωνικής και πολιτικής μεταβολής. Η εργασία αυτή, επιχειρεί να συμβάλει στη σχετική βιβλιογραφία, συνδυάζοντας γεωπολιτικές και κοινωνιολογικές προσεγγίσεις, προκειμένου να αναδειχθεί η πολυεπίπεδη φύση των αλλαγών που ακολούθησαν τις εξεγέρσεις του 2011.

Η συγγραφή της διπλωματικής αυτής, αποτέλεσε μία ιδιαίτερα απαιτητική, αλλά και δημιουργική διαδικασία, η οποία προσέφερε πολύτιμες γνώσεις και ερευνητικές εμπειρίες. Ελπίζω ότι το παρόν έργο, θα αποτελέσει μία μικρή συμβολή στη κατανόηση των σύγχρονων δυναμικών της περιοχής και των προκλήσεων που αντιμετωπίζει η νέα γενιά στον αραβικό κόσμο.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες προς την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου για την πολύτιμη καθοδήγηση, τις χρήσιμες παρατηρήσεις και τη συνεχή υποστήριξη καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Η συμβολή της, υπήρξε καθοριστική για τη διαμόρφωση της ερευνητικής κατεύθυνσης και την ολοκλήρωση της εργασίας.

Σε αυτό το σημείο, θα ήθελα να ευχαριστήσω την μητέρα μου Μαρία, τον πατέρα μου Κώστα, τη γιαγιά μου Καίτη και το αγόρι μου Σωκράτη, που στάθηκαν δίπλα μου με υπομονή, κατανόηση και ενθάρρυνση σε όλη αυτή της πορεία. Η στήριξή τους αποτέλεσε σημαντικό κίνητρο για να συνεχίσω και να ολοκληρώσω αυτή την απαιτητική προσπάθεια.

Τέλος, ευχαριστώ την κολλητή μου Τόνια και την ξαδέρφη μου Μαρίνα που στάθηκαν δίπλα μου στην προσπάθειά μου αυτή.

«Στη μνήμη του παππού μου Ανδρέα,
που δεν πρόλαβε να με δει να αποφοιτώ,
αλλά πάντα πίστευε σε εμένα και μου λείπει κάθε μέρα»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	1
Ευχαριστίες	1
Αφιέρωση	2
Πίνακας συντομογραφιών	6
Περίληψη	7
Abstract	8
Κεφάλαιο 1 ^ο : Εισαγωγή	9-11
Κεφάλαιο 2 ^ο : Θεωρητικό πλαίσιο	
2.1: Θεωρητικές προσεγγίσεις για τη νέα γενιά και την πολιτική κινητοποίηση	11-12
2.2: Θεωρίες πολιτικής μετάβασης και αυταρχισμού	12
2.3: Θεωρίες κινητοποίησης και συλλογικής δράσης	13
2.4: Κοινωνία πολιτών και νεανική συμμετοχή	13
2.5: State security vs Human security	13-14
2.6: Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δημοκρατικές νόρμες	14
Κεφάλαιο 3 ^ο : Αραβική Άνοιξη και Νέα Γενιά	
3.1: «Αίτια της Αραβικής Άνοιξης με έμφαση στη νέα γενιά»	14
3.1.1: Youth bulge και δημογραφική πίεση	15
3.1.2: Κοινωνικοοικονομική κρίση και νεανική απογοήτευση	15
3.1.3: Πολιτική καταπίεση και αυταρχικές δομές	15
3.1.4: Η άνοδος της ψηφιακής σφαίρας	16
3.2: Ο ρόλος της νέας γενιάς στις εξεγέρσεις της Αραβικής Άνοιξης	16
3.3: Η συμμετοχή των νέων γυναικών στην Αραβική Άνοιξη	16-17
3.4: Νέα γενιά και ανθρώπινα δικαιώματα κατά την Αραβική Άνοιξη	17
3.5: Συγκριτική Ανάλυση: Τυνησία – Αίγυπτος – Λιβύη μέσα από το πρίσμα της νεολαίας	18
3.6: Η νεανική συνθήκη της Αραβικής Άνοιξης	18
Κεφάλαιο 4 ^ο : Case Study: Η Συρία	
4.1: Η Συρία πριν το 2011: Πολιτική, κοινωνική και δημογραφική δομή	18-19
4.2: Η έκρηξη του 2011: Η νεολαία ως καταλύτης της συριακής εξέγερσης	19-20
4.3: Από της εξέγερση στον εμφύλιο πόλεμο: Στρατιωτικοποίηση και Διεθνή εμπλοκή	10-21

4.4: Η νέα γενιά στη δίνη του πολέμου: Απώλειες, εκτοπισμός και κοινωνική διάρρηξη	21-22
4.5: Η νέα γενιά στη διασπορά και στη προσφυγιά	22-24
4.6: Η νέα γενιά, η ανθρώπινη ασφάλεια και η αποτυχία διεθνούς προστασίας	24-25
4.7: Κοινωνικοί και πολιτικοί μετασχηματισμοί της συριακής νεολαίας	25-26
4.8: Η συριακή νεολαία και οι διεθνείς δρώντες: Προστασία, διαχείριση και πολιτική αορατότητα	26-28
4.9: Νέα γενιά, γεωπολιτική και περιφερειακές δυνάμεις στη Συριακή Σύγκρουση	28-29
4.10: Σύνοψη και Youth-Centered αποτίμηση της συριακής Σύγκρουσης	29-31
4.11: Η Συριακή νεολαία μετά τον πόλεμο: Προοπτικές, περιορισμοί και δομικές προκλήσεις	31-32

Κεφάλαιο 5^ο: Γεωπολιτικές αλλαγές μετά την Αραβική Άνοιξη και ο Αραβικός Χειμώνας

5.1: Η Αραβική Άνοιξη ως γεωπολιτική δομή στο περιφερειακό και διεθνές σύστημα	32-33
5.2: Από την Αραβική Άνοιξη στον Αραβικό Χειμώνα: Γεωπολιτική αστάθεια και συγκρουσιακές μεταβάσεις	33-34
5.3: Το διεθνές σύστημα μετά το 2011: Μεγάλες δυνάμεις, κανόνες και κρίση πολυμερούς διακυβέρνησης	34-35
5.4: Η ‘Ευθύνη για Προστασία’ (Responsibility to Protect) μετά την Αραβική Άνοιξη: Κανονιστική αρχή ή γεωπολιτικό εργαλείο;	35-36
5.5: Η Ευρωπαϊκή Ένωση, η ‘Ευθύνη για Προστασία’ και η συριακή κρίση	36-37
5.6: Γεωπολιτική αστάθεια, διεθνείς αποτυχίες και οι επιπτώσεις στη νέα γενιά	38-39

Κεφάλαιο 6^ο: Κοινωνικές μεταβάσεις της νέας γενιάς στον Αραβικό Χειμώνα

6.1: Νεολαία και παρατεταμένη κοινωνική επισφάλεια	39-40
6.2: Εκπαίδευση, εργασία και ατελείς πολιτικές και κοινωνικές μεταβάσεις στη νεανική εμπειρία	40-41
6.3: Έμφυλες ανισότητες και νεανικές διαδρομές στη σύγχρονη κοινωνική μετάβαση	41-42
6.4: Καθημερινές πρακτικές, ανθεκτικότητα και νεανική προσαρμογή	43-44
6.5: Προσδοκίες, μέλλον και αναδιαμόρφωση νεανικών οριζόντων	44-45
6.6: Συνθετική αποτίμηση των κοινωνικών μεταβάσεων της νέας γενιάς	45-46

Κεφάλαιο 7^ο: Συμπεράσματα

7.1: Συνολική αποτίμηση: Από την Αραβική Άνοιξη στον Αραβικό Χειμώνα	46
7.2: Η Συρία ως Case Study: γεωπολιτική σύγκρουση και κοινωνική αποδιάρθρωση	47
7.3: Η νέα γενιά ως κεντρικός φορέας κοινωνικής μετάβασης	47-48
7.4: Θεωρητική συμβολή, περιορισμοί και προοπτικές	49-50
7.5: Τελικό αποτέλεσμα και κλείσιμο	50-51

Βιβλιογραφία	52-56
--------------------	-------

Γλωσσάριο	57-59
Παράρτημα	60-61

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

CEPS	Centre of European Policy Studies
EU	European Union
ILO	International Labour Organisation
MENA	Middle East and North Africa
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
R2P	Responsibility to Protect
UN	United Nations
UNDP	United Nations Development Programme
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation
UNHCR	United Nations Higher Commissioner for Refugees
UN OHCHR	United Nations Office of the Higher Commissioner for Human Rights
UN WOMAN	United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment for Woman
UNICEF	United Nations Children's Fund
WHO	World Health Organization

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία, εξετάζει τη μετάβαση από την Αραβική Άνοιξη στον Αραβικό Χειμώνα, εστιάζοντας στον ρόλο και στις εμπειρίες της νέας γενιάς στη Συρία. Η Αραβική Άνοιξη, αποτέλεσε ένα κύμα κοινωνικών και πολιτικών εξεγέρσεων που ανέδειξε βαθιές δομικές ανισότητες, αυταρχικές πρακτικές και δημογραφικές πιέσεις στον αραβικό κόσμο. Η νεολαία, λειτούργησε ως βασικός φορέας κινητοποίησης, αξιοποιώντας τόσο τους δημόσιους χώρους διαμαρτυρίας όσο και τις ψηφιακές τεχνολογίες για την οργάνωση και διάδοση των αιτημάτων της, εκφράζοντας αξίες αξιοπρέπειας, κοινωνικής δικαιοσύνης και πολιτικής ελευθερίας.

Η συριακή περίπτωση, αναδεικνύεται ως κεντρικό παράδειγμα, καθώς η αρχική νεανική εξέγερση του 2011, εξελίχθηκε ταχύτατα σε παρατεταμένη εμφύλια σύγκρουση με έντονη διεθνοποίηση και εμπλοκή περιφερειακών και παγκοσμίων δρώντων. Η εργασία αναλύει τις συνέπειες αυτής της μετάβασης για τη συριακή νεολαία, η οποία βρέθηκε αντιμέτωπη με μαζική βία, εκτοπισμό, εκπαιδευτική αποστέρηση και κοινωνική επισφάλεια, διαμορφώνοντας τις συνθήκες μίας «χαμένης γενιάς». Παράλληλα, εξετάζονται οι έμφυλες διαστάσεις της κρίσης, καθώς οι νέες γυναίκες αντιμετώπισαν επιπρόσθετους αποκλεισμούς και ανέπτυξαν ιδιαίτερες μορφές ανθεκτικότητας.

Επιπλέον, η εργασία διερευνά τις γεωπολιτικές αναδιατάξεις μετά το 2011, την κρίση της πολυμερούς διακυβέρνησης και η αποτυχία εφαρμογής της αρχής της ‘Ευθύνης για Προστασία’ - R2P στη Συρία. Η ανάλυση, υπογραμμίζει ότι η νεολαία δεν αποτελεί απλώς δημογραφικό υπόβαθρο, αλλά κρίσιμο κοινωνικό υποκείμενο, του οποίου οι εμπειρίες, οι πρακτικές προσαρμογής και οι προσδοκίες θα επηρεάσουν καθοριστικά τις μελλοντικές ειρηνεύσεις, κοινωνικής συνοχής και μεταπολεμικής ανασυγκρότησης στην περιοχή, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Αραβική Άνοιξη, Συρία, Αραβικός Χειμώνας, Γεωπολιτική, Ευθύνη για Προστασία

ABSTRACT

The present Master's thesis examines the transition from the Arab Spring to the period widely described as Arab Winter, with particular focus on the role and lived experiences of the younger generation in Syria. The Arab Spring emerged as a wave of social and political uprisings across the Arab world, revealing deep structural inequalities, authoritarian governance, economic marginalisation, utilising both public protest spaces and digital technologies to organize action and disseminate demands for dignity, social justice and political freedom.

The Syrian case constitutes the core case study of this research, as the initial youth-led protests of 2011 rapidly escalated into one of the most destructive and protracted civil conflicts of the twenty-first century. The thesis, analyses how the militarisation and internationalisation of the Syrian uprising transformed the political space available to the younger generation, while regional actors increasingly reshaped the conflict according to broader geopolitical interests. The consequences for Syrian youth have disruption, labor insecurity and profound social fragmentation, ultimately producing the conditions of what international organisations describe as “lost generation”.

Furthermore, the thesis explores the gendered dimensions of these transformations, highlighting that young women experienced additional layers of exclusion and vulnerability, yet also developed distinct forms of resilience and social agency. At the geopolitical level, the study investigates the broader shifts in the international system after 2011, including the crisis of multilateral governance and the failure of the Responsibility to Protect – R2P principle in the Syrian context. The inability of the international community to ensure effective protection for civilians has deeply affected youth political socialisation and trust in global institutions.

Overall, this thesis argues that youth should not be approached merely as a demographic category, but as a crucial social and political actor whose experiences, strategies of adaptation, and future expectations will decisively shape the prospects of peacebuilding, social cohesion and post-conflict reconstruction in Syria and the wider region.

KEY WORDS: Arab Spring, youth, Arab Winter, Geopolitics, Responsibility to Protect - R2P

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: «ΕΙΣΑΓΩΓΗ»

Η Αραβική Άνοιξη, η εκτεταμένη σειρά κοινωνικών εξεγέρσεων που ξέσπασε το 2010-2011 στον αραβικό κόσμο, έχει αποτελέσει αντικείμενο σημαντικής ακαδημαϊκής και πολιτικής μελέτης, καθώς ανέδειξε βαθιές κοινωνικοπολιτικές εντάσεις, αποκαλύπτοντας τα διαρθρωτικά προβλήματα των αυταρχικών καθεστώτων της περιοχής (Peters, 2012). Παρά τις διαφορές μεταξύ των κρατών, κοινό σημείο, ήταν η ενεργή συμμετοχή της νέας γενιάς, η οποία λειτούργησε ως βασικός φορέας κοινωνικής και πολιτικής αλλαγής, κινητοποιώντας τα γεγονότα μέσα από νέες μορφές συμμετοχής και ψηφιακές τεχνολογίες (Howard & Hussain, 2013). Η νεολαία των αραβικών κοινωνιών βρέθηκε αντιμέτωπη με μακροχρόνιες πολιτικές περιορισμών, κοινωνική περιθωριοποίηση, ανεργία και συστημική διαφθορά, συνθήκες που επέδρασαν καταλυτικά στη διαμόρφωση μιας συλλογικής επιθυμίας για θεσμικό μετασχηματισμό (UNDP, 2016). Η μελέτη της Αραβικής Άνοιξης ως πρωτίστως νεανικό φαινόμενο προβάλλει σήμερα ως κεντρικό ερευνητικό πεδίο, όχι μόνο για την κατανόηση των γεγονότων του 2011, αλλά και για την ανάλυση των κοινωνικών και γεωπολιτικών μεταβάσεων που ακολούθησαν.

Η παρούσα διπλωματική εργασία εστιάζει ιδιαίτερα στη Συρία, όπου η Αραβική Άνοιξη, οδήγησε σε έναν από τους πιο καταστροφικούς και παρατεταμένους εμφυλίους πολέμους του 21^{ου} αιώνα. Η περίπτωση της Συρίας αποκτά μοναδική σημασία, διότι συνδυάζει την αρχική κινητοποίηση νέων, μία γρήγορη κλιμάκωση σε βίαιη σύγκρουση, την εμπλοκή διεθνών και περιφερειακών δρώντων και έναν μακροχρόνιο ανθρωπιστικό και προσφυγικό αντίκτυπο που επηρέασε εξαιρετικά τη νέα γενιά (Hallward & Butcher, 2019). Η εξέγερση ξεκίνησε με την αυθόρμητη κινητοποίηση εφήβων και νέων στη Daraa, γεγονός που αναγνωρίζεται ευρέως ως το σημείο εκκίνησης του συριακού ξεσηκωμού, επιβεβαιώνοντας ότι η νεολαία αποτέλεσε τον πυρήνα των πρώτων αντιστάσεων (Lynch, 2013). Η κλιμάκωση της βίας, η κρατική καταστολή και η εμπλοκή εξωτερικών δυνάμεων οδήγησαν γρήγορα στην αποδιάρθρωση της κοινωνικής συνοχής, δημιουργώντας αυτό που πολλά διεθνή ιδρύματα περιγράφουν και ως “χαμένη γενιά” (lost generation) (UNICEF, 2018).

Σε γεωπολιτικό επίπεδο, η συριακή σύγκρουση ανέδειξε τις αντιφάσεις της διεθνούς τάξης πραγμάτων και ειδικότερα την ένταση μεταξύ της αρχής της κρατικής κυριαρχίας και της διεθνούς υποχρέωσης προστασίας των αμάχων. Η συζήτηση περί διεθνούς παρέμβασης, η οποία αναπτύχθηκε ιδιαίτερα μετά τη διατύπωση του δόγματος Ευθύνης Για Προστασία (Responsibility to Protect - R2P) το 2001, αποτέλεσε κομβικό στοιχείο της ευρύτερης αντιπαράθεσης για το πώς πρέπει να αντιμετωπίζονται οι μαζικές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων (International Commission on Intervention and State Sovereignty, 2001). Ωστόσο, στη Συρία η διεθνής κοινότητα, απέτυχε να εφαρμόσει αποτελεσματικά την αρχή αυτή, παρά το γεγονός ότι σε άλλες περιπτώσεις, όπως στη Λιβύη, το R2P λειτούργησε ως σημείο επίκλησης για άμεση επέμβαση (Janzekovic & Silander, 2013, pp. 107-121). Η αποτυχία αυτή έχει αποτελέσει αντικείμενο έντονης ακαδημαϊκής συζήτησης, υποδηλώνοντας ότι το R2P παραμένει περισσότερο ένα «υποσχετικό πλαίσιο» παρά μία δεσμευτική διεθνής πρακτική (Bellamy, 2014).

Ο ρόλος της νέας γενιάς στην Αραβική Άνοιξη πρέπει να εξεταστεί μέσα από ένα διεπιστημονικό πρίσμα, το οποίο συνδυάζει πολιτική επιστήμη, κοινωνιολογία της νεολαίας, διεθνείς σχέσεις και ανθρωπιστικές σπουδές. Οι νέοι αποτέλεσαν τη βάση ενός δημογραφικού φαινομένου γνωστού ως youth bulge, το οποίο χαρακτηρίζει κοινωνική ανάπτυξη όσο και κινδύνους για πολιτική αποσταθεροποίηση (Cincotta, 2012). Στη Μέση Ανατολή, η δημογραφική διόγκωση της νεολαίας (youth bulge) συνδέθηκε άμεσα με την αυξημένη ανεργία, την έλλειψη πολιτικών διεξόδων και την διάχυτη κρίση εμπιστοσύνης προς τις θεσμικές δομές. Σε αυτό το πλαίσιο, η Αραβική Άνοιξη εκλήφθηκε από τη νέα γενιά ως μία ευκαιρία πολιτικής αυτενέργειας και ανατροπής του υφιστάμενου συστήματος.

Παράλληλα, η χρήση των νέων τεχνολογιών και των κοινωνικών δικτύων αναγνώρισε τη νεολαία ως ψηφιακούς αυτόχθονες (digital natives), ικανούς να οργανώσουν κινητοποιήσεις, να διαδώσουν πληροφορίες και να αμφισβητήσουν τον κρατικό μονοπωλιακό έλεγχο της πληροφόρησης (Castells, 2015). Ερευνητικές εργασίες επισημαίνουν ότι το ψηφιακό περιβάλλον λειτούργησε ως «εργαλείο επιτάχυνσης» για τις νεανικές εξεγέρσεις, καθιστώντας τη μετάδοση πολιτικών μηνυμάτων ταχύτατη και ανθεκτική στην κρατική λογοκρισία (Paliharitiya et al., 2020, pp. 145). Η συνάντηση της δημογραφικής πίεσης, της ψηφιακής κουλτούρας και της κοινωνικής δυσαρέσκειας, οδήγησε σε μία σύντομη αλλά δυναμική περίοδο πολιτικής κινητοποίησης.

Η Συρία, ωστόσο, διαφοροποιείται λόγω της ταχείας μετάβασης από μία ειρηνική διαμαρτυρία σε ένοπλη σύγκρουση. Η κρατική καταστολή, που περιελάμβανε συλλήψεις ανηλίκων, χρήση βίας και ποινικοποίηση της νεανικής αντίστασης, κλιμάκωσε τις εντάσεις (Holliday, 2012). Η περιθωριοποίηση της νέας γενιάς, εντάθηκε όταν πολλά νεαρά άτομα βρέθηκαν αντιμέτωπα είτε με αναγκαστική στρατολόγηση, είτε με την ανάγκη φυγής στο εξωτερικό, οδηγώντας σε μία μαζική προσφυγική έξοδο (UNHCR, 2019). Αυτή η «νέα διασπορά» αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους σύγχρονους μετασχηματισμούς της συριακής κοινωνίας, με επιπτώσεις στην εκπαίδευση, την πολιτική συμμετοχή και τη διαγενεακή δυναμική.

Παράλληλα, η αδυναμία της διεθνούς κοινότητας να προστατεύσει τη συριακή νεολαία δημιούργησε σημαντικά ηθικά και πολιτικά ερωτήματα, για τον ρόλο των διεθνών θεσμών σε συγκρούσεις υψηλής έντασης. Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών – ΟΗΕ έχει αναγνωρίσει διαχρονικά τη δυσκολία ισορροπίας μεταξύ της κρατικής κυριαρχίας και της διεθνούς προστασίας των αμάχων, σημειώνοντας ότι η πρακτική εφαρμογή του R2P εξαρτάται από πολιτική βούληση και γεωπολιτικούς συσχετισμούς (Wolfrum, 2002, pp. 95-114). Η Συρία αποτελεί χαρακτηριστική περίπτωση, όπου οι γεωστρατηγικές προτεραιότητες υπερίσχυαν των ανθρωπιστικών αναγκών, αφήνοντας τη νέα γενιά εκτεθειμένη σε ακραία βία, αναγκαστική μετακίνηση και κοινωνική αποδιάρθρωση.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η Αραβική Άνοιξη δημιούργησε νέες προκλήσεις για την εξωτερική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ιδιαίτερα ως προς την προώθηση της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Παρά τις επανειλημμένες διακηρύξεις της

ΕΕ, περί υποστήριξης των δημοκρατικών μεταβάσεων, η απόκλιση μεταξύ λόγου και πράξης υπήρξε σημαντική, ιδίως σε σχέση με τη Συρία (Youngs, 2002). Αναφορές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου επισημαίνουν ότι η Ένωση δυσκολεύτηκε να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στην καταστολή των νέων και στις αυξανόμενες ανθρωπιστικές ανάγκες, κυρίως λόγω γεωπολιτικών περιορισμών και έλλειψης ενιαίας στρατηγικής (European Parliament, 2025). Παρόλα αυτά, η ΕΕ αποτέλεσε τον βασικό χρηματοδότη ανθρωπιστικών προγραμμάτων που στόχευαν στην ενίσχυση της νεολαίας εντός και εκτός Συρίας, επιβεβαιώνοντας τη σημασία της ως διεθνούς ανθρωπιστικού δρώντα.

Σε αυτό το πλαίσιο, η παρούσα εργασία επιδιώκει να εξετάσει σφαιρικά τις κοινωνικές και γεωπολιτικές μεταβάσεις που βιώνει η νέα γενιά στη Συρία, από την αρχική φάση της Αραβικής Άνοιξης έως και τη διαχείριση των συνεπειών του εμφυλίου. Η έρευνα συνδυάζει θεωρητικές προσεγγίσεις της πολιτικής μετάβασης, διεθνείς θεωρίες παρέμβασης, μελέτες νεολαίας και εμπειρικά δεδομένα από διεθνείς οργανισμούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: «Θεωρητικό Πλαίσιο»

2.1: «Θεωρητικές προσεγγίσεις για τη νέα γενιά και την πολιτική κινητοποίηση»

Η ανάλυση της Αραβικής Άνοιξης και ειδικότερα της συριακής περίπτωσης απαιτεί τη διερεύνηση των θεωρητικών παραδοχών που αφορούν τη νέα γενιά, τον ρόλο της στον δημόσιο χώρο, καθώς και τις μορφές πολιτικής συμμετοχής που αναδύονται σε συγκείμενα κοινωνικής κρίσης. Στη διεθνή βιβλιογραφία, η νεολαία θεωρείται συχνά ως μια ιδιαίτερη κοινωνική κατηγορία που βρίσκεται στο μεταίχμιο μεταξύ εξάρτησης και αυτονομίας, περιορισμού και διεκδίκησης, παθητικότητας και αντίστασης (Furlong, 2012). Το θεωρητικό αυτό υπόβαθρο είναι κρίσιμο για την κατανόηση των γεγονότων του 2011, καθώς πολλοί ερευνητές επισημαίνουν ότι η Αραβική Άνοιξη αποτέλεσε πρωτίστως «μία νεολαίωςτικά καθοδηγούμενη στιγμή πολιτικής αφύπνισης (“a youth-driven moment of political awakening”)

 (Howard & Hussain, 2013).

Μία από τις πιο βασικές έννοιες που χρησιμοποιείται για την εξήγηση της νεανικής κινητοποίησης στη Μέση Ανατολή είναι η «δημογραφική διόγκωση της νεολαίας» (youth bulge). Ο όρος περιγράφει κοινωνίες όπου η δημογραφική κατανομή κλίνει προς έναν δυσανάλογο μεγάλο νεανικό πληθυσμό, συνθήκη που δημιουργεί ισχυρές πιέσεις στα οικονομικά και πολιτικά συστήματα και ενισχύει την πιθανότητα κοινωνικών εντάσεων (Cincotta, 2012). Το youth bulge στη MENA συνδέθηκε με υψηλά ποσοστά ανεργίας, την έλλειψη κοινωνικής κινητικότητας και την πολιτική περιθωριοποίηση, δηλαδή ως παράγοντες που λειτούργησαν ως καταλύτες της νεανικής απογοήτευσης και του αιτήματος για αλλαγή (Dhillon & Yousef, 2011).

Σύμφωνα με τον Castells (2015), η νεολαία των αρχών του 21^{ου} αιώνα ενσαρκώνει μια ιδιαίτερη “διαδικτυακή ταυτότητα» η οποία διαμορφώνεται μέσα από ψηφιακές

πλατφόρμες, οριζόντιες μορφές επικοινωνίας και νέες τεχνολογίες. Από το ψηφιακό οικοσύστημα επέτρεψε στις νεανικές ομάδες των αραβικών χωρών να διαμοιραστούν πολιτικά μηνύματα, να οργανώσουν διαμαρτυρίες και να υπερκεράσουν το κρατικό μονοπώλιο στην πληροφόρηση. Οι Howard και Hussain (2013) υποστηρίζουν ότι η Αραβική Άνοιξη αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα «ψηφιακά δικτυωμένου ακτιβισμού» (“digitally networked activism”), όπου η διάχυση της πληροφορίας υπήρξε κρίσιμη για την κινητοποίηση και τη συλλογική δράση.

Σε αυτό το θεωρητικό πλαίσιο, η συμμετοχή της νέας γενιάς αναλύεται όχι απλώς ως αποτέλεσμα κοινωνικοοικονομικής πίεσης, αλλά ως έκφραση μιας νέας μορφής πολιτικής κουλτούρας, περισσότερο οριζόντιας, συμμετοχικής και διασυνδεδεμένης. Η βιβλιογραφία, επισημαίνει ότι οι νέοι στη Μέση Ανατολή απορρίπτουν τις παραδοσιακές δομές εξουσίας, αναζητώντας νέους τρόπους πολιτικής έκφρασης, που συνδυάζουν τοπικούς αγώνες και παγκόσμιες αξίες δικαιοσύνης, αξιοπρέπειας και ελευθερίας (Bayat, 2010). Έτσι, η θεωρητική προσέγγιση της νεολαίας ως φορέα κοινωνικής αλλαγής, αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο για την κατανόηση των εξελίξεων στη Συρία.

2.2: «Θεωρίες πολιτικής μετάβασης και αυταρχισμού»

Οι εξεγέρσεις της Αραβικής Άνοιξης εξετάζονται επίσης μέσα από το πρίσμα των θεωριών πολιτικής μετάβασης. Η κλασική θεωρία εκδημοκρατισμού υποστηρίζεται ότι η μετάβαση προς τη δημοκρατία προϋποθέτει την ανάπτυξη θεσμών, την ενίσχυση της κοινωνίας των πολιτών και την αποδυνάμωση των αυταρχικών δομών (Huntington, 1991). Ωστόσο, οι περισσότερες αραβικές χώρες χαρακτηρίζονται από «ανθεκτικούς αυταρχισμούς» (Lucas, 2004), όπου τα καθεστάτα διαμορφώνουν πολυεπίπεδους μηχανισμούς κοινωνικού ελέγχου, πατρωνίας και καταστολής.

Η Συρία, υπό το καθεστώς Άσαντ, αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα ενός αυταρχικού κράτους με έντονες πελατειακές σχέσεις, περιορισμένη πολιτική συμμετοχή και εκτεταμένο έλεγχο της πληροφόρησης (Hinnebusch, 2012). Η καταστολή των πρώτων νεολαϊστικών κινητοποιήσεων του 2011 συνάδει με την αυταρχική λογική διατήρησης της εξουσίας, καθώς το καθεστώς δεν διέθετε μηχανισμούς ενσωμάτωσης ή θεσμικής απάντησης στις κοινωνικές διεκδικήσεις. Σε αυτό το πλαίσιο, η μετάβαση σε εμφύλια σύγκρουση εξηγείται από πολλούς θεωρητικούς ως αποτέλεσμα ενός «αποτυχημένου κύκλου πολιτικής μετάβασης», όπου η αρχική κινητοποίηση δεν βρήκε θεσμικές οδούς μετασχηματισμού (Lynch, 2013).

Η θεωρία της δημοκρατικής ειρήνης, η οποία υποστηρίζει ότι οι δημοκρατίες τείνουν να επιλύσουν τις διαφορές τους χωρίς καταφυγή στη βία (Doyle, 1983), δεν εφαρμόζεται στο συριακό πλαίσιο λόγω της απολυταρχικής δομής του κράτους και της απουσίας πολιτικής λογοδοσίας. Αντίθετα, η συριακή περίπτωση επιβεβαιώνει την κριτική που έχει ασκηθεί στη θεωρία αυτή. Σύμφωνα με την οποία η δημοκρατική ειρήνη δεν μπορεί να λειτουργήσει σε μη δημοκρατικά περιβάλλοντα ή σε συνθήκες βαθιάς κοινωνικής διαίρεσης (Skidelsky, 2024).

2.3: «Θεωρίες κινητοποίησης και συλλογικής δράσης»

Οι εξεγέρσεις του 2011 αναλύονται επίσης μέσα από τις θεωρίες συλλογικής δράσης, οι οποίες υποστηρίζουν ότι η κινητοποίηση προκύπτει όταν οι κοινωνικές ομάδες αντιλαμβάνονται αφενός μια αδικία και αφετέρου μια ευκαιρία για πολιτική αλλαγή (Tilly & Tarrow, 2015). Η νεολαία στις αραβικές χώρες βίωσε διαχρονικά τη συνύπαρξη πολιτικής καταπίεσης και κοινωνικοοικονομικής αστάθειας, στοιχεία που δημιούργησαν πρόσφορο έδαφος για συλλογική ενεργοποίηση.

Ιδιαίτερα σημαντικό είναι ότι σύμφωνα με τους Snow & Benford (2000), η πολιτική κινητοποίηση προϋποθέτει τη διαμόρφωση ενός «ελκυστικού πλαισίου νοήματος» (framing), το οποίο μετατρέπει ατομικές δυσαρέσκειες, σε συλλογική δράση. Στην Αραβική Άνοιξη, αυτό το πλαίσιο διαμορφώθηκε γύρω από αξίες όπως η αξιοπρέπεια, η ελευθερία έκφρασης, η κοινωνική δικαιοσύνη και η αποκατάσταση πολιτικών δικαιωμάτων. Η νεολαία αξιοποίησε το πλαίσιο αυτό ώστε να αναπτύξει νέες μορφές ενεργούς συμμετοχής, συχνά εκτός παραδοσιακών θεσμών, γεγονός που εξηγεί την εκρηκτική δυναμική των πρώτων εξεγέρσεων.

2.4: «Κοινωνία των πολιτών και νεανική συμμετοχή»

Η κοινωνία των πολιτών θεωρείται θεμελιώδης στην ανάπτυξη πολιτικής κουλτούρας συμμετοχής. Ο Dahrendorf (2002), υποστηρίζει ότι η κοινωνία των πολιτών λειτουργεί ως χώρος ελευθερίας, όπου οι πολίτες διαμορφώνουν προσδοκίες και διεκδικήσεις. Στη Μέση Ανατολή, όμως η κοινωνία των πολιτών υπήρξε ιστορικά περιορισμένη, λόγω κρατικής επιτήρησης και αυταρχικών δομών.

Ωστόσο, οι νέοι ανέπτυξαν εναλλακτικές μορφές πολιτικής συμμετοχής, ιδιαίτερα μέσα στο ψηφιακό περιβάλλον. Οι Trentmann (2000) και Keukeleire & Delreux (2022), αναδεικνύουν τη συμβολή της κοινωνίας των πολιτών ως πεδίου πολιτικοποίησης, ενώ στην περίπτωση της Αραβικής Άνοιξης οι νέες διαδικτυακές κοινότητες λειτούργησαν ως «νέοι χώροι πολιτεότητας» όπου οι νέοι μπορούσαν να συζητήσουν, να οργανώσουν δράσεις και να δημιουργήσουν αίσθηση συλλογικότητας.

2.5: «State security vs Human security»

Η συριακή σύγκρουση συνδέεται άμεσα με τη διάκριση μεταξύ κρατικής και ανθρώπινης ασφάλειας. Η παραδοσιακή έννοια της ασφάλειας, εστιάζει στην προστασία του κράτους και της κυριαρχίας του (Waltz, 1979). Αντίθετα, η έννοια της ανθρώπινης ασφάλειας, η οποία αναπτύχθηκε μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, επικεντρώνεται στην προστασία των ατόμων από βία, καταπίεση και δομικές απειλές (UNDP, 1994).

Η ευθύνη προστασίας (Responsibility to Protect – R2P) επιχειρεί να γεφυρώσει αυτές τις δύο προσεγγίσεις υποστηρίζοντας ότι, όταν ένα κράτος αποτυγχάνει να

προστατεύσει τους πολίτες του από μαζικές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η διεθνής κοινότητα έχει «ευθύνη να προστατεύσει» (International Commission on Intervention and State Sovereignty, 2001). Στη Συρία, ωστόσο, η εφαρμογή του R2P απέτυχε λόγω πολιτικών διαφωνιών στο Συμβούλιο Ασφαλείας και γεωπολιτικών συμφερόντων (Janzekovic & Silander, 2013).

Η αποτυχία αυτή επηρέασε δυσανάλογα τη νέα γενιά, η οποία βρέθηκε εκτεθειμένη σε ακραία βία, εκτοπισμό και κοινωνική αποδόμηση, επιβεβαιώνοντας τη θεωρητική θέση ότι η ανθρώπινη ασφάλεια δεν μπορεί να διασφαλιστεί σε συνθήκες κρατικής αποτυχίας (Bellamy, 2014).

2.6: «Ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δημοκρατικές νόρμες»

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, ιστορικά επιχειρεί να προωθήσει δημοκρατικές αρχές, ανθρώπινα δικαιώματα και κράτος δικαίου στις γειτονικές της περιοχές (Youngs, 2002). Ωστόσο, η Αραβική Άνοιξη αποκάλυψε περιορισμούς στην ικανότητα της ΕΕ να επηρεάσει πολιτικές εξελίξεις στη Μέση Ανατολή. Σύμφωνα με τους Börzel, Dandashly & Risse (2015), η αντίδραση της ΕΕ υπήρξε αποσπασματική, καθώς οι γεωπολιτικές προτεραιότητες υπερτέρησαν της προώθησης δημοκρατικών αξιών.

Επιπλέον, η νεολαία των αραβικών χωρών συχνά θεωρούσε την ΕΕ ως υπόδειγμα δημοκρατίας και πολιτικών ελευθεριών, διαμορφώνοντας προσδοκίες που δεν υλοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων (Peters, 2012). Αναφορές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στη Συρία, παρά τις δημοκρατίες της δεσμεύσεις, λόγω έλλειψης στρατηγική συνοχής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: «Αραβική Άνοιξη και Νέα Γενιά»

3.1: «Αίτια της Αραβικής Άνοιξης με έμφαση στη νέα γενιά»

Η Αραβική Άνοιξη υπήρξε αποτέλεσμα σύνθετων κοινωνικοοικονομικών, πολιτικών και πολιτισμικών διεργασιών, πολλές από τις οποίες επηρέαζαν ιδιαίτερα και δυσανάλογα τη νέα γενιά της Μέσης Ανατολής και Βόρειας Αφρικής. Η νεολαία αποτέλεσε τον δημογραφικά μεγαλύτερο και πολιτικά πιο αποξενωμένο πληθυσμιακό τομέα της περιοχής, δημιουργώντας ένα κοινωνικό υπόστρωμα έτοιμο για κινητοποίηση (Cincotta, 2012). Οι βαθιές ανισότητες, η ανεργία των νέων, η έλλειψη θεσμικής αντιπροσώπευσης και η κρατική καταστολή δημιούργησαν ένα περιβάλλον μέσα στο οποίο η συλλογική δράση όχι μόνο έγινε δυνατή, αλλά και αναγκαία για την νεολαία.

3.1.1: «Youth bulge και δημογραφική πίεση»

Το φαινόμενο youth bulge, δηλαδή η δυσανάλογη διόγκωση της νεανικής ομάδας στο συνολικό πληθυσμό, θεωρείται από τους ερευνητές καθοριστικός παράγοντας για κοινωνική και πολιτική αστάθεια στην περιοχή (Cincotta, 2012). Σύμφωνα με στοιχεία του UNDP (2016), σε πολλές χώρες της MENA περισσότερο από το 60% του πληθυσμού ήταν κάτω των 30 ετών, ενώ τα κράτη αδυνατούσαν θεσμικά, οικονομικά και πολιτικά να ενσωματώσουν αυτό τον πληθυσμό σε βιώσιμες μορφές ανάπτυξης.

Η δημογραφική αυτή πίεση συνδυάστηκε με περιορισμένες οικονομικές δυνατότητες και ένα εξαιρετικά δυσλειτουργικό μοντέλο αγοράς εργασίας, όπου η ανεργία των νέων ξεπερνούσε το 25% σε αρκετές χώρες (Dhillon & Yousef, 2011). Αυτό, δημιούργησε μία γενιά που βίωνε συστηματική κοινωνική καθήλωση παρά την υψηλή μορφωτική της στάθμη (Heydemann, 2013)

3.1.2: «Κοινωνικοοικονομική κρίση και νεανική απογοήτευση»

Οι νέοι αντιμετώπιζαν καχεκτική οικονομική κινητικότητα και έλλειψη προοπτικών, κάτι που οδήγησε σε μία ευρύτερη συνθήκη αποξένωσης από το κράτος και τις πολιτικές ελίτ (Harrigan, 2014). Πολλές αραβικές οικονομίες χαρακτηρίζουν από «κλειστά» συστήματα απασχόλησης, όπου η πρόσβαση σε θέσεις εξαρτιόταν από πελατειακά δίκτυα και οικογενειακές διασυνδέσεις, αποκλείοντας έτσι χιλιάδες νέους από ουσιαστική κοινωνική κινητικότητα (Hinnebusch, 2012).

Ταυτόχρονα, οι ανισότητες στην εκπαίδευση, ιδιαίτερα στις αγροτικές περιοχές και ανάμεσα στα φύλα, ενίσχυσαν τα αισθήματα αδικίας, τα οποία λειτούργησαν ως μοχλός κινητοποίησης (UNESCO, 2018). Η απογοήτευση της νέας γενιάς δεν ήταν μόνο οικονομική, αλλά και βαθιά πολιτική, καθώς οι νέοι θεωρούσαν ότι δεν είχαν καμία φωνή στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων (Bayat, 2013).

3.1.3: «Πολιτική καταπίεση και αυταρχικές δομές»

Η Αραβική Άνοιξη εκδηλώθηκε σε περιβάλλον όπου οι αυταρχικοί μηχανισμοί καταστολής λειτούργησαν συστηματικά, εμποδίζοντας οποιαδήποτε μορφή πολιτικής έκφρασης. Η απουσία πολιτικών δικαιωμάτων, οι περιορισμοί στην ελευθερία λόγου, η λογοκρισία και η εκτεταμένη παρακολούθηση αποτελούσαν μέρος της καθημερινότητας των νέων (Lynch, 2013). Η γενιά αυτή μεγάλωσε σε ένα περιβάλλον, όπου τα πολιτικά κόμματα είχαν αποδυναμωθεί, τα συνδικάτα βρίσκονταν υπό κρατικό έλεγχο, ενώ οι φοιτητές οργανώσεις λειτουργούσαν σε στενά πλαίσια (Hinnebusch, 2012).

Η συσσωρευμένη αυτή καταπίεση δημιούργησε μία οριζόντια αίσθηση συλλογικής δυσαρέσκειας, η οποία αποτέλεσε το υπόβαθρο των μαζικών διαδηλώσεων του 2011 (Howard & Hussain, 2013).

3.1.4: «Η άνοδος της ψηφιακής σφαίρας»

Η τεχνολογία και ειδικά τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη συγκρότηση της νεανικής πολιτικής κουλτούρας. Οι νέοι της περιοχής απέκτησαν πρόσβαση σε νέες μορφές πληροφόρησης, εναλλακτικές πηγές ειδήσεων και διεθνή παραδείγματα κοινωνικής αλλαγής μέσα από πλατφόρμες όπως το Facebook και το Twitter (Castells, 2015). Αυτή η «ψηφιακή διασύνδεση» μείωσε την απομόνωση, αύξησε την πολιτική συνειδητοποίηση και διευκόλυνε τη δημιουργία νέων κινηματικών δικτύων (Howard & Hussain, 2013).

3.2: « Ο ρόλος της νέας γενιάς στις εξεγέρσεις της Αραβικής Άνοιξης»

Η νεολαία δεν αποτέλεσε απλώς έναν από τους συμμετέχοντες παράγοντες της Αραβικής Άνοιξης, αλλά τον βασικό φορέα της κινητοποίησης και της δυναμικής των εξεγέρσεων. Οι νέοι λειτούργησαν ως οργανωτές, διαμεσολαβητές και πολλαπλασιαστές της συλλογικής δράσης, αξιοποιώντας τόσο φυσικούς όσο και ψηφιακούς χώρους πολιτικής έκφρασης (Howard & Hussain, 2013). Σε αντίθεση με παλαιότερες μορφές πολιτικής κινητοποίησης, οι εξεγέρσεις του 2011 χαρακτηρίστηκαν από την απουσία ιεραρχικών δομών και την υιοθέτηση οριζόντιων, δικτυωμένων μορφών οργάνωσης, στοιχείο που αντανάκλα τη νεανική πολιτική κουλτούρα της εποχής.

Η συμμετοχή των νέων εκδηλώθηκε μέσα από ειρηνικές διαδηλώσεις, απεργίες, καθιστικές διαμαρτυρίες, αλλά και μέσα από τη δημιουργία άτυπων δικτύων αλληλεγγύης και πληροφόρησης. Τα πανεπιστήμια και οι χώροι εκπαίδευσης αποτέλεσαν κρίσιμους κόμβους κινητοποίησης, καθώς συγκέντρωναν νεανικούς πληθυσμούς με αυξημένη πολιτική ευαισθητοποίηση και πρόσβαση σε πληροφορία (Bayat, 2013). Παράλληλα, η νεολαία λειτούργησε ως γέφυρα μεταξύ τοπικών αιτημάτων και παγκόσμιων αφηγήσεων περί δημοκρατίας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενισχύοντας τη διεθνή απήχηση των εξεγέρσεων (Castells, 2015).

Η πολιτική δράση των νέων δεν περιορίστηκε στη φυσική παρουσία στους δρόμους, αλλά επεκτάθηκε και στη συμβολική σφαίρα, μέσω συνθημάτων, γκράφιτι, μουσικής και οπτικοακουστικού υλικού, τα οποία διαμόρφωσαν ένα κοινό λεξιλόγιο αντίστασης. Οι νέοι αξιοποίησαν αυτές τις μορφές έκφρασης για να αρθρώσουν αιτήματα αξιοπρέπειας, ελευθερίας και κοινωνικής δικαιοσύνης, συμβάλλοντας στη συγκρότηση μίας νέας συλλογικής ταυτότητας (Snow & Benford, 2000).

3.3: «Η συμμετοχή των νέων γυναικών στην Αραβική Άνοιξη»

Η συμμετοχή των νέων γυναικών στις εξεγέρσεις της Αραβικής Άνοιξης αποτέλεσε ένα από τα πιο καινοτόμα και συχνά υποτιμημένα χαρακτηριστικά των κινημάτων. Παρά τις παραδοσιακές έμφυλες ανισότητες και τους κοινωνικούς περιορισμούς που

επικρατούσαν σε πολλές αραβικές κοινωνίες, οι νέες γυναίκες ανέλαβαν ενεργό ρόλο τόσο στις διαδηλώσεις όσο και στην οργάνωση και διάδοση της κινητοποίησης (UN Woman, 2014).

Οι νέες γυναίκες συμμετείχαν ως διαδηλώτριες, δημοσιογράφοι πολιτών, ακτιβίστριες και οργανώτριες ψηφιακού περιεχομένου, συχνά αναλαμβάνοντας ρόλους υψηλού ρίσκου. Η συμμετοχή τους, αμφισβήτησε όχι μόνο τα αυταρχικά καθεστάτα, αλλά και τις πατριαρχικές δομές εντός των κοινωνιών τους, εισάγοντας έναν διττό αγώνα, πολιτικό και κοινωνικό (UNDP, 2016).

Η βιβλιογραφία επισημαίνει ότι η νεανική γυναικεία συμμετοχή υπήρξε εντονότερη σε χώρες όπως η Τυνησία και η Αίγυπτος, όπου προϋπήρχαν σχετικά ισχυρότερα δίκτυα γυναικείας εκπαίδευσης και κοινωνικής οργάνωσης (Charrad & Zarrugh, 2016). Ωστόσο, ακόμη και σε πιο περιοριστικά περιβάλλοντα, όπως η Συρία, οι νέες γυναίκες διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο στη μεταφορά πληροφοριών, στη φροντίδα τραυμάτων και στη διατήρηση κοινωνικών δεσμών σε συνθήκες βίας (UNICEF, 2018).

Παρά τη σημαντική συμβολή τους, οι νέες γυναίκες συχνά αποκλείστηκαν από τις μεταβατικές πολιτικές διαδικασίες που ακολούθησαν εξεγέρσεις. Αυτό το φαινόμενο αναδεικνύει τα όρια της νεανικής και έμφυλης ενδυνάμωσης στο πλαίσιο αυταρχικών ή μετα-αυταρχικών καθεστώτων, όπου οι παλιές δομές εξουσίας επανέρχονται με νέες μορφές (UNDP, 2016).

3.4: «Νέα γενιά και ανθρώπινα δικαιώματα κατά της Αραβικής Άνοιξη»

Η Αραβική Άνοιξη συνοδεύτηκε από εκτεταμένες παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι οποίες επηρέασαν δυσανάλογα τη νέα γενιά. Οι νέοι αποτέλεσαν τον κύριο στόχο κρατικής καταστολής, καθώς θεωρούνταν οι βασικοί φορείς αμφισβήτησης της εξουσίας (Human Rights Watch, 2013). Συλλήψεις ανηλίκων, αυθαίρετες κρατήσεις, βασανιστήρια και περιορισμοί στην ελευθερία έκφρασης καταγράφηκαν εκτενώς από διεθνείς οργανισμούς.

Η νεολαία βρέθηκε αντιμέτωπη με ένα περιβάλλον όπου τα θεμελιώδη δικαιώματα πολιτικής συμμετοχής και συνάθροισης παραβιάζονταν συστηματικά, γεγονός που ενίσχυσε το αίσθημα αδικίας, αλλά και τη ριζοσπαστικοποίηση της πολιτικής συνείδησης (UN OHCHR, 2013). Η καταστολή, αντί να αποτρέψει τη συμμετοχή, συχνά, ενίσχυε τη συλλογική ταύτιση και τη νομιμοποίηση της αντίστασης στα μάτια των νέων.

Ιδιαίτερη σημασία έχει η στοχοποίηση νέων ψηφιακής παρακολούθησης και λογοκρισίας. Τα κράτη επιχείρησαν να ελέγξουν τη διαδικτυακή δραστηριότητα των νέων, ποινικοποιώντας τη πολιτική έκφραση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Castells, 2015). Αυτές οι πρακτικές, ανέδειξαν τα όρια της ψηφιακής ελευθερίας και την ανάγκη διεθνούς προστασίας των ψηφιακών δικαιωμάτων των νέων.

3.5: «Συγκριτική Ανάλυση: Τυνησία – Αίγυπτος – Λιβύη μέσα από το πρίσμα της νεολαίας»

Η συγκριτική ανάλυση των περιπτώσεων της Τυνησίας, της Αιγύπτου και της Λιβύης, αποκαλύπτει κοινά μοτίβα αλλά και κρίσιμες διαφοροποιήσεις στη νεανική συμμετοχή. Στη Τυνησία, οι νέοι αποτέλεσαν τον βασικό μοχλό κινητοποίησης, αλλά και φορείς θεσμικής συνέχειας, καθώς η μεταβατική διαδικασία οδήγησε σε σχετική πολιτική σταθερότητα (Peters, 2012).

Στην Αίγυπτο, η νεολαία κινητοποιήθηκε μαζικά στην πλατεία Ταχρίρ, ωστόσο αποκλείστηκε γρήγορα από τις μεταβατικές πολιτικές διαδικασίες, γεγονός που οδήγησε σε πολιτική απογοήτευση και επαναφορά αυταρχικών πρακτικών (Lynch, 2013). Η Λιβύη, αντίθετα, χαρακτηρίστηκε από ταχεία στρατιωτικοποίηση της σύγκρουσης, περιορίζοντας τη δυνατότητα των νέων να αναπτύξουν βιώσιμες μορφές πολιτικής συμμετοχής (Bellamy, 2014).

Οι συγκρίσεις αυτές αναδεικνύουν ότι η νεανική κινητοποίηση, αν και αναγκαία, δεν είναι από μόνη της επαρκής για τη διασφάλιση βιώσιμων δημοκρατικών μεταβάσεων, ιδιαίτερα σε περιβάλλοντα θεσμικής αδυναμίας.

3.6: « 'Η νεανική συνθήκη' της Αραβικής Άνοιξης»

Η έννοια της «νεανικής συνθήκης» αναφέρεται στο σύνολο των κοινωνικών, πολιτικών και ψυχολογικών συνθηκών που διαμόρφωσαν την εμπειρία της νέας γενιάς πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την Αραβική Άνοιξη. Οι νέοι βίωσαν μία ταχεία μετάβαση, από την ελπίδα και την πολιτική ενεργοποίηση στην απογοήτευση και την αβεβαιότητα, γεγονός που επηρέασε βαθιά την πολιτική τους κουλτούρα.

Η εμπειρία αυτή διαμόρφωσε μία γενιά πολιτικά πιο συνειδητοποιημένη αλλά και πιο επιφυλακτική απέναντι στους θεσμούς, με αυξημένη έμφαση στην αξιοπρέπεια, την κοινωνική δικαιοσύνη και τα ανθρώπινα δικαιώματα (UNDP, 2016). Η «νεανική συνθήκη» της Αραβικής Άνοιξης, αποτελεί κρίσιμο αναλυτικό εργαλείο, για την κατανόηση της συριακής περίπτωσης, η οποία εξετάζεται εκτενώς στο επόμενο κεφάλαιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: «Case Study: Η Συρία»

4.1: «Η Συρία πριν το 2011: Πολιτική, κοινωνική και δημογραφική δομή»

Η κατανόηση της συριακής περίπτωσης προϋποθέτει την ανάλυση του πολιτικού και κοινωνικού πλαισίου που επικρατούσε πριν από το 2011. Η Συρία λειτούργησε ως ένα αυταρχικό κράτος με ισχυρή συγκέντρωση εξουσίας, περιορισμένη πολιτική συμμετοχή και

εκτεταμένους μηχανισμούς καταστολής, οι οποίοι διαμόρφωναν ένα περιβάλλον συστηματικού αποκλεισμού, ιδιαίτερα για τη νέα γενιά (Hinnebusch, 2012).

Το καθεστώς των Άσαντ, αρχικά υπό τον Χαφέζ αλ-Άσαντ και στη συνέχεια υπό τον Μπασάρ αλ-Άσαντ, βασιζόταν σε ένα σύστημα αυταρχικής διακυβέρνησης με έντονα στοιχεία πελατειακών σχέσεων, ελέγχου των θεσμών και πολιτικής καταστολής. Παρότι η ανάληψη της εξουσίας από τον Μπασάρ αλ-Άσαντ το 2000 δημιούργησε προσδοκίες για μεταρρυθμίσεις, οι προσδοκίες αυτές διαψεύστηκαν γρήγορα, καθώς οι πολιτικές ελευθερίες παρέμειναν περιορισμένες και η κοινωνία των πολιτών υπό στενή επιτήρηση (Heydemann, 2013).

Σε κοινωνικό επίπεδο, η Συρία χαρακτηριζόταν από έντονες δημογραφικές πιέσεις. Περισσότερο από το ήμισυ του πληθυσμού ήταν κάτω των 25 ετών, γεγονός που καθιστούσε τη νεολαία κεντρικό κοινωνικό υποκείμενο, αλλά ταυτόχρονα και ιδιαίτερα ευάλωτο (UNDP, 2016). Το εκπαιδευτικό σύστημα, παρήγαγε μεγάλο αριθμό αποφοίτων, χωρίς όμως αντίστοιχες δυνατότητες απορρόφησης στην αγορά εργασίας, οδηγώντας σε υψηλά ποσοστά ανεργίας νέων και υποαπασχόλησης (Dhillon & Yousef, 2011).

Η κοινωνική αυτή πραγματικότητα, ενίσχυσε το αίσθημα ματαίωσης και απογοήτευσης της νέας γενιάς, η οποία βίωνε μία δομική ασυμφωνία μεταξύ προσδοκιών και πραγματικών δυνατοτήτων. Η νεολαία, αντιμετώπιζε περιορισμένες προοπτικές κοινωνικής κινητικότητας, ενώ η πολιτική συμμετοχή ήταν ουσιαστικά ανύπαρκτη, γεγονός που ενίσχυσε τη διάρρηξη της σχέσης «κράτους-πολίτη» (Hinnebusch, 2012).

4.2: «Η έκρηξη του 2011: Η νεολαία ως καταλύτης της συριακής εξέγερσης»

Η συριακή εξέγερση του 2011 εντάσσεται στο ευρύτερο κύμα της Αραβικής Άνοιξης, ωστόσο παρουσιάζει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που σχετίζονται άμεσα με τον ρόλο της νέας γενιάς. Η αφορμή των πρώτων κινητοποιήσεων στη Daraa, όπου οι έφηβοι συνελήφθησαν και βασανίστηκαν για αντικαθεστωτικά συνθήματα, ανέδειξε με σαφήνεια ότι οι νέοι βρέθηκαν στο επίκεντρο, τόσο της αντίστασης, όσο και της κρατικής καταστολής (Lynch, 2013).

Οι αρχικές διαμαρτυρίες, είχαν ειρηνικό χαρακτήρα και οργανώθηκαν κυρίως από νέους, φοιτητές και νεαρούς εργαζόμενους, οι οποίοι αξιοποίησαν άτυπα δίκτυα επικοινωνίας και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, για τη διάδοση πληροφοριών και τη μαζική κινητοποίηση (Howard & Hussain, 2013). Η νεολαία λειτούργησε ως καταλύτης, μεταφέροντας αιτήματα πολιτικής ελευθερίας, κοινωνικής δικαιοσύνης και αξιοπρέπειας, σε πλήρη αντιστοιχία, με τα συνθήματα που κυριαρχούσαν και σε άλλες χώρες της περιοχής.

Η αντίδραση του καθεστώτος, υπήρξε άμεση και βίαιη. Οι συλλήψεις νέων, η χρήση πραγματικών πυρών και η ποινικοποίηση της διαμαρτυρίας συνέβαλαν στην ταχεία κλιμάκωση της σύγκρουσης (Human Rights Watch, 2012). Η κρατική καταστολή, όχι μόνο δεν ανέκοψε τη νεανική κινητοποίηση, αλλά ενίσχυσε τη συλλογική ταύτιση και τη

νομιμοποίηση της αντίστασης στα μάτια της νέας γενιάς, επιβεβαιώνοντας θεωρητικά μοντέλα που συνδέουν την καταστολή, με την περαιτέρω ριζοποίηση της πολιτικής συμμετοχής (Snow & Benford, 2000).

Ιδιαίτερη σημασία, είχε η χρήση της ψηφιακής σφαίρας από τους νέους Σύριους, οι οποίοι επιχείρησαν να παρακάμψουν τη λογοκρισία και τον έλεγχο των παραδοσιακών μέσων ενημέρωσης. Βίντεο, αναρτήσεις και μαρτυρίες νέων ακτιβιστών διαδόθηκαν διεθνώς, συμβάλλοντας στη διεθνοποίηση της συριακής κρίσης και στην ανάδειξη των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Castells, 2015).

Ωστόσο, η ταχεία μετάβαση από ειρηνική διαμαρτυρία σε βίαιη σύγκρουση, περιόρισε σταδιακά τον χώρο πολιτικής δράσης της νεολαίας. Η αρχική νεανική πρωτοβουλία, εγκλωβίστηκε ανάμεσα στην κρατική βία, τη στρατιωτικοποίηση της αντιπολίτευσης και την εμπλοκή διεθνών δρώντων, οδηγώντας σε μία δραματική μεταβολή του χαρακτήρα της εξέγερσης (Heydemann, 2013).

4.3: «Από την εξέγερση στον εμφύλιο πόλεμο: Στρατιωτικοποίηση και Διεθνής εμπλοκή»

Η σταδιακή μετάβαση της συριακής εξέγερσης, από ειρηνική διαμαρτυρία σε ένοπλη σύγκρουση αποτέλεσε κρίσιμο σημείο καμπής, τόσο για τη δυναμική της σύγκρουσης όσο και για τη θέση της νέας γενιάς εντός αυτής. Η εντεινόμενη κρατική καταστολή, σε συνδυασμό με την απουσία ουσιαστικών πολιτικών παραχωρήσεων, οδήγησε μεγάλο μέρος της αντιπολίτευσης στη στρατιωτικοποίηση, περιορίζοντας δραστικά τον αρχικό χώρο, μη βίαιης νεανικής δράσης (Hinnebusch, 2012).

Οι νέοι, βρέθηκαν αντιμέτωποι με ένα ραγδαία μεταβαλλόμενο περιβάλλον, όπου οι ειρηνικές μορφές συμμετοχής, αντικαταστάθηκαν από ένοπλες πρακτικές και λογικές επιβίωσης. Πολλοί νέοι στρατολογήθηκαν, είτε εκούσια, είτε εξαναγκαστικά σε ένοπλες ομάδες, ενώ άλλοι οδηγήθηκαν στη φυγή ή στην εσωτερική εκτόπιση (UNHCR, 2019). Η στρατιωτικοποίηση της σύγκρουσης διέλυσε τις αρχικές οριζόντιες δομές νεανικής οργάνωσης, αντικαθιστώντας τις με ιεραρχικά και συχνά κατακερματισμένα σχήματα εξουσίας (Heydemann, 2013).

Παράλληλα, η συριακή σύγκρουση απέκτησε έντονη διεθνή διάσταση. Περιφερειακές και παγκόσμιες δυνάμεις ενεπλάκησαν άμεσα ή έμμεσα, μετατρέποντας τη χώρα σε πεδίο γεωπολιτικής αντιπαράθεσης (Lynch, 2013). Η εμπλοκή αυτή περιόρισε περαιτέρω τον ρόλο της κοινωνίας των πολιτών και της νεολαίας, καθώς η σύγκρουση αναδιαμορφώθηκε, γύρω από στρατηγικά συμφέροντα.

Ωστόσο η στρατιωτικοποίηση της συριακής σύγκρουσης δεν υπήρξε αναπόφευκτη, αλλά αποτέλεσε προϊόν συγκεκριμένων πολιτικών επιλογών και δομικών αδυναμιών του καθεστώτος και της διεθνούς κοινότητας. Η απουσία θεσμικών μηχανισμών διαλόγου και η πλήρης απόρριψη των αρχικών αιτημάτων των διαδηλωτών, δημιούργησαν ένα κενό

πολιτικής διαμεσολάβησης, το οποίο καλύφθηκε σταδιακά από ένοπλους δρώντες (Hinnebusch, 2012). Σε αυτό το πλαίσιο, η νεολαία βρέθηκε εγκλωβισμένη ανάμεσα στη συνέχιση της ειρηνικής αντίστασης και στην ανάγκη αυτοπροστασίας, απέναντι στην αυξανόμενη βία.

Η ένοπλη σύγκρουση, ανέτρεψε πλήρως τη δυναμική της νεανικής κινητοποίησης. Οι νέοι που είχαν αρχικά συγκροτήσει άτυπα, οριζόντια δίκτυα πολιτικής δράσης, βρέθηκαν αντιμέτωποι με την αποσύνθεση αυτών των δομών και την αντικατάστασή τους από ιεραρχικά στρατιωτικά σχήματα. Η μετάβαση αυτή, περιόρισε δραστικά τη δυνατότητα πολιτικής έκφρασης και μετέτρεψε τη συμμετοχή πολλών, σε ζήτημα επιβίωσης και δυστυχώς, όχι πολιτικής επιλογής (Heydemann, 2013).

Η διεθνοποίηση της σύγκρουσης, επέτεινε περαιτέρω αυτή τη διαδικασία. Η εμπλοκή περιφερειακών και παγκοσμίων δρώντων, όπως το Ιράν, η Ρωσία, η Τουρκία και οι Ηνωμένες Πολιτείες, μετέτρεψαν τη Συρία σε πεδίο ανταγωνισμού ευρύτερων γεωπολιτικών συμφερόντων, απομακρύνοντας ακόμη περισσότερο τη σύγκρουση από τα αρχικά αιτήματα της νεολαίας (Lynch, 2013). Οι νέοι, έχασαν σταδιακά τον ρόλο του πολιτικού υποκειμένου και αντιμετωπίστηκαν, είτε ως στρατιωτικό δυναμικό, είτε ως ανθρωπιστικό πρόβλημα.

Επιπλέον, η παρατεταμένη αστάθεια και η έλλειψη ενιαίας αντιπολιτευτικής ηγεσίας, συνέβαλαν στον κατακερματισμό της νεανικής δράσης. Πολλοί νέοι, οδηγήθηκαν σε αποπολιτικοποίηση ή αποχώρηση από τη δημόσια σφαίρα, καθώς η σύγκρουση έπαψε να προσφέρει ρεαλιστικές προοπτικές πολιτικής αλλαγής (Bellamy, 2014). Η στρατιωτικοποίηση, επομένως, δεν σήμανε απλώς την αλλαγή μορφής της σύγκρουσης, αλλά και τη βαθιά υποχώρηση της νεανικής πολιτικής αυτενέργειας.

4.4: «Η νέα γενιά στη δίνη του πολέμου: Απώλειες, εκτοπισμός και κοινωνική διάρρηξη»

Η παρατεταμένη σύγκρουση, είχε καταστροφικές συνέπειες για τη συριακή νεολαία, η οποία βρέθηκε αντιμέτωπη με πρωτοφανή επίπεδα βίας, ανασφάλειας και κοινωνικής αποδόμησης. Οι νέοι, αποτέλεσαν τόσο θύματα, όσο και άμεσους μάρτυρες της σύγκρουσης, βιώνοντας απώλειες οικογενειακών δεσμών, διακοπή της εκπαίδευσης και σοβαρές ψυχοκοινωνικές επιπτώσεις (UNICEF, 2018).

Η μαζική εσωτερική και εξωτερική εκτόπιση νέων, διαμόρφωσε αυτό που διεθνείς οργανισμοί περιγράφουν ως «χαμένη γενιά», με περιορισμένη πρόσβαση σε εκπαίδευση, υγειονομική περίθαλψη και εργασία (UNHCR, 2019). Η διακοπή της εκπαιδευτικής διαδικασίας υπήρξε ιδιαίτερα κρίσιμη, καθώς βασικά εργαλεία κοινωνικής ένταξης και μελλοντικής αποκατάστασης, στερήθηκαν από τη νεολαία (UNESCO, 2018).

Η εμπειρία του πολέμου, επηρέασε βαθιά την πολιτική και κοινωνική ταυτότητα των νέων. Πολλοί, ανέπτυξαν έντονη δυσπιστία απέναντι σε θεσμούς και διεθνείς δρώντες, ενώ

άλλοι, αναζήτησαν νέες μορφές ταυτότητας και συλλογικότητας εντός ή εκτός της χώρας (Bellamy, 2014). Η κοινωνική διάρρηξη, που προκάλεσε ο πόλεμος, μετασχημάτισε ριζικά τη νεανική εμπειρία, επηρεάζοντας τη μετάβαση στην ενήλικη ζωή και την πολιτική κοινωνικοποίηση.

Η εμπειρία του πολέμου, επηρέασε τη συριακή νεολαία όχι μόνο σε υλικό αλλά και σε βαθιά ψυχοκοινωνικό επίπεδο. Η συνεχής έκθεση στη βία, η απώλεια συγγενών, φίλων και η αίσθηση μόνιμης ανασφάλειας διαμόρφωσαν μία γενιά που μεγάλωσε υπό συνθήκες τραύματος και αβεβαιότητας (UNICEF, 2018). Οι νέοι αναγκάστηκαν να ωριμάσουν πρόωρα και απότομα, αναλαμβάνοντας ρόλους φροντίδας, επιβίωσης και οικονομικής στήριξης των οικογενειών τους.

Η διακοπή της εκπαίδευσης, υπήρξε ένας από τους πιο καθοριστικούς παράγοντες κοινωνικής αποδιάρθρωσης. Σύμφωνα με στοιχεία διεθνών οργανισμών, εκατομμύρια νέοι Σύριοι στερήθηκαν την πρόσβαση σε βασικές εκπαιδευτικές δομές, γεγονός που περιόρισε δραστικά τις δυνατότητες κοινωνικής ένταξης και επαγγελματικής αποκατάστασης (UNESCO, 2018). Η απώλεια αυτή δεν αφορά μόνο το παρόν, αλλά και το μέλλον της χώρας, καθώς δημιουργεί μακροχρόνια ελλείμματα ανθρωπίνου κεφαλαίου.

Παράλληλα, η εμπειρία του εκτοπισμού και της προσφυγιάς, αναδιαμορφώθηκε ριζικά από τη νεανική ταυτότητα. Οι νέοι που βρέθηκαν εκτός Συρίας, ή σε εσωτερική εκτόπιση, αναγκάστηκαν να επαναπροσδιορίσουν την έννοια της κοινότητας, της πατρίδας και της πολιτικής συμμετοχής (UNHCR, 2019). Για πολλούς λόγους, η πολιτική δράση αντικαταστάθηκε από στρατηγικές επιβίωσης, ενώ η εμπιστοσύνη προς κρατικούς και διεθνούς θεσμούς υπονομεύθηκε βαθιά.

Τέλος, η παρατεταμένη σύγκρουση, παρήγαγε μία νεολαία με αυξημένη πολιτική συνειδητοποίηση, αλλά περιορισμένα μέσα έκφρασης. Οι νέοι, ανέπτυξαν νέες μορφές ανθεκτικότητας, αλληλεγγύης και άτυπης κοινωνικής οργάνωσης, οι οποίες συχνά λειτουργούσαν εκτός επίσημων θεσμών (UNDP, 2016). Αυτές οι μορφές κοινωνικής προσαρμογής, αποτελούν κρίσιμο πεδίο ανάλυσης, για την κατανόηση των μακροπρόθεσμων κοινωνικών μετασχηματισμών που επέφερε ο πόλεμος (UNDP, 2016).

4.5: «Η νέα γενιά στη διασπορά και στην προσφυγιά»

Η συριακή σύγκρουση, προκάλεσε μία από τις μεγαλύτερες και πιο παρατεταμένες προσφυγικές κρίσεις της σύγχρονης εποχής, με τη νέα γενιά να αποτελεί το πλέον πολυπληθές και ευάλωτο τμήμα του εκτοπισμένου πληθυσμού. Σύμφωνα με τον Ύπατο Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τους πρόσφυγες, περισσότερο από το 50% των Σύριων προσφύγων είναι παιδιά, έφηβοι και νέοι ενήλικες, γεγονός που καθιστά τη νεολαία, κεντρικό υποκείμενο της προσφυγικής εμπειρίας (UNHCR, 2019 ; UNHCR, 2023). Η μαζική αυτή μετακίνηση, δεν συνιστά μόνο ανθρωπιστικό ζήτημα, αλλά και βαθιά κοινωνική και πολιτική τομή, καθώς επηρεάζει τη διαδικασία πολιτικής κοινωνικοποίησης,

τη συγκρότηση ταυτότητας και τις μελλοντικές δυνατότητες κοινωνικής ένταξης της συριακής νεολαίας (UNDP, 2016 ; UNICEF, 2018).

Η προσφυγική εμπειρία των νέων στη Συρία χαρακτηρίζεται από πολλαπλές και διαδοχικές απώλειες, οι οποίες εκτείνονται πέρα από τη φυσική απώλεια της πατρίδας. Η διακοπή των κοινωνικών δικτύων, η αποσύνδεση από την εκπαιδευτική διαδικασία και η απουσία σταθερού κοινωνικού πλαισίου, δημιουργούν συνθήκες παρατεταμένης αβεβαιότητας και κοινωνικής περιθωριοποίησης (UNESCO, 2018 ; UNHCR, 2020). Οι νέοι βρίσκονται συχνά εγκλωβισμένοι σε καταυλισμούς ή αστικά περιβάλλοντα υποδοχής, χωρίς επαρκή πρόσβαση στην εκπαίδευση, εργασία και υπηρεσίες ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, γεγονός που υπονομεύει τη μετάβασή τους σε ενήλικη ζωή (European Commission, 2021 ; UNICEF, 2019).

Ιδιαίτερα κρίσιμος παράγοντας κοινωνικού αποκλεισμού για τη συριακή νεολαία στη διασπορά, αποτελεί η εκπαιδευτική αποστέρηση. Διεθνείς εκθέσεις, καταγράφουν ότι εκατομμύρια Σύριοι νέοι, είτε δεν έχουν πρόσβαση σε σχολικές δομές, είτε εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση λόγω οικονομικών πιέσεων, γλωσσικών εμποδίων και θεσμικών περιορισμών στις χώρες υποδοχής (UNESCO 2018 ; UNHCR, 2019). Η εκπαιδευτική αυτή ρήξη, δεν είχε βραχυπρόθεσμες επιπτώσεις, αλλά δημιουργεί μακροχρόνια ελλείματα ανθρωπίνου κεφαλαίου, περιορίζοντας δραστικά τις μελλοντικές δυνατότητες κοινωνικής κινητικότητας και πολιτικής συμμετοχής (World Bank, 2020 ; UNDP, 2016).

Παράλληλα, η ένταξη των νέων Σύριων στην αγορά εργασίας των χωρών υποδοχής παραμένει εξαιρετικά περιορισμένη. Οι περισσότεροι νέοι απασχολούνται σε άτυπες, χαμηλά αμειβόμενες και επισφαλείς θέσεις, συχνά χωρίς νομική προστασία, γεγονός που ενισχύει την κοινωνική ευαλωτότητα (ILO, 2017 ; UNHCR, 2020). Η εργασιακή αυτή επισφάλεια συνδέεται άμεσα με φαινόμενα κοινωνικού αποκλεισμού, εκμετάλλευσης και πολιτικής αορατότητας, καθώς οι νέοι στερούνται θεσμικούς μηχανισμούς εκπροσώπησης και συμμετοχής (European Parliament, 2022 ; UNDP, 2016).

Η εμπειρία της προσφυγιάς, επηρεάζει βαθιά και τη διαμόρφωση της πολιτικής ταυτότητας της συριακής νεολαίας. Πολλοί νέοι αναπτύσσουν έντονη δυσπιστία απέναντι, τόσο στο κράτος προέλευσης, όσο και στους διεθνείς θεσμούς, τους οποίους αντιλαμβάνονται ως ανεπαρκείς στην προστασία των δικαιωμάτων τους (Bellamy, 2014 ; UNHCR, 2023). Ταυτόχρονα, παρατηρείται η ανάδυση νέων μορφών πολιτικής συνείδησης, οι οποίες εκφράζονται μέσα από άτυπα δίκτυα αλληλεγγύης, οργανώσεις της διασποράς και ψηφιακές κοινότητες, όπου οι νέοι επαναδιαπραγματεύονται την έννοια της συμμετοχής και της πολιτεϊότητας (Castells, 2015 ; UNDP, 2016).

Συνολικά, η συριακή νεολαία στη διασπορά συνιστά ένα κρίσιμο κοινωνικό υποκείμενο, του οποίου οι εμπειρίες αντικατοπτρίζουν τα όρια της διεθνούς προστασίας και της ανθρωπιστικής διακυβέρνησης. Η προσφυγική συνθήκη, δεν επηρεάζει μόνο το παρόν των νέων, αλλά και τη μελλοντική δυνατότητα κοινωνικής ανασυγκρότησης της Συρίας,

καθιστώντας τη νεολαία βασικό παράγοντα τόσο της κρίσης όσο και οποιασδήποτε μελλοντικής μεταπολεμικής μετάβασης (Bellamy 2014 ; UNHCR, 2023 ; UNDP, 2016).

4.6: «Η νέα γενιά, η ανθρώπινη ασφάλεια και η αποτυχία διεθνούς προστασίας»

Η συριακή κρίση, ανέδειξε με ιδιαίτερη ένταση τα όρια της παραδοσιακής, κρατοκεντρικής προσέγγισης της ασφάλειας, ιδίως σε ό,τι αφορά τη νέα γενιά. Ενώ η έννοια της κρατικής ασφάλειας, εστιάζει στην εδαφική ακεραιότητα και την επιβίωση του κράτους, η έννοια της ανθρώπινης ασφάλειας, θέτει το επίκεντρο στο άτομο και στις συνθήκες αξιοπρεπούς διαβίωσης, προστασίας και ελευθερίας από τον φόβο (Kaldor, 2013 ; UNDP, 1994). Στη Συρία, η νεολαία βρέθηκε στο επίκεντρο αυτής της αντίφασης, καθώς η επιδίωξη της κρατικής επιβίωσης συνοδεύτηκε από εκτεταμένες παραβιάσεις των δικαιωμάτων και της ασφάλειας των νέων (Hinnebusch, 2012 & Human Rights Watch, 2013).

Η ανθρώπινη ασφάλεια της συριακής νεολαίας υπονομεύθηκε σε πολλαπλά επίπεδα, συμπεριλαμβανομένης της φυσικής, οικονομικής, εκπαιδευτικής και ψυχολογικής ασφάλειας. Οι νέοι, εκτέθηκαν σε αυθαίρετες συλλήψεις, βασανιστήρια, αναγκαστική στρατολόγηση και στοχοποίηση, λόγω πραγματικής ή υποτιθέμενης πολιτικής δράσης (Amnesty International, 2014 ; UN OHCHR, 2013). Παράλληλα, η κατάρρευση των κοινωνικών υπηρεσιών και της οικονομίας περιόρισε δραστικά την πρόσβαση των νέων σε βασικές ανάγκες, ενισχύοντας την ευαλωτότητα και τον κοινωνικό αποκλεισμό τους (World Bank, 2017 ; UNDP, 2016).

Ιδιαίτερη σημασία έχει η αποτυχία εφαρμογής της αρχής της Ευθύνης για Προστασία (Responsibility to Protect – R2P) στη συριακή περίπτωση. Παρότι, η διεθνής κοινότητα αναγνώρισε εκτεταμένες και συστηματικές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι πολιτικές διαφωνίες στο Συμβούλιο Ασφάλειας και τα αντικρουόμενα γεωπολιτικά συμφέροντα, εμπόδισαν την ανάληψη αποτελεσματικής συλλογικής δράσης (Bellamy, 2014 ; Janzekovic & Silander, 2013). Η αποτυχία αυτή, έχει άμεσες και δυσανάλογες συνέπειες για τη νέα γενιά, η οποία στερήθηκε διεθνείς μηχανισμούς προστασίας σε μία κρίσιμη περίοδο διαμόρφωσης της ζωής και ταυτότητάς της (UNDP, 2016 ; UNHCHR, 2019).

Η αδυναμία της διεθνούς κοινότητας να διασφαλίσει την ανθρώπινη ασφάλεια των νέων, ενίσχυσε το αίσθημα εγκατάλειψης και δυσπιστίας απέναντι στους διεθνείς θεσμούς. Πολλοί νέοι Σύριοι, αντιλαμβάνονται τους οργανισμούς διεθνούς διακυβέρνησης ως απομακρυσμένους ή αναποτελεσματικούς, γεγονός που επηρεάζει αρνητικά τη νομιμοποίησή τους και τη όποια μελλοντική προοπτική διεθνούς συνεργασίας (European Parliament, 2022 ; UNHCR, 2023). Η εμπειρία αυτή, συνέβαλε στη διαμόρφωση μίας νεανικής πολιτικής κουλτούρας, που χαρακτηρίζεται από σκεπτικισμό, αλλά και από αναζήτηση εναλλακτικών μορφών ασφάλειας και συλλογικότητας εκτός κρατικών πλαισίων (Castells, 2015 ; Kaldor, 2013).

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η διαχείριση της συριακής κρίσης, ανέδειξε αντιφάσεις μεταξύ διακηρυγμένων αξιών και πρακτικών πολιτικών. Παρά τη σημαντική ανθρωπιστική συνδρομή, η Ευρωπαϊκή Ένωση, αδυνατούσε να διαμορφώσει μία συνεκτική στρατηγική προστασίας της συριακής νεολαίας, ιδίως σε ό,τι αφορά τη νόμιμη μετανάστευση, την εκπαίδευση και τη μακροπρόθεσμη ένταξη (European Commission, 2021 ; European Parliament, 2021). Η απουσία αυτής της στρατηγικής ενίσχυσε τον κίνδυνο διαγενεακής αναπαραγωγής της ανασφάλειας, μετατρέποντας τη νεολαία, σε μόνιμο αποδέκτη κρίσεων, αντί σε φορέα σταθερότητας.

Συνολικά, η συριακή περίπτωση καταδεικνύει ότι η ανθρώπινη ασφάλεια της νέας γενιάς, δεν μπορεί να διασφαλιστεί, χωρίς ουσιαστικής συνεργασία, πολιτική βούληση και θεσμική λογοδοσία. Η αποτυχία προστασίας της συριακής νεολαίας, δεν συνιστά μόνο ανθρωπιστικό έλλειμμα, αλλά και στρατηγική αποτυχία, με μακροπρόθεσμες συνέπειες για την περιφερειακή και διεθνή σταθερότητα (Bellamy, 2014 ; World Bank, 2017).

4.7: «Κοινωνικοί και πολιτικοί μετασχηματισμοί της συριακής νεολαίας»

Η παρατεταμένη συριακή σύγκρουση επέφερε βαθιές ανακατατάξεις στην κοινωνική δομή και την πολιτική κουλτούρα της νέας γενιάς. Οι νέοι, βρέθηκαν αντιμέτωποι με την αποδόμηση θεσμών, δικτύων και μορφών συλλογικής ζωής, γεγονός που οδήγησε στη διαμόρφωση νέων τρόπων κατανόησης της κοινωνίας και της πολιτικής (Heydemann, 2013 ; Hinnenbusch, 2012). Η εμπειρία της βίας, της αστάθειας και της αβεβαιότητας δεν λειτούργησε μόνο ως πηγή τραύματος, αλλά και ως πλαίσιο μέσα στο οποίο αναπτύχθηκαν νέες μορφές ανθεκτικότητας και κοινωνικής προσαρμογής (UNDP, 2016 ; UNICEF, 2019).

Στο επίπεδο της συλλογικής ταυτότητας, η συριακή νεολαία πέρασε από μία φάση έντονης πολιτικής κινητοποίησης, σε μία περίοδο απογοήτευσης και αποστασιοποίησης από τους θεσμούς. Η έλλειψη πολιτικής εκπροσώπησης, η βίαιη καταστολή κρατικών και υπερεθνικών θεσμών στα μάτια των νέων, συνέβαλε σε αυτό (Human Rights Watch, 2013 ; UN OHCHR, 2013). Παράλληλα, παρατηρείται η ανάπτυξη άτυπων μορφών συμμετοχής, οι οποίες βασίζονται στην καθημερινή αλληλεγγύη, στις τοπικές πρωτοβουλίες και στη χρήση ψηφιακών δικτύων (Castells, 2015 ; UNDP, 2016).

Η διάρρηξη των κοινωνικών δεσμών και των θεσμικών μηχανισμών ένταξης οδήγησε επίσης, στη μεταβολή της σχέσης της νεολαίας, με το κράτος και την έννοια της πολιτειότητας. Πολλοί νέοι, αντιλαμβάνονται πλέον την πολιτειότητα, όχι ως θεσμικό καθεστώς δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, αλλά ως ασταθή και διαπραγματεύσιμη συνθήκη, που εξαρτάται από την επιβίωση και τη μετακίνηση (European Parliament, 2022 ; UNHCR, 2019). Η μετατόπιση αυτή, συνδέεται με τις ευρύτερες θεωρητικές συζητήσεις περί «ρευστής πολιτειότητας» σε συνθήκες κρίσης και εκτοπισμού (Kaldor, 2013 ; UNDP, 2016).

Η σύγκρουση είχε επίσης σημαντικό αντίκτυπο, στη διαδικασία πολιτικοποίησης των νέων. Ενώ στην αρχική φάση της εξέγερσης, η πολιτικοποίηση συνδέθηκε με αξίες

δημοκρατίας, δικαιοσύνης και αξιοπρέπειας, η παρατεταμένη βία και ο κατακερματισμός των δρώντων οδήγησαν σε πιο σύνθετες και συχνά αντιφατικές ταυτότητες (Heydemann, 2013 ; Lynch, 2013). Για ένα τμήμα της νεολαίας, η πολιτική δράση μετατοπίστηκε από τη συλλογική διεκδίκηση προς μία προσπάθεια για ατομική επιβίωση, οικογενειακή προστασία και μετανάστευση (UNDP, 2016 & World Bank, 2017).

Ταυτόχρονα, αναδύθηκαν νέες μορφές ακτιβισμού, που λειτούργησαν πέρα από το παραδοσιακό πολιτικό πλαίσιο. Νέοι Σύριοι, δραστηριοποιούνται σε τοπικές πρωτοβουλίες αλληλεγγύης, ανθρωπιστικές οργανώσεις, εκπαιδευτικά προγράμματα και ψηφιακές καμπάνιες ενημέρωσης, διεκδικώντας χώρους κοινωνικής συμμετοχής χωρίς άμεση σύγκρουση με τις κρατικές δομές (European Commission, 2021 ; UNICEF, 2019). Αυτές οι μορφές «καθημερινής πολιτικής», αποτελούν το πεδίο διαμόρφωσης νέων αξιών και πρακτικών (Castells, 2015 ; UNDP, 2016).

Η εμπειρία του πολέμου, επηρέασε επίσης τις έμφυλες σχέσεις και τις προσδοκίες των νέων γυναικών. Πολλές νεαρές Σύριες, ανέλαβαν ρόλους οικονομικής και κοινωνικής ευθύνης, υποκαθιστώντας ανδρικά μέλη της οικογένειας που έχασαν την ζωή τους, στρατολογήθηκαν ή μετανάστευσαν (UN Woman, 2014 ; UNICEF, 2019). Παράλληλα, οι έμφυλες ανισότητες ενισχύθηκαν σε αρκετά περιβάλλοντα, καθώς οι νέες γυναίκες βρέθηκαν αντιμέτωπες με αυξημένους κινδύνους βίας, κοινωνικού ελέγχου και αποκλεισμού από θεσμικές διαδικασίες (European Parliament, 2022 ; UNHCR, 2020).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον, παρουσιάζει ο τρόπος με τον οποίο οι νέοι διαχειρίζονται το τραύμα και την απώλεια. Η ψυχοκοινωνική επιβάρυνση, ως αποτέλεσμα της έκθεσης στη βία, οδηγεί σε αυξημένα επίπεδα άγχους, κατάθλιψης και κοινωνικής απομόνωσης (UNICEF, 2019 ; WHO, 2022). Ωστόσο, παράλληλα αναπτύσσονται μηχανισμοί ανθεκτικότητας, όπως η οικογενειακή αλληλεγγύη, οι κοινότητες της διασποράς και τα δίκτυα υποστήριξης νέων, τα οποία λειτουργούν ως άτυποι μηχανισμοί κοινωνικής προστασίας (UNDP, 2016 ; UNHCR, 2023).

Τέλος, οι κοινωνικοί και πολιτικοί μετασχηματισμοί της συριακής νεολαίας, έχουν άμεσες επιπτώσεις στη μεταπολεμική ανασυγκρότηση. Η νέα γενιά, παρά τις απώλειες και τις δυσκολίες, παραμένει ο βασικός φορέας πιθανής μελλοντικής αλλαγής, καθώς συγκεντρώνει εμπειρίες, δεξιότητες και νέες αντιλήψεις για τη διακυβέρνηση και τη δικαιοσύνη (UNDP, 2016 ; World Bank, 2017). Η κατανόηση αυτών των μετασχηματισμών, αποτελεί κρίσιμη προϋπόθεση για οποιαδήποτε στρατηγική ειρήνευσης και κοινωνικής επανένταξης.

4.8: «Η συριακή νεολαία και οι διεθνείς δρώντες: Προστασία, διαχείριση και πολιτική αορατότητα»

Η διεθνής διάσταση της συριακής κρίσης, διαμόρφωσε τις εμπειρίες και τις προοπτικές της νέας γενιάς, καθώς οι διεθνείς δρώντες ανέλαβαν κεντρικό ρόλο τόσο στη

διαχείριση της σύγκρουσης όσο και στην αντιμετώπιση των ανθρωπιστικών συνεπειών της. Οργανισμοί όπως τα Ηνωμένα Έθνη, η Ευρωπαϊκή Ένωση και διεθνείς ανθρωπιστικοί φορείς παρενέβησαν κυρίως με όρους ανθρωπιστικής βοήθειας και διαχείρισης κρίσεων, χωρίς ωστόσο να ενσωματώσουν συστηματικά τη νεολαία ως πολιτικό και κοινωνικό υποκείμενο στις παρεμβάσεις τους (European Commission, 2021 ; UNCHR, 2019 ; UNDP, 2016). Η προσέγγιση αυτή, περιόρισε τον ρόλο των νέων ως αποδέκτη βοήθειας, ενισχύοντας έτσι την πολιτική τους αορατότητα.

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών, διαδραμάτισε πρωταγωνιστικό ρόλο στην παροχή ανθρωπιστικής προστασίας προς τη συριακή νεολαία, ιδίως μέσω των οργανισμών όπως η UNHCR, η UNICEF και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας. Οι παρεμβάσεις αυτές, εστίασαν στην επιβίωση, την εκπαίδευση έκτακτης ανάγκης και την ψυχοκοινωνική υποστήριξη, αντιμετωπίζοντας τους νέους κυρίως ως ευάλωτο πληθυσμό (UNHCR, 2023 ; UNICEF, 2019 ; WHO, 2022). Παρά τη σημασία αυτών των δράσεων, η έμφαση στην ανθρωπιστική διαχείριση απέτρεψε τη μετάβαση προς πιο μακροπρόθεσμες στρατηγικές ενδυνάμωσης και πολιτικής συμμετοχής της νεολαίας (UNDP, 2016 ; World Bank, 2017).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, αποτέλεσε έναν από τους βασικούς χρηματοδότες της ανθρωπιστικής απόκρισης στη συριακή κρίση, υιοθετώντας πολιτικές που συνδύαζαν τη στήριξη των χώρων υποδοχής με περιοριστικά μέτρα μετανάστευσης. Παρά τις διακηρύξεις για προστασία ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στήριξη της νεολαίας, οι ευρωπαϊκές πολιτικές χαρακτηρίστηκαν από εσωτερικές αντιφάσεις, καθώς η ασφάλεια των συνόρων και η αποτροπή υπερίσχυσαν συχνά της ένταξης και της κοινωνικής ενδυνάμωσης των προσφύγων (Carrera et al., 2015 ; European Commission, 2021 ; European Parliament, 2022). Η νεολαία, αντιμετωπίστηκε ως «διαχειριστικό» ζήτημα και λιγότερο ως δυναμικός φορέας κοινωνικής ένταξης.

Ιδιαίτερη σημασία, είχε ο τρόπος με τον οποίο οι διεθνείς παρεμβάσεις, επηρέασαν την πολιτική κοινωνικοποίηση της συριακής νεολαίας. Η μακροχρόνια εξάρτηση από ανθρωπιστικούς μηχανισμούς, σε συνδυασμό με την απουσία πολιτικής λύσης στη σύγκρουση, διαμόρφωσε ένα αίσθημα παθητικοποίησης και περιορισμένης προσδοκίας για πολιτική αλλαγή (Bellamy, 2014 ; UNDP, 2016 ; UNHCR, 2013). Πολλοί νέοι έτσι, ανέπτυξαν στάση δυσπιστίας απέναντι στους διεθνείς θεσμούς, τους οποίους τους αντιλήφθηκαν ως αναποτελεσματικούς ή επιλεκτικά παρεμβατικούς, ιδίως σε ζητήματα προστασίας από τη βία και τη στρατιωτικοποίηση (Human Rights Watch, 2013 ; UN OHCHR, 2013).

Παράλληλα, αναδύθηκαν προσπάθειες ένταξης της νεολαίας σε διεθνή προγράμματα «νεανικής ενδυνάμωσης» (youth empowerment), τα οποία στόχευαν κυρίως στην ανάπτυξη δεξιοτήτων, την εκπαίδευση και τη συμμετοχή σε τοπικές κοινότητες. Ωστόσο, η εμβέλεια αυτών των προγραμμάτων υπήρξε περιορισμένη και συχνά αποσπασματική, χωρίς σαφή σύνδεση με ευρύτερη πολιτική ειρήνευση και μεταπολεμική ανασυγκρότηση (European Commission, 2021 ; OECD, 2018 ; UNDP, 2016). Η έλλειψη

θεσμικής συνέχειας, υπονόμωσε τη δυνατότητα των νέων να μετατραπούν από ωφελούμενους, σε ενεργούς κοινωνικούς και πολιτικούς δρώντες.

Η αντιμετώπιση της συριακής νεολαίας από τη διεθνή κοινότητα, αναδεικνύει μία ευρύτερη δομική τάση, σύμφωνα με την οποία οι νέοι σε ζώνες σύγκρουσης, αντιμετωπίζονται κυρίως μέσα από το πρίσμα της ασφάλειας και της διαχείρισης κινδύνου. Η προσέγγιση αυτή, παραγνωρίζει τον ρόλο της νεολαίας ως φορέα κοινωνικής αλλαγής και αναπαράγει σχέσεις εξάρτησης και πολιτικής περιθωριοποίησης (Kaldor, 2013 ; UNDP, 2016 ; World Bank, 2017). Στην περίπτωση της Συρίας, η τάση αυτή, συνέβαλε στη μακροχρόνια αποδυνάμωση της νεανικής πολιτικής φωνής.

Συνολικά, η σχέση της συριακής νεολαίας με τους διεθνείς δρώντες χαρακτηρίζεται από ένα παράδοξο: ενώ οι νέοι αποτελούν τον κύριο αποδέκτη διεθνούς βοήθειας, παραμένουν σε μεγάλο βαθμό αποκλεισμένοι από τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων που επηρεάζουν άμεσα το παρόν και το μέλλον τους (European Parliament, 2022 ; UNDP, 2016 ; UNHCR, 2023). Η κατανόηση αυτού του παραδόξου, είναι κρίσιμη για την αποτίμηση της διεθνούς διαχείρισης της συριακής κρίσης και προετοιμάζει το έδαφος για την ανάλυση της γεωπολιτικής διάστασης που ακολουθεί.

4.9: «Νέα γενιά, γεωπολιτική και περιφερειακές δυνάμεις στη Συριακή Σύγκρουση»

Η συριακή σύγκρουση εξελίχθηκε γρήγορα από εσωτερική εξέγερση σε πολυεπίπεδη γεωπολιτική αντιπαράθεση, με άμεσες και βαθιές συνέπειες για τη νέα γενιά. Η εμπλοκή περιφερειακών και παγκοσμίων δρώντων, αναδιαμόρφωσε το πεδίο της σύγκρουσης, μετατρέποντας τη Συρία σε χώρο ανταγωνισμού στρατηγικών συμφερόντων, όπου η νεολαία βρέθηκε συχνά στο περιθώριο αλλά και στο επίκεντρο των εξελίξεων (Hinnebusch, 2012 ; Phillips, 2020 ; Lynch, 2013). Οι νέοι, δεν αποτέλεσαν αντικείμενο πολιτικής προστασίας, αλλά συχνά «παράπλευρες απώλειες» γεωπολιτικών σχεδιασμών.

Η Ρωσία, διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στη διατήρηση του καθεστώτος Άσαντ, παρέχοντας στρατιωτική υποστήριξη και πολιτική κάλυψη σε διεθνές επίπεδο. Η ρωσική παρέμβαση, ενίσχυσε τη στρατιωτικοποίηση της σύγκρουσης και περιόρισε τις δυνατότητες πολιτικής λύσης, επηρεάζοντας άμεσα τη συριακή νεολαία μέσω της εντατικοποίησης των εχθροπραξιών και της καταστροφής αστικών κέντρων (Allison, 2013 ; OHCHR, 2016 ; Phillips, 2020 ; UN). Οι νέοι εκτέθηκαν σε αυξημένα επίπεδα βίας και εκτοπισμού, χωρίς ουσιαστική διεθνή προστασία.

Το Ιράν και οι συμμαχικές του ένοπλες ομάδες, συμμετείχαν ενεργά στη σύγκρουση, ενισχύοντας τον περιφερειακό χαρακτήρα της κρίσης. Η εμπλοκή αυτή, ενέτεινε τις σεκταριστικές διαιρέσεις και επιδείνωσε το κλίμα ανασφάλειας, ιδίως για τους νέους που βρέθηκαν παγιδευμένοι ανάμεσα σε αντικρουόμενες ταυτότητες και στρατιωτικές λογικές (Heydemann, 2013 ; Hinnenbusch, 2012 ; Kaldor, 2013). Η νεολαία, αντιμετώπισε αυξημένους κινδύνους εξαναγκαστικής στρατολόγησης και πολιτικής στοχοποίησης.

Η Τουρκία, επηρέασε καθοριστικά τις εξελίξεις στη βόρεια Συρία, τόσο μέσω στρατιωτικών επιχειρήσεων όσο και μέσω της φιλοξενίας εκατομμυρίων Σύριων προσφύγων. Η τουρκική πολιτική, δημιούργησε ένα σύνθετο περιβάλλον για τη συριακή νεολαία, καθώς συνδύασε την περιοχική προστασία, με περιορισμούς ένταξης και πολιτικής συμμετοχής (European Parliament, 2022 ; International Crisis Group, 2018 ; UNHCR, 2019). Οι νέοι Σύριοι, βρίσκονταν συχνά σε καθεστώς παρατεταμένης προσωρινότητας, γεγονός που επηρέασε τη δυνατότητα κοινωνικής και πολιτικής σταθερότητας.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες και οι σύμμαχοί τους, υιοθέτησαν μία πολιτική περιορισμένης στρατιωτικής εμπλοκής και έμμεσης στήριξης αντικαθεστωτικών δυνάμεων, χωρίς σαφή στρατηγική για προστασία του άμαχου πληθυσμού. Η αποσπασματική αυτή προσέγγιση, συνέβαλε στη μακροχρόνια αστάθεια και επηρέασε δυσανάλογα τη νεολαία, η οποία και βίωσε τις συνέπειες των στρατιωτικών επιχειρήσεων, χωρίς να απολαμβάνει ουσιαστικά οφέλη πολιτικής μετάβασης (Bellamy, 2014 ; Lynch, 2013 ; UNDP, 2016).

Η γεωπολιτική σύγκρουση, μετέβαλε και το τρόπο με τον οποίο οι νέοι αντιλαμβάνονται τη διεθνή τάξη και τη δικαιοσύνη. Η επιλεκτική παρέμβαση, τα διπλά πρότυπα και η απουσία λογοδοσίας, ενίσχυσαν την απονομιμοποίηση του διεθνούς συστήματος στα μάτια της συριακής νεολαίας (Bellamy, 2014 ; Kaldor, 2013 ; UNHCR, 2023). Πολλοί νέοι, ανέπτυξαν στάσεις πολιτικού σκεπτικισμού και αποστασιοποίησης, ενώ άλλοι αναζήτησαν εναλλακτικά πλαίσια ταυτότητας και ασφάλειας.

Ιδιαίτερα κρίσιμη, είναι η επίδραση της γεωπολιτικής σύγκρουσης στις μακροπρόθεσμες προοπτικές της συριακής νεολαίας. Η καταστροφή υποδομών, η αποδιάρθρωση της εκπαίδευσης και η απουσία σταθερού πολιτικού ορίζοντα, περιορίζουν τη δυνατότητα της νέας γενιάς να λειτουργήσει ως φορέας μεταπολεμικής ανασυγκρότησης (UNDP, 2016 ; UNESCO, 2018 ; World Bank, 2017). Η νεολαία, αν και κεντρική για το μέλλον της χώρας, παραμένει εγκλωβισμένη στις συνέπειες γεωπολιτικών αποφάσεων που λαμβάνονται χωρίς τη συμμετοχή της.

Συνολικά, η συριακή περίπτωση καταδεικνύει ότι η γεωπολιτική αντιπαράθεση δεν είναι ουδέτερη, ως προς τις κοινωνικές της επιπτώσεις. Η νέα γενιά, υπέστη δυσανάλογο κόστος, τόσο σε ανθρώπινες απώλειες όσο και σε χαμένες ευκαιρίες κοινωνικής και πολιτικής ανάπτυξης (Bellamy, 2014 ; Phillips, 2020 ; UNDP, 2016). Η ανάλυση αυτή, αναδεικνύει τη νεολαία ως κεντρικό, αλλά συχνά αόρατο, υποκείμενο της γεωπολιτικής σύγκρουσης της Συρίας.

4.10: «Σύνοψη και Youth-Centered αποτίμηση της Συριακής Περίπτωσης»

Η ανάλυση της συριακής περίπτωσης καταδεικνύει με σαφήνεια ότι η νέα γενιά υπήρξε κεντρικός, αλλά ταυτόχρονα βαθιά περιθωριοποιημένος δρών καθ' όλη τη διάρκεια της σύγκρουσης. Από την αρχική φάση της ειρηνικής εξέγερσης, έως την πλήρη στρατιωτικοποίηση και διεθνοποίηση του πολέμου, οι νέοι βρέθηκαν στο επίκεντρο των κοινωνικών διεργασιών, χωρίς όμως να αποκτήσουν ουσιαστικό ρόλο στη διαμόρφωση

κοινωνικών εξελίξεων (Heydemann, 2013 ; Hinnenbusch, 2012 ; Lynch, 2013). Η συριακή νεολαία, αποτέλεσε τον βασικό φορέα των αρχικών αιτημάτων για ελευθερία, αξιοπρέπεια και κοινωνική δικαιοσύνη, αλλά και το κύριο θύμα της αποτυχίας, της πολιτικής μετάβασης.

Η μετάβαση από την εξέγερση, στον εμφύλιο πόλεμο, ανέδειξε τα όρια της νεανικής πολιτικής δράσης σε συνθήκες αυταρχικής βίας και θεσμικής ανυπαρξίας. Η στρατιωτικοποίηση της σύγκρουσης, περιόρισε δραστικά τον χώρο της ειρηνικής συμμετοχής, μετατρέποντας πολλούς νέους είτε σε άμεσα θύματα, είτε σε παθητικούς παρατηρητές μίας σύγκρουσης που εξελίσσονταν πέρα από τον έλεγχό τους (Bellamy, 2014 ; UNDP, 2016). Η απώλεια αυτή του πολιτικού χώρου, σηματοδότησε μία βαθιά τομή στη διαδικασία κοινωνικοποίησης της νέας γενιάς.

Παράλληλα, η μαζική προσφυγιά και η διασπορά, επαναπροσδιόρισαν ριζικά τη νεανική εμπειρία. Η απώλεια της εκπαιδευτικής συνέχειας, η επισφάλεια στην εργασία και η παρατεταμένη αβεβαιότητα υπονόμισαν τη μετάβαση στην ενήλικη ζωή, δημιουργώντας συνθήκες διαγενεακής ευαλωτότητας (Bellamy, 2014 ; UNHCR, 2019 ; World Bank, 2017). Η συριακή νεολαία δεν αντιμετώπισε απλώς μία προσωρινή κρίση, αλλά μία μακροχρόνια ανατροπή των κοινωνικών και αναπτυξιακών προοπτικών.

Ιδιαίτερη σημασία έχει η αποτίμηση του ρόλου της διεθνούς κοινότητας, υπό το πρίσμα της νέας γενιάς. Παρά την εκτεταμένη ανθρωπιστική κινητοποίηση, οι διεθνείς παρεμβάσεις επικεντρώθηκαν κυρίως στη διαχείριση της κρίσης και όχι στην πολιτική ενδυνάμωση των νέων (European Commission, 2021 ; UNDP, 2016). Η νεολαία αντιμετωπίστηκε πρωτίστως, ως ευάλωτος πληθυσμός και όχι, ως φορέας κοινωνικής αλλαγής, γεγονός που ενίσχυσε την πολιτική της αορατότητα και την αίσθηση εγκατάλειψης (European Parliament, 2022 ; UNHCR, 2023).

Η γεωπολιτική διάσταση της σύγκρουσης, επιδείνωσε περαιτέρω αυτή την κατάσταση. Οι περιφερειακές και παγκόσμιες δυνάμεις αντιμετώπισαν τη Συρία, ως πεδίο στρατηγικής αντιπαράθεσης, με ελάχιστη μέριμνα για τις κοινωνικές συνέπειες των παρεμβάσεών τους στη νέα γενιά (Bellamy, 2014 ; Kaldor, 2013 ; Phillips, 2020). Η επιλεκτική εφαρμογή αρχών, όπως η «Ευθύνη για Προστασία», υπονόμισε τη νομιμοποίηση του διεθνούς συστήματος στα μάτια των νέων Σύριων, ενισχύοντας τον πολιτικό σκεπτικισμό και την αποξένωση.

Παρά τις εκτεταμένες απώλειες, η συριακή νεολαία ανέπτυξε μορφές ανθεκτικότητας και προσαρμογής που αξίζουν ιδιαίτερης προσοχής. Άτυπα δίκτυα αλληλεγγύης, πρωτοβουλίες της διασποράς και τοπικές κοινωνικές δράσεις υποκατέστησαν σε μεγάλο βαθμό, τους αποδυναμωμένους θεσμούς, διατηρώντας στοιχειώδεις μορφές κοινωνικής συνοχής (UNDP, 2016 ; UNICEF, 2019). Οι πρακτικές αυτές, δεν συνιστούν απλώς μηχανισμούς επιβίωσης, αλλά και εναλλακτικά πεδία κοινωνικής και πολιτικής μάθησης.

Συνολικά, η συριακή περίπτωση, αποκαλύπτει ότι η κατανόηση της Αραβικής Άνοιξης και του Αραβικού Χειμώνα, παραμένει ελλιπής, χωρίς μία συστηματική και νεορεαλιστική προσέγγιση. Η νέα γενιά, δεν αποτελεί απλώς δημογραφικό υπόβαθρο των εξελίξεων, αλλά ενεργό κοινωνικό υποκείμενο του οποίου οι εμπειρίες διαμορφώνουν τις μελλοντικές δυνατότητες ειρήνευσης, ανασυγκρότησης και πολιτικής σταθερότητας (Bellamy, 2014 ; UNDP, 2016 ; World Bank, 2017). Η ανάλυση αυτή λειτουργεί, ως αναγκαία γέφυρα προς το κεφάλαιο, όπου εξετάζεται ο ρόλος της διεθνούς κοινότητας, της γεωπολιτικής και της «Ευθύνης για Προστασία», υπό το πρίσμα της συριακής εμπειρίας.

4.11: «Η Συριακή νεολαία μετά τον πόλεμο: Προοπτικές, περιορισμοί και δομικές προκλήσεις»

Η συζήτηση για το μέλλον της Συρίας, δεν μπορεί να αποσυνδεθεί από την κατάσταση και τις προοπτικές της νέας γενιάς, η οποία θα κληθεί να διαχειριστεί τις συνέπειες μίας παρατεταμένης και πολυεπίπεδης κρίσης. Η συριακή νεολαία, εισέρχεται στη μεταπολεμική φάση υπό συνθήκες βαθιάς κοινωνικής αποδόμησης, με περιορισμένη πρόσβαση σε εκπαίδευση, εργασία και πολιτική συμμετοχή, γεγονός που εγείρει σοβαρά ερωτήματα για τη βιωσιμότητα οποιασδήποτε διαδικασίας ανασυγκρότησης (UNDP, 2016 ; UNESCO, 2018 ; World Bank, 2017). Οι νέοι, δεν αντιμετωπίζουν μόνο τις υλικές συνέπειες του πολέμου, αλλά και ένα περιβάλλον θεσμικής αδυναμίας και πολιτικής αβεβαιότητας.

Ένας από τους βασικότερους περιορισμούς, αφορά την εκπαιδευτική και επαγγελματική αποκατάσταση της νεολαίας. Η μαζική διακοπή της εκπαίδευσης, η καταστροφή σχολικών και πανεπιστημιακών υποδομών και η απώλεια ανθρώπινου κεφαλαίου, δημιουργούν συνθήκες μακροχρόνιας υστέρησης, οι οποίες δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν με βραχυπρόθεσμα μέτρα ανθρωπιστικής βοήθειας (UNESCO, 2018 ; UNICEF, 2019). Διεθνείς οργανισμοί επισημαίνουν ότι χωρίς στοχευμένες πολιτικές εκπαιδεύσεις και απασχόληση για τη νεολαία, η Συρία, κινδυνεύει να παγιδευτεί σε έναν φαύλο κύκλο φτώχειας, κοινωνικού αποκλεισμού και πολιτικής αστάθειας (UNDP, 2016 ; World Bank, 2017).

Παράλληλα, η πολιτική ενσωμάτωση της νέας γενιάς, παραμένει εξαιρετικά προβληματική. Η εμπειρία της καταστολής, της στρατιωτικοποίησης και της διεθνούς αδράνειας, έχει υπονομεύσει την εμπιστοσύνη των νέων προς τους κρατικούς και διεθνείς θεσμούς, περιορίζοντας τη διάθεση συμμετοχής σε επίσημες πολιτικές διαδικασίες (Bellamy, 2014 ; UNHCR, 2023). Η απουσία συμπεριληπτικών πολιτικών μηχανισμών, ενισχύει τον κίνδυνο πολιτικής αποξένωσης της νεολαίας, γεγονός που μπορεί να μεταφραστεί σε μακροχρόνια κοινωνική αποσταθεροποίηση.

Ιδιαίτερη σημασία έχει ο ρόλος της συριακής νεολαίας στη διασπορά, ως δυναμικού φορέα μεταφοράς δεξιοτήτων, γνώσης και κοινωνικού κεφαλαίου. Παρά τα εμπόδια ένταξης στις χώρες υποδοχής, πολλοί νέοι Σύριοι, αποκτούν εκπαιδευτικά και επαγγελματικά

προσόντα που θα μπορούσαν να συμβάλουν σε μελλοντικές διαδικασίες ανασυγκρότησης (European Commission, 2021 ; UNHCR, 2019). Ωστόσο, η έλλειψη θεσμικών γεφυρών μεταξύ διασποράς και χώρας προέλευσης, περιορίζει τη δυνατότητα αξιοποίησης αυτού του δυναμικού (UNDP, 2016 ; World Bank, 2017).

Η διεθνής κοινότητα καλείται να διαδραματίσει κρίσιμο ρόλο στη διαμόρφωση ενός πλαισίου νέο-κεντρικής μεταπολεμικής πολιτικής, το οποίο θα υπερβαίνει τη λογική της διαχείρισης κρίσεων. Η εμπειρία της Συρίας, καταδεικνύει ότι η προστασία της νεολαίας δεν μπορεί να περιορίζεται στην ανθρωπιστική βοήθεια, αλλά απαιτεί μακροπρόθεσμες επενδύσεις σε εκπαίδευση, απασχόληση, κοινωνική συνοχή και πολιτική συμμετοχή (European Parliament, 2022 ; OECD, 2018 ; UNDP, 2016). Η απουσία τέτοιων πολιτικών, λοιπόν, ενισχύει τον κίνδυνο αναπαραγωγής της βίας και της αστάθειας.

Επιπλέον, η συριακή περίπτωση θέτει ερωτήματα σχετικά με τη σχέση μεταξύ νεολαίας και διεθνούς δικαίου προστασίας. Η αποτυχία ουσιαστικής εφαρμογής της «Ευθηνής για Προστασία» και άλλων μηχανισμών διεθνούς ασφάλειας, επηρέασε δυσανάλογα τη νέα γενιά, υπονομεύοντας την εμπιστοσύνη της στο διεθνές σύστημα (Bellamy, 2014 ; UN OHCHR, 2013). Η εμπειρία αυτή, καθιστά αναγκαία την επαναξιολόγηση των διεθνών εργαλείων προστασίας υπό το πρίσμα των πραγματικών αναγκών της νεολαίας σε συγκρουσιακά περιβάλλοντα.

Συνολικά, η μεταπολεμική προοπτική της Συρίας εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ικανότητα ένταξης και ενδυνάμωσης της νέας γενιάς. Η νεολαία, δεν αποτελεί απλώς πληθυσμιακή κατηγορία, αλλά και κρίσιμο παράγοντα κοινωνικής ανασυγκρότησης και πολιτικής σταθερότητας (UNDP, 2016 ; World Bank, 2017). Η αποτυχία αντιμετώπισης των δομικών περιορισμών που βιώνει η συριακή νεολαία, θα υπονομεύσει οποιαδήποτε προσπάθεια βιώσιμης ειρήνης, επιβεβαιώνοντας ότι η νεανική διάσταση, δεν είναι περιφερειακή, αλλά κεντρική στη μελέτη της συριακής κρίσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: «Γεωπολιτικές αλλαγές μετά την Αραβική Άνοιξη και ο Αραβικός Χειμώνας»

5.1: «Η Αραβική Άνοιξη ως γεωπολιτική δομή στο περιφερειακό και διεθνές σύστημα»

Η Αραβική Άνοιξη, δεν αποτέλεσε μόνο ένα σύνολο εσωτερικών πολιτικών εξεγέρσεων, αλλά συνιστά μία βαθιά γεωπολιτική τομή που αναδιαμόρφωσε τις ισορροπίες ισχύος στη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική. Η κατάρρευση ή αποδυνάμωση αυταρχικών καθεστώτων, σε συνδυασμό με την άνοδο νέων μορφών βίας και αστάθειας, επηρέασε άμεσα τις περιφερειακές συμμαχίες και τις στρατηγικές των διεθνών δρώντων (Lynch, 2013 ; Phillips, 2020). Η περιοχή, μετατράπηκε σε πεδίο έντονου ανταγωνισμού, όπου οι κοινωνικές διεκδικήσεις διασταυρώθηκαν με γεωπολιτικά συμφέροντα.

Σε αντίθεση με προηγούμενες περιόδους, οι εξεγέρσεις του 2011 αποκάλυψαν τη δομική ευαλωτότητα του περιφερειακού συστήματος ασφάλειας. Η αποτυχία των κρατών να ανταποκριθούν στα αιτήματα κοινωνικής δικαιοσύνης και πολιτικής συμμετοχής, δημιούργησε κενά εξουσίας, τα οποία αξιοποιήθηκαν από κρατικούς και μη κρατικούς δρώντες (Hinnenbusch, 2015 ; Kaldro, 2012). Η γεωπολιτική αστάθεια που προέκυψε δεν ήταν παροδική, αλλά εγκαινίασε μια νέα φάση μακροχρόνιας ρευστότητας, γνωστή στη βιβλιογραφία ως «Αραβικός Χειμώνας».

Η διεθνοποίηση των συγκρούσεων, αποτέλεσε βασικό χαρακτηριστικό αυτής της φάσης. Περιφερειακές δυνάμεις, όπως το Ιράν, η Σαουδική Αραβία και η Τουρκία, επιχείρησαν να επεκτείνουν της επιρροή τους, ενώ παγκόσμιοι δρώντες, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ρωσία, ενεπλάκησαν ενεργά στη περιοχή (International Crisis Group, 2017 ; Phillips, 2020). Η αλληλεπίδραση αυτή, μετέτρεψε εσωτερικές συγκρούσεις σε πολυεπίπεδες γεωπολιτικές κρίσεις, με ιδιαίτερα επιβαρυντικές συνέπειες για άμαχο πληθυσμό και ειδικά για τη νέα γενιά.

Η Αραβική Άνοιξη, ανέδειξε τα όρια της μεταψυχροπολεμικής διεθνούς τάξης, η οποία βασιζόταν στην υπόθεση ότι η πολιτική φιλελευθεροποίηση, θα οδηγούσε σταδιακά σε σταθερότητα. Στην πράξη, η απουσία συνεκτικών μηχανισμών διεθνούς διαχείρισης κρίσεων και η επιλεκτική παρέμβαση, υπονόμισαν αυτή τη λογική (Bellamy, 2014 ; UNDP, 2016). Η περιοχή της Μέσης Ανατολής, αποτέλεσε ένα ‘εργαστήριο’ που δοκιμάστηκαν, και σε μεγάλο βαθμό απέτυχαν, οι αρχές της διεθνούς διακυβέρνησης.

5.2: «Από την Αραβική Άνοιξη στον Αραβικό Χειμώνα: Γεωπολιτική αστάθεια και συγκρουσιακές μεταβάσεις»

Ο όρος «Αραβικός Χειμώνας», χρησιμοποιείται για να περιγράψει την περίοδο που ακολούθησε τις αρχικές εξεγέρσεις, κατά την οποία η ελπίδα πολιτικής μετάβασης αντικαταστάθηκε από εμφύλιες συγκρούσεις, αυταρχική πολιτική παλινδρόμηση και περιφερειακή αστάθεια. Από γεωπολιτική σκοπιά, η μετάβαση αυτή δεν ήταν απλώς αποτέλεσμα εσωτερικών αποτυχιών, αλλά προϊόν της αλληλεπίδρασης εσωτερικών κοινωνικών εντάσεων και εξωτερικών παρεμβάσεων (Hinnebusch, 2015 ; Lynch, 2013).

Η Συρία, η Λιβύη και η Υεμένη αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα κρατών, όπου η κατάρρευση της πολιτικής τάξης, συνοδεύτηκε από την πλήρη αποδιάρθρωση των μηχανισμών ασφαλείας. Η γεωπολιτική εμπλοκή εξωτερικών δρώντων, ενίσχυσε τον κατακερματισμό της εξουσίας, καθιστώντας εξαιρετικά δύσκολη οποιαδήποτε διαδικασία πολιτικής επίλυσης (International Crisis Group, 2018 ; Phillips, 2020). Σε αυτό το περιβάλλον, η νέα γενιά βρέθηκε αντιμέτωπη με έναν κόσμο όπου η πολιτική συμμετοχή αντικαταστάθηκε από τη βία και την ανασφάλεια.

Η γεωπολιτική αστάθεια του Αραβικού Χειμώνα, επηρέασε άμεσα και τη δομή των περιφερειακών συμμαχιών. Οι παραδοσιακές ισορροπίες ισχύος ανατράπηκαν, ενώ νέοι άξονες συνεργασίας και αντιπαράθεσης διαμορφώθηκαν γύρω από σεκταριστικές, ιδεολογίες και στρατηγικές γραμμές (Kaldor, 2013 ; Phillips, 2020). Η περιοχή εισήλθε σε μία φάση παρατεταμένης σύγκρουσης χαμηλής και μεσαίας έντασης, με σοβαρές επιπτώσεις για την κοινωνική συνοχή και την ανάπτυξη.

Από τη σκοπιά της νέας γενιάς, ο Αραβικός Χειμώνας σηματοδότησε τη διάρρηξη της σχέσης ανάμεσα στις κοινωνικές προσδοκίες και την πολιτική πραγματικότητα. Οι νέοι που είχαν κινητοποιηθεί με αιτήματα δημοκρατίας και αξιοπρέπειας, βρέθηκαν εγκλωβισμένοι σε συγκρουσιακά περιβάλλοντα, όπου η επιβίωση υπερίσχυσε της πολιτικής δράσης (UNDP, 2016 ; World Bank, 2017). Η γεωπολιτική αποτυχία των μεταβάσεων είχε, συνεπώς, άμεσο κοινωνικό και γενεακό κόστος.

Τέλος, η μετάβαση στον Αραβικό Χειμώνα ανέδειξε τη στενή σύνδεση μεταξύ γεωπολιτικής αστάθειας και κοινωνικών μετασχηματισμών. Η αποτυχία σταθεροποίησης των κρατών ενίσχυσε τη μετανάστευση, την προσφυγιά και το brain drain, με τη νέα γενιά να αποτελεί τον κύριο φορέα αυτών των μετακινήσεων (UNDP, 2016 ; UNHCR, 2019). Η εξέλιξη αυτή, είχε μακροχρόνιες συνέπειες όχι μόνο για τα κράτη, αλλά και για το περιφερειακό και διεθνές σύστημα.

5.3: «Το διεθνές σύστημα μετά το 2011: Μεγάλες δυνάμεις, κανόνες και κρίση πολυμερούς διακυβέρνησης»

Η Αραβική Άνοιξη και οι εξελίξεις που ακολούθησαν ανέδειξαν μία βαθιά κρίση του μεταψυχροπολεμικού διεθνούς συστήματος, ιδίως ως προς τη λειτουργία της πολυμερούς διακυβέρνησης και τη διαχείριση ενδοκρατικών συγκρούσεων. Το διεθνές σύστημα, το οποίο είχε δομηθεί γύρω από την υπόθεση της σταδιακής φιλελευθεροποίησης και της διεθνούς συνεργασίας, αποδείχθηκε ανεπαρκές στην αντιμετώπιση μαζικών κοινωνικών εξεγέρσεων και παρατεταμένων συγκρούσεων (Acharya, 2017 ; Bellamy, 2014 ; UNDP, 2016). Η αδυναμία αυτή, έγινε ιδιαίτερα εμφανής στη Μέση Ανατολή, όπου οι εξεγέρσεις του 2011 λειτούργησαν ως καταλύτης αποσταθεροποίησης.

Κεντρικό ρόλο σε αυτή την κρίση διαδραμάτισαν οι μεγάλες δυνάμεις, των οποίων οι στρατηγικές προτεραιότητες συχνά υπερίσχυσαν των συλλογικών κανόνων του διεθνούς δικαίου. Οι Ηνωμένες Πολιτείες, μετά από μία περίοδο σχετικής αποστασιοποίησης, υιοθέτησαν επιλεκτικές παρεμβάσεις χωρίς σαφή στρατηγική σταθεροποίησης, ενώ η Ρωσία επανεμφανίστηκε δυναμικά ως αναθεωρητικός δρών, αμφισβητώντας ανοιχτά το δυτικό πρότυπο διεθνούς τάξης (Acharya, 2017 ; Allison, 2013 ; Phillips, 2020). Η αντιπαράθεση αυτή, περιόρισε δραστικά τη δυνατότητα συλλογικής δράσης.

Η κρίση της πολυμέρειας αποτυπώθηκε με ιδιαίτερη ένταση στη λειτουργία του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών. Οι επανειλημμένες χρήσεις βέτο, ιδίως στη

περίπτωση της Συρίας, ανέδειξαν τα δομικά όρια του θεσμού ως μηχανισμού πρόληψης και επίλυσης συγκρούσεων (Bellamy, 2014 ; Janzekovic & Silander, 2013 ; UN OHCHR, 2016). Το αποτέλεσμα, ήταν η αδυναμία έγκαιρης και αποτελεσματικής παρέμβασης, με σοβαρές ανθρωπιστικές συνέπειες και μακροχρόνια αποσταθεροποίηση.

Η αποδυνάμωση των διεθνών κανόνων, επηρέασε άμεσα και τη νομιμοποίηση του διεθνούς συστήματος στα μάτια των κοινωνιών της περιοχής. Για τη νέα γενιά, η οποία είχε κινητοποιηθεί με αιτήματα δημοκρατίας και δικαιοσύνης, η διεθνής αδράνεια και η επιλεκτική εφαρμογή κανόνων, αποτέλεσαν πηγή απογοήτευσης και πολιτικού σκεπτικισμού (UNDP, 2016 ; UNHCR, 2019 ; World Bank, 2017). Η εμπειρία αυτή ενίσχυσε την αίσθηση ότι το διεθνές σύστημα λειτουργεί περισσότερο ως πεδίο ισχύος παρά ως μηχανισμός προστασίας.

Παράλληλα, η κρίση του διεθνούς συστήματος συνδέεται με την ευρύτερη μετάβαση προς έναν πιο πολυπολικό κόσμο. Η ανάδυση νέων κέντρων ισχύος και η αποδυνάμωση των παραδοσιακών δυτικών θεσμών δημιούργησαν ένα περιβάλλον αυξημένης αβεβαιότητας, όπου οι κανόνες είναι λιγότερο δεσμευτικοί και οι συγκρούσεις δυσκολότερο να περιοριστούν (Acharya, 2017 ; Kaldror, 2012 ; Phillips, 2020). Σε αυτό το πλαίσιο, οι κοινωνικές διεκδικήσεις της Αραβικής Άνοιξης, ενσωματώθηκαν σε μία ευρύτερη κρίση της διεθνούς τάξης.

Από τη σκοπιά της νέας γενιάς, η κρίση της πολυμερούς διακυβέρνησης έχει μακροχρόνιες επιπτώσεις. Οι νέοι στις χώρες της Μέσης Ανατολής και Βόρειας Αφρικής μεγαλώνουν σε ένα διεθνές περιβάλλον όπου η προστασία των δικαιωμάτων και η πρόληψη της βίας δεν θεωρούνται δεδομένες (UNDP, 2016 ; UNICEF, 2019 ; World Bank, 2017). Η εμπειρία, αυτή επηρεάζει βαθιά την πολιτική τους κοινωνικοποίηση και τη στάση τους απέναντι τόσο στα κράτη, όσο και στους διεθνείς θεσμούς.

Συνολικά, η περίοδος μετά το 2011 σηματοδοτεί μία μεταβατική φάση για το διεθνές σύστημα, όπου οι παραδοσιακοί κανόνες συνυπάρχουν με αυξανόμενες πρακτικές ισχύος και επιλεκτικής παρέμβασης. Η γεωπολιτική διάσταση του Αραβικού Χειμώνα, δεν μπορεί να κατανοηθεί ανεξάρτητα από αυτή τη δομική κρίση, η οποία επηρεάζει άμεσα τις κοινωνίες και ιδιαίτερα τη νέα γενιά (Acharya, 2017 ; Bellamy, 2014 ; UNDP, 2016).

5.4: «Η ‘Ευθύνη για Προστασία’ (Responsibility to Protect) μετά την Αραβική Άνοιξη: Κανονιστική αρχή ή γεωπολιτικό εργαλείο;»

Η αρχή της ‘Ευθύνης για Προστασία’ (Responsibility to Protect – R2P), όπως διαμορφώθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 2000, φιλοδοξούσε να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ κρατικής κυριαρχίας και προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μετά την Αραβική Άνοιξη, ωστόσο, η εφαρμογή R2P βρέθηκε στο επίκεντρο έντονης ακαδημαϊκής και πολιτικής αμφισβήτησης, καθώς οι συγκρούσεις στη Μέση Ανατολή ανέδειξαν τα όρια

της κανονιστικής της ισχύος (Bellamy, 2014 ; UNDP, 2016 ; Thakur, 2016). Η αρχή, μετατράπηκε από εργαλείο πρόληψης, σε πεδίο γεωπολιτικής αντιπαράθεσης.

Η αποτυχία εφαρμογής της αρχής της Ευθύνης για Προστασία (R2P) στη Συρία δεν επηρέασε μόνο το επίπεδο της διεθνούς νομιμοποίησης ή της ανθρωπιστικής διαχείρισης της σύγκρουσης, αλλά είχε και βαθιές συνέπειες για τη νέα γενιά (Bellamy, 2014 ; Janzekovic & Silander, 2013). Οι νέοι Σύριοι, οι οποίοι αρχικά συμμετείχαν στην εξέγερση ως φορείς πολιτικής αλλαγής, βρέθηκαν σταδιακά εκτεθειμένοι σε συνθήκες ακραίας ανασφάλειας, βίας και κοινωνικής αποδιάρθρωσης, χωρίς αποτελεσματικούς μηχανισμούς διεθνούς προστασίας. Η αδυναμία της διεθνούς κοινότητας να αποτρέψει την κλιμάκωση της βίας ενίσχυσε το αίσθημα πολιτικής απογοήτευσης και δυσπιστίας απέναντι στους διεθνείς θεσμούς, ιδιαίτερα μεταξύ των νέων που είχαν επενδύσει στις αρχικές προσδοκίες δημοκρατικής μετάβασης μετά το 2011. Σε αυτό το πλαίσιο, η συριακή νεολαία δεν βίωσε μόνο τις υλικές συνέπειες του πολέμου, αλλά και την αποτυχία του διεθνούς συστήματος να διασφαλίσει βασικές συνθήκες ανθρώπινης ασφάλειας και πολιτικής προστασίας (Bellamy, 2014 ; Janzekovic & Silander, 2013 ; UNDP, 2016)

Η περίπτωση της Λιβύης, το 2011, συχνά παρουσιάζεται ως το μοναδικό παράδειγμα εφαρμογής της R2P στο πλαίσιο της Αραβικής Άνοιξης. Η στρατιωτική επέμβαση υπό την αιγίδα του Συμβουλίου Ασφαλείας αποτέλεσε σημείο καμπής, καθώς ενίσχυσε την αντίληψη ότι η R2P μπορεί να χρησιμοποιηθεί για σκοπούς αλλαγής καθεστώτος (Bellamy, 2014 ; Thakur, 2016). Η εξέλιξη αυτή, υπονόμησε τη συναίνεση γύρω από την αρχή και επηρέασε καθοριστικά τη στάση κρατών όπως η Ρωσία και η Κίνα σε μεταγενέστερες κρίσεις

Η συριακή σύγκρουση, ανέδειξε με τον πιο έντονο τρόπο την κρίση της R2P. Παρά τις εκτεταμένες και συστηματικές παρεμβάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η διεθνής κοινότητα απέτυχε να ενεργοποιήσει αποτελεσματικούς μηχανισμούς προστασίας, κυρίως λόγω γεωπολιτικών ανταγωνισμών στο Συμβούλιο Ασφαλείας (Bellamy, 2014 ; Janzekovic & Silander, 2013 ; UN OHCHR, 2016). Η επιλεκτική εφαρμογή της αρχής ενίσχυσε την άποψη ότι η R2P, λειτουργεί περισσότερο ως πολιτικό εργαλείο, παρά ως καθολικός κανόνας διεθνούς συμπεριφοράς.

Η αποτυχία αυτή είχε άμεσες συνέπειες για τη νομιμοποίηση της R2P στο διεθνές σύστημα. Πολλά κράτη του Παγκόσμιου Νότου εξέφρασαν έντονες επιφυλάξεις, θεωρώντας ότι η αρχή υπονομεύει την κρατική κυριαρχία χωρίς να διασφαλίζει πραγματική προστασία των πληθυσμών (Acharya, 2017 ; Thakur, 2026). Η μετατόπιση αυτή περιόρισε τις δυνατότητες συλλογικής δράσης και ενίσχυσε την τάση επιστροφής σε μία αυστηρότερη ερμηνεία της μη επέμβασης.

Από τη σκοπιά της νέας γενιάς, η κρίση της R2P ενίσχυσε την αίσθηση διεθνούς εγκατάλειψης. Οι νέοι στις ζώνες σύγκρουσης αντιλήφθηκαν την αδυναμία του διεθνούς συστήματος να τους προστατεύσει από τη μαζική βία, γεγονός που επηρέασε βαθιά την πολιτική τους κοινωνικοποίηση και τη στάση τους απέναντι στους διεθνείς θεσμούς (UNDP,

2016 ; UNHCR, 2019 ; UNICEF, 2019). Η εμπειρία αυτή, συνδέεται άμεσα με την απονομιμοποίηση των κανονιστικών αρχών στα μάτια των κοινωνιών.

Παρά τις αποτυχίες, η R2P δεν έχει εγκαταλειφθεί πλήρως ως κανονιστικό πλαίσιο. Αντίθετα, παρατηρείται μία τάση επαναπροσδιορισμού της, με έμφαση στην πρόληψη, την έγκαιρη προειδοποίηση και τα μη στρατιωτικά μέσα παρέμβασης (UNDP, 2016 ; Thakur, 2016). Ωστόσο, η αποτελεσματικότητα αυτής της προσέγγισης παραμένει περιορισμένη σε περιβάλλοντα έντονου γεωπολιτικού ανταγωνισμού.

Συνολικά, η εμπειρία της Αραβικής Άνοιξης και του Αραβικού Χειμώνα αποκαλύπτει ότι η 'Ευθύνη για Προστασία' βρίσκεται σε κανονιστική κρίση. Η εφαρμογή της εξαρτάται λιγότερο από καθολικούς κανόνες και περισσότερο από ισορροπίες ισχύος στο διεθνές σύστημα (Acharya, 2017 ; Bellamy, 2014 ; Thakur, 2016). Η ανάλυση αυτή, προετοιμάζει το έδαφος για την εξέταση της ευρωπαϊκής στάσης απέναντι στην R2P και τη συριακή κρίση, η οποία ακολουθεί στην επόμενη ενότητα αναλυτικά.

5.5: «Η Ευρωπαϊκή Ένωση, η 'Ευθύνη για Προστασία' και η συριακή κρίση»

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), βρέθηκε αντιμέτωπη με σημαντικές προκλήσεις μετά την Αραβική Άνοιξη, καθώς κλήθηκε να διαχειριστεί ταυτόχρονα γεωπολιτικές, ανθρωπιστικές και εσωτερικές πολιτικές πιέσεις. Η συριακή κρίση, αποτέλεσε δοκιμασία για τη συνοχή και τη διεθνή αξιοπιστία της ΕΕ, ιδίως σε ό,τι αφορά την εφαρμογή κανονιστικών αρχών, όπως η R2P (European Commission, 2021 ; European Parliament, 2022). Παρά τις διακηρύξεις υπέρ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η ευρωπαϊκή στάση χαρακτηρίστηκε από επιφυλακτικότητα και έλλειψη ενιαίας στρατηγικής.

Η ΕΕ υιοθέτησε μία προσέγγιση, που επικεντρώθηκε κυρίως στην ανθρωπιστική βοήθεια και στις οικονομικές κυρώσεις κατά του συριακού καθεστώτος, αποφεύγοντας άμεση στρατιωτική εμπλοκή. Αν και η παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας υπήρξε εκτεταμένη, η απουσία πολιτικής εμπλοκής και διπλωματικής πρωτοβουλίας, περιόρισε την ικανότητα της Ένωσης να επηρεάσει ουσιαστικά και σε βάθος τις εξελίξεις επί του πεδίου (European Commission, 2021 ; Tocci, 2016). Η επιλογή αυτή, αντανακλά τα δομικά όρια της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας.

Η εφαρμογή της R2P από την πλευρά της ΕΕ, παραμένει σε μεγάλο βαθμό ρητορική. Παρότι η Ένωση, υποστήριξε κατ' αρχήν την ανάγκη προστασίας των αμάχων, απέφυγε να αναλάβει πρωτοβουλίες που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε άμεση σύγκρουση με άλλους μεγάλους διεθνείς δρώντες, όπως για παράδειγμα η Ρωσία (Bellamy, 2014 ; European Parliament, 2022). Η στάση αυτή, ενίσχυσε την αντίληψη ότι η ΕΕ λειτουργεί περισσότερο ως 'ήπια δύναμη' παρά ως αποφασιστικός γεωπολιτικός παράγοντας.

Η συριακή κρίση, ανέδειξε επίσης τις εσωτερικές αντιφάσεις της ευρωπαϊκής πολιτικής. Τα κράτη-μέλη, διχάστηκαν ως προς τη στάση απέναντι στη στρατιωτική παρέμβαση, τη διαχείριση των προσφυγικών ροών και τη σχέση με περιφερειακούς δρώντες,

γεγονός που υπονόμωσε τη συλλογική δράση (Carrera et al., 2015 ; European Parliament, 2022). Οι διαφωνίες αυτές, επηρέασαν άμεσα την ικανότητα της ΕΕ να προωθήσει μία συνεκτική προσέγγιση προστασίας της συριακής νεολαίας.

Από τη σκοπιά της νέας γενιάς, η ευρωπαϊκή στάση απέναντι στη Συρία, ενίσχυσε το αίσθημα αβεβαιότητας και πολιτικής αποστασιοποίησης. Παρά τα προγράμματα στήριξης και ένταξης, πολλοί νέοι Σύριοι αντιλαμβάνονται την ΕΕ ως διαχειριστή κρίσεων και όχι ως φορέα πολιτικής λύσης (UNDP, 2016 ; UNHCR, 2019). Η έλλειψη μακροπρόθεσμης στρατηγικής νεολαίας, περιόρισε τη δυνατότητα της Ένωσης να συμβάλει ουσιαστικά στη διαμόρφωση βιώσιμων προοπτικών.

Συνολικά, η εμπειρία της συριακής κρίσης, καταδεικνύει πως η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιμετωπίζει σημαντικούς περιορισμούς ως προς την εφαρμογή της ‘Ευθύνης για Προστασία’. Η απόσταση μεταξύ κανονιστικών αρχών και πρακτικών πολιτικών παραμένει σημαντική, ιδίως σε περιβάλλοντα έντονου γεωπολιτικού ανταγωνισμού (Bellamy, 2014 ; European Commission, 2021 ; Tocci, 2016). Η ανάλυση αυτή, υπογραμμίζει την ανάγκη για επαναπροσδιορισμό της ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής, υπό το πρίσμα των κοινωνικών συνεπειών σύγκρουσης.

Η περιορισμένη αποτελεσματικότητα της διεθνούς και ευρωπαϊκής αντίδρασης, απέναντι στη συριακή κρίση επηρέασε ιδιαίτερα τη νέα γενιά, η οποία βρέθηκε στο επίκεντρο της ανθρωπιστικής κρίσης χωρίς ουσιαστική πολιτική προστασία. Παρά την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας και τη χρηματοδότηση προγραμμάτων στήριξης, η αδυναμία αποτροπής της παρατεταμένης βίας ανέδειξε τα όρια της διεθνούς παρέμβασης ως προς την προστασία των νέων πληθυσμών σε συνθήκες εμφύλιας σύγκρουσης (Bellamy, 2014 ; European Parliament, 2025).

5.6: «Γεωπολιτική αστάθεια, διεθνείς αποτυχίες και οι επιπτώσεις στη νέα γενιά»

Η συνολική αποτίμηση των γεωπολιτικών εξελίξεων μετά το 2011, καταδεικνύει ότι ο Αραβικός Χειμώνας δεν αποτελεί απλώς μία περιφερειακή φάση αστάθειας, αλλά έκφραση βαθύτερων δομικών αδυναμιών του διεθνούς συστήματος. Η αδυναμία συλλογικής δράσης, η επιλεκτική εφαρμογή κανονιστικών αρχών και ο ανταγωνισμός μεγάλων δυνάμεων, υπονόμωσαν τη δυνατότητα σταθεροποίησης της περιοχής (Acharya, 2017 ; Bellamy, 2014 ; UNDP, 2016). Οι εξελίξεις αυτές, είχαν άμεσες κοινωνικές συνέπειες με τη νέα γενιά να υφίσταται δυσανάλογο κόστος σε όρους ασφάλειας, ευκαιριών και πολιτικής προοπτικής.

Σε επίπεδο διεθνούς τάξης, η κρίση της πολυμερούς διακυβέρνησης μετέβαλε το πλαίσιο εντός του οποίου οι νέοι κοινωνικοποιούνται πολιτικά. Η εμπειρία ενός διεθνούς συστήματος που αποτυγχάνει να προλάβει ή να περιορίσει τη μαζική βία ενισχύει την απονομιμοποίηση των θεσμών και των κανόνων που υποτίθεται ότι εγγυώνται την προστασία των πληθυσμών (UNDP, 2016 ; World Bank, 2017). Για τη νέα γενιά στη Μέση

Ανατολή και Βόρεια Αφρική, η γεωπολιτική αστάθεια δεν αποτελεί αφηρημένη έννοια, αλλά καθημερινή συνθήκη που διαμορφώνει στάσεις δυσπιστίας και πολιτικού σκεπτικισμού.

Η αποτυχία αποτελεσματικής εφαρμογής της ‘Ευθύνης για Προστασία’, ενίσχυσε περαιτέρω αυτή την δυναμική. Η αντίληψη ότι οι διεθνείς κανονιστικές αρχές ενεργοποιούνται επιλεκτικά, ανάλογα με τις ισορροπίες ισχύος, υπονομεύει τη νομιμοποίηση του διεθνούς διακίου στα μάτια των νέων κοινωνιών (Bellamy, 2014 ; Thakur, 2016). Η νέα γενιά, εκτίθεται έτσι σε ένα περιβάλλον, όπου η προστασία των δικαιωμάτων δεν εμφανίζεται ως καθολική αξία, αλλά ως πολιτικά διαπραγματεύσιμο ζήτημα.

Παράλληλα, η γεωπολιτική αστάθεια επιδρά άμεσα στις κοινωνικές μεταβάσεις της νεολαίας. Η παρατεταμένη σύγκρουση και η αβεβαιότητα, περιορίζουν τη δυνατότητα εκπαίδευσης, επαγγελματικής αποκατάστασης και κοινωνικής κινητικότητας, δημιουργώντας συνθήκες ‘χαμένης γενιάς’ (lost generation) (UNESCO, 2018 ; World Bank, 2017). Οι νέοι, καλούνται να διαχειριστούν μεταβάσεις σε ένα περιβάλλον όπου οι θεσμοί είναι αποδυναμωμένοι και οι μελλοντικές προοπτικές αβέβαιες, γεγονός που έχει μακροχρόνιες συνέπειες για την κοινωνική συνοχή.

Σε αυτό το πλαίσιο, η διεθνής και ευρωπαϊκή πολιτική αντιμετώπισε τη νεολαία κυρίως ως αντικείμενο διαχείρισης και λιγότερο ως υποκείμενο κοινωνικής και πολιτικής αλλαγής. Η έμφαση στην ανθρωπιστική βοήθεια, χωρίς παράλληλες πολιτικές ενδυνάμωσης και συμμετοχής, ενίσχυσε την παθητικοποίηση των νέων και περιόρισε τη δυνατότητα αξιοποίησης του δυναμικού τους (European Commission, 2021 ; UNDP, 2016). Η απουσία νέο-κεντρικής, γεωπολιτικής, στρατηγικής, αναδεικνύεται ως ένα από τα βασικά ελλείμματα της μετά-2011 περιόδου.

Ωστόσο, η νέα γενιά δεν αποτελεί αποκλειστικά παθητικό αποδέκτη των γεωπολιτικών εξελίξεων. Παρά τους περιορισμούς, αναπτύσσονται μορφές ανθεκτικότητας, άτυπης πολιτικής δράσης και κοινωνικής προσαρμογής, οι οποίες λειτουργούν εκτός των παραδοσιακών θεσμικών πλαισίων (Castells, 2015 ; UNDP, 2016). Οι πρακτικές αυτές, υποδηλώνουν ότι η νεολαία παραμένει κρίσιμος παράγοντας για την μελλοντική σταθεροποίηση, εφόσον υπάρξουν οι κατάλληλες δομικές προϋποθέσεις.

Συνολικά, το κεφάλαιο αυτό, ανέδειξε ότι οι γεωπολιτικές αλλαγές μετά την Αραβική Άνοιξη, δεν μπορούν να αναλυθούν ανεξάρτητα από τις κοινωνικές και γενεακές τους επιπτώσεις. Η νέα γενιά, βρίσκεται στο επίκεντρο της αλληλεπίδρασης μεταξύ διεθνούς συστήματος, κανονιστικών αποτυχιών και κοινωνικών μεταβάσεων (Acharya, 2017 ; Bellamy, 2014 ; UNDP, 2016). Η κατανόηση αυτής της σχέσης, αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την ανάλυση των κοινωνικών μετασχηματισμών του Αραβικού Χειμώνα, οι οποίοι εξετάζονται στο επόμενο κεφάλαιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο: «Κοινωνικές μεταβάσεις της νέας γενιάς στον Αραβικό Χειμώνα»

6.1: «Νεολαία και παρατεταμένη κοινωνική επισφάλεια»

Η κοινωνική εμπειρία της νέας γενιάς στον σύγχρονο αραβικό κόσμο χαρακτηρίζεται, από μια συνθήκη παρατεταμένης επισφάλειας, η οποία δεν μπορεί να ερμηνευθεί αποκλειστικά ως προσωρινή κρίση, αλλά ως δομικό χαρακτηριστικό των νεανικών διαδρομών. Η επισφάλεια αυτή, εκδηλώνεται μέσα από ασταθείς μορφές απασχόλησης, περιορισμένη πρόσβαση σε κοινωνική προστασία και αδυναμία μακροπρόθεσμου σχεδιασμού ζωής, δημιουργώντας ένα περιβάλλον μόνιμης αβεβαιότητας για τη νέα γενιά (Standing, 2011 ; World Bank, 2017). Οι νέοι, δεν βιώνουν απλώς οικονομική δυσχέρεια, αλλά μία συνολική αποδιάρθρωση των κοινωνικών πλαισίων που παραδοσιακά στήριζαν τη μετάβαση στην ενηλικίωση.

Σε αντίθεση με προηγούμενες γενιές, οι οποίες εντάσσονταν σε σχετικά προβλέψιμες κοινωνικές τροχιές, η σημερινή νεολαία καλείται να κινηθεί μέσα σε ένα ρευστό και κατακερματισμένο κοινωνικό περιβάλλον. Η αποσύνδεση μεταξύ εκπαίδευσης και αγοράς εργασίας, σε συνδυασμό με την περιορισμένη δυνατότητα κοινωνικής κινητικότητας, οδηγεί σε φαινόμενα παρατεταμένης εξάρτησης από την οικογένεια και αναστολής βασικών σταδίων της ενήλικης ζωής (Honwana, 2013 ; UNDP, 2016). Η κατάσταση αυτή δεν αποτελεί ατομική αποτυχία, αλλά συλλογική εμπειρία μίας γενιάς που λειτουργεί ενός δομικών περιορισμών.

Η έννοια της επισφάλειας, αποκτά ιδιαίτερη σημασία όταν εξετάζεται ως καθημερινή εμπειρία και όχι μόνο ως μακροοικονομικός δείκτης. Οι νέοι, αναπτύσσουν στρατηγικές επιβίωσης που περιλαμβάνουν άτυπες μορφές εργασίας,, πολλαπλές πηγές εισοδήματος και συνεχή προσαρμογή σε μεταβαλλόμενες συνθήκες (Standing, 2011 ; World Bank, 2017). Αυτές οι πρακτικές, αν και ενισχύουν βραχυπρόθεσμα την ανθεκτικότητα, συχνά παγιώνουν την επισφάλεια, καθώς δεν συνοδεύονται από θεσμική προστασία ή προοπτικές σταθερότητας.

Η παρατεταμένη κοινωνική επισφάλεια, επηρεάζει άμεσα και την υποκειμενική αντίληψη των νέων για το μέλλον. Η αδυναμία πρόβλεψης και σχεδιασμού, οδηγεί σε αναδιαμόρφωση των προσδοκιών, με τους νέους να υιοθετούν βραχυπρόθεσμες στρατηγικές ζωής και να περιορίζουν τις φιλοδοξίες τους, σε όρους επιβίωσης και προσαρμογής (UNDP, 2016 ; OECD, 2018). Το μέλλον δεν αντιμετωπίζεται ως πεδίο δυνατοτήτων, αλλά ως αβέβαιος ορίζοντας που απαιτεί συνεχή διαχείριση κινδύνου.

Παράλληλα, η κοινωνική επισφάλεια δεν κατανέμεται ομοιόμορφα εντός της νέας γενιάς. Φύλο, κοινωνική τάξη, τόπος διαμονής και μορφωτικό κεφάλαιο διαμορφώνουν διαφορετικές εμπειρίες επισφάλειας, ενισχύοντας τις εσωτερικές ανισότητες μεταξύ των

νέων (Honwana, 2013 ; UNDP, 2016). Οι ανισότητες αυτές, δεν αποτελούν απλώς παράγωγα κοινωνικών διαφορών, αλλά ενεργούς μηχανισμούς αναπαραγωγής κοινωνικού αποκλεισμού.

Συνολικά, η παρατεταμένη κοινωνική επισφάλεια, συνιστά τον βασικό άξονα κατανόησης της σύγχρονης νεανικής εμπειρίας. Η νέα γενιά, δεν βρίσκεται απλώς σε μεταβατικό στάδιο, αλλά σε μία κατάσταση διαρκούς προσαρμογής, όπου οι κοινωνικές μεταβάσεις παραμένουν ατελείς και αβέβαιες (Standing, 2011 ; World Bank, 2017). Η ανάλυση αυτή, θέτει το αναγκαίο πλαίσιο για την εξέταση επιμέρους δομικών παραγόντων που επηρεάζουν τις νεανικές διαδρομές, οι οποίοι αναλύονται στις επόμενες ενότητες αυτού του κεφαλαίου.

6.2: «Εκπαίδευση, εργασία και ατελείς πολιτικές και κοινωνικές μεταβάσεις στη νεανική εμπειρία»

Η μετάβαση από την εκπαίδευση στην εργασία αποτελεί έναν από τους κεντρικούς άξονες συγκρότησης της ενήλικης ζωής, ωστόσο για τη σύγχρονη νέα γενιά η μετάβαση αυτή χαρακτηρίζεται ολοένα και περισσότερο από ασυνέχεια και αβεβαιότητα. Η έννοια «ατελείς πολιτικές και κοινωνικές μεταβάσεις στη νεανική εμπειρία» (blocked transitions) χρησιμοποιείται στη διεθνή βιβλιογραφία για να περιγράψει καταστάσεις όπου οι θεσμικές και κοινωνικές διαδρομές προς την απασχόληση παρεμποδίζονται συστηματικά, χωρίς επαφή εναλλακτικά μονοπάτια ένταξης (Furlong, 2012 ; Roberts, 2011). Οι νέοι, καλούνται να διαχειριστούν μία πραγματικότητα όπου η εκπαίδευση δεν εγγυάται επαγγελματική αποκατάσταση.

Η αποσύνδεση μεταξύ εκπαιδευτικών προσόντων και απαιτήσεων της αγοράς εργασίας δημιουργεί ένα δομικό έλλειμμα ένταξης, το οποίο δεν μπορεί να αποδοθεί σε ατομικές επιλογές ή ελλείψεις δεξιοτήτων. Αντιθέτως, πρόκειται για αποτέλεσμα ευρύτερων κοινωνικοοικονομικών μετασχηματισμών, που περιορίζουν τη ζήτηση σταθερής εργασίας και ευνοούν ευέλικτες, επισφαλείς μορφές απασχόλησης (OECD, 2018 ; World Bank, 2017). Η νεολαία βρίσκεται έτσι εγκλωβισμένη σε έναν κύκλο διαρκούς προετοιμασίας χωρίς σαφή προοπτική σταθεροποίησης.

Ιδιαίτερη σημασία, αποκτά η εμπειρία της παρατεταμένης αναμονής, καθώς οι νέοι παραμένουν για μεγάλα χρονικά διαστήματα εκτός σταθερής απασχόλησης ή μετακινούνται μεταξύ βραχυχρόνιων και άτυπων θέσεων εργασίας. Η κατάσταση αυτή, επηρεάζει όχι μόνο το εισόδημα, αλλά και την κοινωνική αναγνώριση, την αυτοεκτίμηση και την αίσθηση κοινωνικής ένταξης (Furlong, 2012 ; Standing, 2011). Η εργασία, παύει να λειτουργεί ως βασικός μηχανισμός ενσωμάτωσης, με σημαντικές συνέπειες για τη συγκρότηση της νεανικής ταυτότητας.

Η εκπαιδευτική εμπειρία, υπό αυτές τις συνθήκες, επαναπροσδιορίζεται. Αντί να αποτελεί μέσο κοινωνικής κινητικότητας, συχνά μετατρέπεται σε στρατηγική αναβολής της ανεργίας ή της κοινωνικής έκθεσης. Οι νέοι, επενδύουν σε διαρκή κατάρτιση, μεταπτυχιακές

σπουδές ή πιστοποιήσεις, χωρίς ωστόσο να διασφαλίζεται η απορρόφησή τους στην αγορά εργασίας (OECD, 2018 ; UNDP, 2016). Το φαινόμενο αυτό ενισχύει την αίσθηση μταιότητας και υπονομεύει την εμπιστοσύνη στους θεσμούς εκπαίδευσης και απασχόλησης.

Παράλληλα, οι αποκλεισμοί από την εργασία δεν κατανέμονται ισότιμα εντός της νέας γενιάς. Κοινωνική τάξη, φύλο και τόπος διαμονής επηρεάζουν καθοριστικά τις πιθανότητες ένταξης, αναπαράγοντας υφιστάμενες ανισότητες και δημιουργώντας πολλαπλά επίπεδα αποκλεισμού (UNDP, 2016 ; World Bank, 2017). Οι ‘blocked transitions’ λειτουργούν έτσι ως μηχανισμός κοινωνικής αναπαραγωγής, ενισχύοντας τη μακροχρόνια επισφάλεια συγκεκριμένων ομάδων νέων.

Συνολικά, η αποσύνδεση εκπαίδευσης και εργασίας, δεν συνιστά απλώς οικονομικό πρόβλημα, αλλά βαθύ κοινωνικό μετασχηματισμό που επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο οι νέοι αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους και το μέλλον τους. Οι ‘blocked transitions’ περιορίζουν τη δυνατότητα συγκρότησης σταθερών βιογραφικών διαδρομών, καθιστώντας την επισφάλεια δομικό χαρακτηριστικό της νεανικής ζωής (Furlong, 2012 ; Standing, 2011). Η κατανόηση αυτής της δυναμικής, είναι κρίσιμη για την ανάλυση των ευρύτερων κοινωνικών μεταβάσεων της νέας γενιάς.

6.3: «Έμφυλες ανισότητες και νεανικές διαδρομές στη σύγχρονη κοινωνική μετάβαση»

Οι κοινωνικές μεταβάσεις της νέας γενιάς, δεν μπορούν να αναλυθούν ως ομοιογενής εμπειρία, καθώς οι έμφυλες ανισότητες εξακολουθούν να διαμορφώνουν διαφορετικές διαδρομές ένταξης, ευκαιριών και κοινωνικής αναγνώρισης. Η νεανική εμπειρία, επηρεάζεται ουσιαστικά από κοινωνικά κατασκευασμένους ρόλους φύλου, οι οποίοι προσδιορίζουν τόσο τις δυνατότητες εκπαίδευσης και απασχόλησης, όσο και τις μορφές συμμετοχής στον δημόσιο χώρο (Moghadam, 2014 ; UN Woman, 2014). Η έμφυλη διάσταση, λειτουργεί ως κρίσιμος μηχανισμός διαφοροποίησης εντός της νέας γενιάς.

Η πρόσβαση των νεαρών γυναικών στην αγορά εργασίας παραμένει περιορισμένη σε πολλά κοινωνικά περιβάλλοντα, όχι μόνο λόγω οικονομικών παραγόντων, αλλά και εξαιτίας θεσμικών και πολιτισμικών περιορισμών. Διεθνείς οργανισμοί, επισημαίνουν ότι οι γυναίκες συχνά, αντιμετωπίζουν διπλό αποκλεισμό: αφενός ως νέοι σε συνθήκες επισφάλειας και αφετέρου ως γυναίκες σε κοινωνίες όπου η εργασιακή ένταξη, παραμένει έντονα έμφυλα προσδιορισμένη (UNDP, 2016 ; World Bank, 2017). Η ανισότητα, αυτή ενισχύει την κοινωνική εξάρτηση και περιορίζει τις προοπτικές αυτονομίας.

Παράλληλα, οι έμφυλες ανισότητες δεν εκδηλώνονται μόνο στην οικονομική σφαίρα αλλά και στη δομή της καθημερινής ζωής. Οι νεαρές γυναίκες, συχνά επωμίζονται δυσανάλογα βάρη φροντίδας και οικογενειακής ευθύνης, γεγονός που επηρεάζει καθοριστικά τη δυνατότητα ολοκλήρωσης σπουδών ή επαγγελματικής σταθεροποίησης

(Moghadam, 2014 ; UN Woman, 2014). Η φροντίδα, λειτουργεί έτσι ως αόρατος μηχανισμός κοινωνικής αναπαραγωγής ανισοτήτων, αναστέλλοντας ή καθυστερώντας κρίσιμες νεανικές μεταβάσεις.

Η έμφυλη διάσταση, συνδέεται επίσης με διαφορετικές μορφές κοινωνικού ελέγχου και περιορισμού της κινητικότητας των νέων. Η συμμετοχή στον δημόσιο χώρο, η πρόσβαση σε δίκτυα κοινωνικής υποστήριξης και η δυνατότητα μετακίνησης, δεν είναι ουδέτερες διαδικασίες, αλλά επηρεάζονται από κοινωνικούς κανόνες που καθορίζουν το τι θεωρείται αποδεκτό για κάθε φύλο (OECD, 2018 ; UNDP, 2016). Οι νέες γυναίκες, βιώνουν συχνά μία διπλή μετάβαση: προς την ενηλικίωση και προς μία διαρκή διαπραγμάτευση της κοινωνικής τους θέσης.

Ωστόσο, η νεανική εμπειρία των γυναικών δεν μπορεί να περιοριστεί σε όρους αποκλεισμού. Οι κοινωνικές μεταβάσεις, δημιουργούν επίσης πεδία αναδιαπραγμάτευσης ρόλων και νέες μορφές υπηρεσιών (agency), όπου οι νεαρές γυναίκες διεκδικούν πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην εργασία και σε κοινωνικούς χώρους συμμετοχής (Moghadam, 2014 ; UN Woman, 2014). Αυτές οι διαδικασίες, αναδεικνύουν ότι οι έμφυλες σχέσεις δεν είναι στατικές, αλλά μεταβάλλονται μέσα από καθημερινές πρακτικές αντίστασης και προσαρμογής.

Συνολικά, οι έμφυλες ανισότητες αποτελούν αναπόσπαστο μέρος της κοινωνικής μετάβασης της νέας γενιάς, επηρεάζοντας τις ευκαιρίες, τις διαδρομές και τις μορφές κοινωνικής τάξης. Η κατανόηση των νεανικών μεταβάσεων, απαιτεί συνεπώς μία διαθεματική προσέγγιση, όπου το φύλο λειτουργεί ως βασικός παράγοντας κοινωνικής διαφοροποίησης και ανισότητας (UNDP, 2016 ; World Bank, 2017). Η επόμενη ενότητα εξετάζει ενδελεχώς, πως η νέα γενιά αναπτύσσει καθημερινές πρακτικές ανθεκτικότητας, εντός αυτών των συνθηκών.

6.4: «Καθημερινές πρακτικές, ανθεκτικότητα και νεανική προσαρμογή»

Η παρατεταμένη κοινωνική επισφάλεια, δεν οδηγεί μόνο σε αποκλεισμό, αλλά και στη διαμόρφωση νέων πρακτικών προσαρμογής μέσα στην καθημερινή ζωή της νέας γενιάς. Οι νέοι, αναπτύσσουν μορφές ανθεκτικότητας (resilience) που δεν εκφράζονται απαραίτητα μέσα από θεσμικές διαδικασίες, αλλά μέσα από άτυπες στρατηγικές επιβίωσης, κοινωνικής δικτύωσης και αυτοοργάνωσης (Honwana, 2013 ; UNDP, 2016). Η ανθεκτικότητα αυτή, αποτελεί κρίσιμο στοιχείο κατανόησης των κοινωνικών μεταβάσεων, καθώς δείχνει ότι οι νέοι δεν είναι παθητικοί αποδέκτες κρίσεων, αλλά ενεργοί διαχειριστές της καθημερινότητας.

Ιδιαίτερη σημασία, έχουν οι άτυπες οικονομικές πρακτικές που υιοθετεί η νεολαία σε περιβάλλοντα αβεβαιότητας. Η συμμετοχή σε επισφαλείς ή μη καταγεγραμμένες μορφές εργασίας, η δημιουργία προσωρινών εισοδηματικών δικτύων και η ανάπτυξη πολυδραστηριότητας αποτελούν συνήθεις μορφές προσαρμογής, παρά την έλλειψη

θεσμικής προστασίας (Standing, 2011 ; World Bank, 2017). Οι πρακτικές αυτές, δείχνουν την προσπάθεια των νέων να διατηρήσουν έναν βαθμό αυτονομίας, ακόμη και όταν οι επίσημες δομές αποτυγχάνουν να προσφέρουν σταθερότητα.

Παράλληλα, οι κοινωνικές σχέσεις λειτουργούν ως σημαντικές μηχανισμός ανθεκτικότητας. Δίκτυα οικογένειας, φίλων και τοπικών κοινοτήτων παρέχουν συχνά μορφές άτυπης κοινωνικής προστασίας, υποκαθιστώντας τις αποδυναμωμένες κρατικές ή θεσμικές δομές (OECD, 2018 ; UNDP, 2016). Οι πρακτικές αυτές δείχνουν την προσπάθεια των νέων να διατηρήσουν έναν βαθμό αυτονομίας, ακόμη και όταν οι επίσημες δομές αποτυγχάνουν να προσφέρουν σταθερότητα.

Παράλληλα, οι κοινωνικές σχέσεις λειτουργούν ως σημαντικός μηχανισμός ανθεκτικότητας. Δίκτυα οικογένειας, φίλων και τοπικών κοινοτήτων παρέχουν συχνά μορφές άτυπης κοινωνικής προστασίας, υποκαθιστώντας τις αποδυναμωμένες κρατικές ή θεσμικές δομές (OECD, 2018 ; Standing, 2011). Η συλλογική αυτή διάσταση της ανθεκτικότητας αναδεικνύει ότι οι κοινωνικές μεταβάσεις της νεολαίας, δεν είναι αποκλειστικά ατομικές διαδρομές, αλλά βαθιά ενσωματωμένες σε σχέσεις αλληλεξάρτησης και υποστήριξης.

Η καθημερινή προσαρμογή της νέας γενιάς εκφράζεται επίσης μέσα από νέες πολιτισμικές και ψηφιακές πρακτικές. Οι νέοι, αξιοποιούν κοινωνικά δίκτυα, διαδικτυακές κοινότητες και νέες μορφές πολιτισμικής έκφρασης για να δημιουργήσουν αίσθηση ταυτότητας και συμμετοχής, ακόμη και σε συνθήκες κοινωνικής αβεβαιότητας (Castells, 2012 ; Honwana, 2013). Η ψηφιακή σφαίρα, λειτουργεί έτσι όχι μόνο ως εργαλείο επικοινωνίας, αλλά και ως χώρος κοινωνικής ένταξης και αναδιαπραγμάτευση νοημάτων.

Ωστόσο, η ανθεκτικότητα δεν πρέπει να ιδωθεί αποκλειστικά ως θετική προσαρμογής. Η συνεχής ανάγκη επιβίωσης, μπορεί να οδηγήσει σε κανονικοποίηση της επισφάλειας και σε αποδοχή περιορισμένων προσδοκιών για το μέλλον (Standing, 2011 ; UNDP, 2016). Η ανθεκτικότητα, υπό αυτή την έννοια, αποτελεί συχνά αναγκαστική στρατηγική διαχείρισης κρίσης και όχι ένδειξη ουσιαστικής κοινωνικής σταθερότητας.

Συνολικά, οι καθημερινές πρακτικές ανθεκτικότητας της νέας γενιάς αποτελούν καθοριστικό στοιχείο των κοινωνικών μεταβάσεων στον Αραβικό Χειμώνα. Μέσα από, άτυπες οικονομικές στρατηγικές, κοινωνικά δίκτυα και πολιτισμικές μορφές έκφρασης, οι νέοι επιδιώκουν να διατηρήσουν υπηρεσίες και κοινωνική παρουσία σε περιβάλλοντα αβεβαιότητας (OECD, 2018 ; World Bank, 2017). Η επόμενη ενότητα, εξετάζει πώς αυτές οι εμπειρίες επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο η νέα γενιά αναδιαμορφώνει τις προσδοκίες της για το μέλλον.

6.5: «Προσδοκίες, μέλλον και αναδιαμόρφωση νεανικών οριζόντων»

Οι κοινωνικές μεταβάσεις της νέας γενιάς, δεν περιορίζονται σε υλικούς δείκτες, όπως η απασχόληση ή η εκπαίδευση, αλλά επεκτείνονται και στο επίπεδο των προσδοκιών,

των αξιών και των φαντασιακών οριζόντων για το μέλλον. Η έννοια του ‘μέλλοντος’ αποτελεί κρίσιμο κοινωνιολογικό πεδίο, καθώς οι νέοι συγκροτούν τη θέση τους μέσα από το τι θεωρούν εφικτό, επιθυμητό ή απαγορευμένο στο πλαίσιο των διαθέσιμων κοινωνικών δυνατοτήτων (Furlong, 2012 ; Honwana, 2013). Σε περιβάλλοντα παρατεταμένης επισφάλειας, οι νεανικές προσδοκίες αναδιαμορφώνονται ριζικά.

Η αβεβαιότητα οδηγεί πολλούς νέους σε στρατηγικές περιορισμού των μακροπρόθεσμων σχεδίων ζωής. Αντί για σταθερές βιογραφικές τροχιές, αναπτύσσονται πιο βραχυπρόθεσμες μορφές σχεδιασμού, όπου η προσαρμογή στις συνθήκες αποκτά μεγαλύτερη σημασία από τη γραμμική πρόοδο (OECD, 2018 ; Standing, 2011). Αυτή η μεταβολή, δεν αποτελεί απλώς ατομική επιλογή, αλλά κοινωνική απάντηση σε ένα περιβάλλον όπου οι θεσμοί δεν προσφέρουν εγγυήσεις σταθερότητας.

Η αναδιαμόρφωση των προσδοκιών έχει και συλλογικές συνέπειες, καθώς επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο η νέα γενιά αντιλαμβάνεται την κοινωνική κινητικότητα και την ένταξη. Η περιορισμένη δυνατότητα πρόσβασης σε σταθερή εργασία ή κοινωνική αναγνώριση δημιουργεί ένα αίσθημα ‘μπλοκαρισμένου μέλλοντος’, το οποίο επηρεάζει βαθιά την κοινωνική συνοχή και την εμπιστοσύνη προς τους θεσμούς (UNDP, 2016 ; World Bank, 2017). Η νεολαία βιώνει έτσι μία εμπειρία όπου το μέλλον δεν λειτουργεί ως υπόσχεση, αλλά ως πεδίο αβεβαιότητας.

Παράλληλα, η φανταστική σχέση των νέων με το μέλλον δεν είναι αποκλειστικά αρνητική. Πολλοί νέοι, αναπτύσσουν εναλλακτικές μορφές προοπτικής, επενδύοντας σε νέους τρόπους ζωής, κινητικότητας και ταυτότητας. Η μετανάστευση, η ψηφιακή ένταξη και οι διασπορικές κοινότητες λειτουργούν για αρκετούς ως πεδία επαναδιαπραγμάτευσης των δυνατοτήτων τους και ως στρατηγικές αναζήτησης νέων κοινωνικών οριζόντων (Castells, 2012 ; UNHCR, 2019). Το μέλλον, μετατοπίζεται έτσι γεωγραφικά και κοινωνικά, χωρίς να ταυτίζεται πλέον με την παραμονή σε ένα συγκεκριμένο εθνικό πλαίσιο.

Επιπλέον, η αναδιαμόρφωση των προσδοκιών επηρεάζει και τις συλλογικές αξίες της νέας γενιάς. Η εμπειρία της επισφάλειας οδηγεί συχνά σε ενίσχυση πρακτικών ατομικής επιβίωσης, αλλά ταυτόχρονα μπορεί να παράγει νέες μορφές αλληλεγγύης και κοινότητας σε άτυπα κοινωνικά δίκτυα (Honwana, 2013 ; UNDP, 2016). Οι νέοι, συγκροτούν νέες μορφές κοινωνικής ένταξης πέρα από τους παραδοσιακούς θεσμούς, αναζητώντας χώρους συμμετοχής και νοήματος.

Συνολικά, οι νεανικές προσδοκίες και οι ορίζοντες μέλλοντος αποτελούν κεντρικό στοιχείο κατανόησης των κοινωνικών μεταβάσεων. Η νέα γενιά, βιώνει μία διαδικασία αναπροσαρμογής, όπου το μέλλον δεν είναι δεδομένο αλλά υπό διαρκή διαπραγμάτευση, γεγονός που επηρεάζει τόσο την ατομική βιογραφία όσο και τη συλλογική κοινωνική δυναμική (Furlong, 2012 ; Standing, 2011). Η τελική ενότητα του κεφαλαίου θα συνθέσει αυτές τις διαστάσεις, προσφέροντας μία συνολική αποτίμηση της νεανικής εμπειρίας στον Αραβικό Χειμώνα.

6.6: «Συνθετική αποτίμηση των κοινωνικών μεταβάσεων της νέας γενιάς»

Η κοινωνιολογική αποτίμηση των μεταβάσεων της νέας γενιάς αναδεικνύει ότι η νεανική εμπειρία στον σύγχρονο αραβικό κόσμο χαρακτηρίζεται από δομική επισφάλεια και παρατεταμένη αβεβαιότητα. Οι νέοι, δεν αντιμετωπίζουν μόνο περιορισμούς σε επίπεδο απασχόλησης ή εκπαίδευσης, αλλά βιώνουν μία συνολική αναδιαμόρφωση των κοινωνικών διαδρομών προς την ενηλικίωση. Οι παραδοσιακές προσδοκίες σταθερότητας και κοινωνικής κινητικότητας έχουν υποχωρήσει, δημιουργώντας νέες μορφές ‘μπλοκαρισμένων μεταβάσεων’ που επηρεάζουν βαθιά τη συγκρότηση ταυτότητας και κοινωνικής ένταξης (Furlong, 2012 ; Standing, 2011).

Η ανάλυση, ανέδειξε επίσης, ότι οι κοινωνικές μεταβάσεις της νεολαίας δεν είναι ομοιογενείς, καθώς οι έμφυλες και κοινωνικές ανισότητες συνεχίζουν να παράγουν διαφοροποιημένες εμπειρίες αποκλεισμού και ευκαιριών. Το φύλο, η κοινωνική τάξη και η πρόσβαση σε κοινωνικά δίκτυα επηρεάζουν καθοριστικά τις δυνατότητες ένταξης, αναπαράγοντας μηχανισμούς κοινωνικής αναπαραγωγής που ενισχύουν τη μακροχρόνια επισφάλεια συγκεκριμένων ομάδων νέων (UNDP, 2016 ; UN Woman, 2014).

Παρά τους δομικούς περιορισμούς, η νέα γενιά αναπτύσσει μορφές καθημερινής ανθεκτικότητας και προσαρμογής, αξιοποιώντας άτυπες οικονομικές πρακτικές, κοινωνικά δίκτυα υποστήριξης και νέες μορφές ψηφιακής ένταξης. Αυτές οι στρατηγικές, δεν εξαλείφουν την επισφάλεια, αλλά υποδηλώνουν ότι οι νέοι διατηρούν υπηρεσίες και επιδιώκουν την αναδιαπραγμάτευση της κοινωνικής τους θέσης, ακόμη και σε περιβάλλοντα περιορισμένων δυνατοτήτων (Honwana, 2013 ; OECD, 2018).

Κεντρικής σημασίας, είναι και η αναδιαμόρφωση των νεανικών προσδοκιών για το μέλλον. Η αβεβαιότητα, οδηγεί σε βραχυπρόθεσμες στρατηγικές ζωής, αλλά παράλληλα παρουσιάζει και νέες μορφές κοινωνικής κινητικότητας μέσω μετανάστευσης, διασπορικών κοινοτήτων ή πολιτισμικών πρακτικών. Το μέλλον, μετατρέπεται σε πεδίο διαρκούς διαπραγμάτευσης, αντί για σταθερή υπόσχεση κοινωνικής προόδου (Castells, 2015 ; World Bank, 2017).

Συνολικά, το Κεφάλαιο 6, κατέδειξε ότι οι κοινωνικές μεταβάσεις της νέας γενιάς αποτελούν κρίσιμο πεδίο κατανόησης των μακροχρόνιων κοινωνικών επιπτώσεων του Αραβικού Χειμώνα. Η νεολαία βρίσκεται σε μία συνθήκη, όπου η επισφάλεια έχει αποκτήσει δομικά χαρακτηριστικά, αλλά ταυτόχρονα διαμορφώνονται και νέες μορφές προσαρμογής και κοινωνικής δράσης, που θα επηρεάσουν τις μελλοντικές δυνατότητες κοινωνικής συνοχής και ανάπτυξης (Standing, 2011 ; UNDP, 2016).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο: «Συμπεράσματα»

7.1: «Συνολική αποτίμηση: Από την Αραβική Άνοιξη στον Αραβικό Χειμώνα»

Η παρούσα εργασία επιχειρεί, να αναλύσει τη μετάβαση από την Αραβική Άνοιξη στον Αραβικό Χειμώνα, μέσα από το πρίσμα των γεωπολιτικών αλλαγών και των κοινωνικών μετασχηματισμών που διαμορφώθηκαν στη Μέση Ανατολή, κατά τη διάρκεια και μετά την περίοδο του 2011. Η αρχική δυναμική των εξεγέρσεων ανέδειξε τις βαθιές κοινωνικές εντάσεις και τις συσσωρευμένες προσδοκίες πολιτικής αλλαγής, οι οποίες όμως δεν κατέληξαν σε σταθερές μεταβάσεις. Αντιθέτως, σε πολλές περιπτώσεις, η περιοχή εισήλθε σε μία μακρά φάση αποσταθεροποίησης, όπου η πολιτική ρευστότητα συνδέθηκε με συγκρουσιακές αναδιατάξεις ισχύος (Lynch, 2013 ; Phillips, 2020).

Η ανάλυση, κατέδειξε ότι η εξέλιξη αυτή δεν μπορεί να ερμηνευθεί αποκλειστικά ως αποτέλεσμα εσωτερικών πολιτικών αποτυχιών, αλλά ως προϊόν της αλληλεπίδρασης κοινωνικών, δεσμικών και διεθνών παραμέτρων. Η διεθνοποίηση των συγκρούσεων, η εμπλοκή περιφερειακών και παγκοσμίων δρώντων και η επιλεκτική εφαρμογή κανονιστικών αρχών συνέβαλαν στη μετατροπή των αρχικών κινημάτων σε περιβάλλοντα παρατεταμένης αστάθειας (Acharya, 2017 ; Bellamy, 2014). Ο Αραβικός Χειμώνας, συνιστά έτσι μία πολυεπίπεδη πραγματικότητα, όπου οι κοινωνικές διεκδικήσεις ενσωματώθηκαν σε ένα πλαίσιο γεωπολιτικής αντιπαράθεσης.

Η εργασία αυτή, ανέδειξε επίσης τα όρια του διεθνούς συστήματος, ως μηχανισμού διαχείρισης κρίσεων και προστασίας πληθυσμών. Η περίπτωση της Συρίας, αλλά και η ευρύτερη περιφερειακή εμπειρία, κατέδειξαν ότι οι θεσμοί διεθνούς ασφάλειας αδυνατούν να λειτουργήσουν αποτελεσματικά σε περιβάλλοντα ισχυρού ανταγωνισμού των μεγάλων δυνάμεων (Bellamy, 2014 ; UN OHCHR, 2016). Η κρίση αυτή, επηρέασε όχι μόνο το επίπεδο της διεθνούς νομιμοποίησης, αλλά και τις κοινωνικές προοπτικές των πληθυσμών, ιδιαίτερα των νέων.

7.2: «Η Συρία ως Case Study: Γεωπολιτική σύγκρουση και κοινωνική αποδιάρθρωση»

Η συριακή περίπτωση αποτέλεσε το βασικό πεδίο της εργασίας, καθώς συμπυκνώνει με τον πιο χαρακτηριστικό τρόπο τις αντιφάσεις της μετά την περίοδο του 2011. Η εξέλιξη της σύγκρουσης, ανέδειξε πως μία κοινωνική εξέγερση μπορεί να μετατραπεί σε διεθνοποιημένο πεδίο ανταγωνισμού, όπου περιφερειακές και παγκόσμιες δυνάμεις επιδιώκουν στρατηγικά οφέλη της κοινωνικής σταθερότητας (Allison, 2013 ; Hinnebusch, 2012). Η Συρία, μετατράπηκε σε χώρο όπου η γεωπολιτική λογική, υπερίσχυσε της προστασίας του άμαχου πληθυσμού.

Οι κοινωνικές συνέπειες υπήρξαν εκτεταμένες, καθώς η βία, ο εκτοπισμός και η θεσμική κατάρρευση διαμόρφωσαν μία συνθήκη μακροχρόνιας αποδιάρθρωσης. Ο πόλεμος, δεν επέφερε μόνο υλική καταστροφή, αλλά και βαθιά ρήξη κοινωνικών δεσμών, περιορίζοντας τις δυνατότητες συνοχής και ανασυγκρότησης (UNHCR, 2020 ; World Bank, 2017). Η νέα γενιά, βρέθηκε στο επίκεντρο αυτής της εμπειρίας, βιώνοντας την απώλεια θεσμικών πλαισίων ένταξης και σταθερότητας.

Παράλληλα, η συριακή κρίση ανέδειξε την αδυναμία ουσιαστικής εφαρμογής της ‘Ευθύνης για Προστασία’. Η επιλεκτικότητα της διεθνούς παρέμβασης, οι θεσμικοί περιορισμοί του Συμβουλίου Ασφαλείας και η γεωπολιτική αντιπαράθεση, υπονόμισαν την ανάπτυξη αποτελεσματικών μηχανισμών προστασίας (Bellamy, 2014 ; Janzekovic & Silander, 2013). Η εμπειρία αυτή, ενίσχυσε τη γενικότερη κανονιστική κρίση του διεθνούς συστήματος στην περιοχή.

7.3: «Η νέα γενιά ως κεντρικός φορέας κοινωνικής μετάβασης»

Η πλέον κρίσιμη συμβολή της παρούσας εργασίας, έγκειται στην ανάδειξη της νεολαίας όχι ως περιφερειακής κατηγορίας των εξελίξεων, αλλά ως θεμελιώδους κοινωνικού υποκειμένου που ενσαρκώνει τις μεταβάσεις του αραβικού κόσμου στην μετά 2011 περίοδο. Η νέα γενιά, αποτέλεσε τον κύριο φορέα κοινωνικών προσδοκιών, αλλά και τον βασικό αποδέκτη των δομικών συνεπειών της περιόδου του Αραβικού Χειμώνα. Η εμπειρία αυτή καταδεικνύει ότι οι κοινωνικές και γεωπολιτικές μεταβολές δεν μπορούν να αποτιμηθούν χωρίς την ενσωμάτωση μίας youth-centered οπτικής, η οποία εστιάζει στις γενεακές διαδρομές, στις μορφές επισφάλειας και στις μεταβαλλόμενες κοινωνικές προσδοκίες (Honwana, 2013 ; UNDP, 2016).

Η νεολαία στον αραβικό κόσμο, βρέθηκε αντιμέτωπη με μία διπλή συνθήκη μετασχηματισμού. Από τη μία πλευρά, καλείται να συγκροτήσει την ενηλικίωσή της σε ένα κοινωνικό περιβάλλον όπου η εκπαίδευση και η εργασία δεν λειτουργούν πλέον ως σταθεροί μηχανισμοί κοινωνικής ένταξης. Από την άλλη πλευρά, η γενιά αυτή διαμορφώνεται μέσα σε ένα πλαίσιο παρατεταμένης πολιτικής και θεσμικής αβεβαιότητας, όπου οι δυνατότητες κοινωνικής κινητικότητας παραμένουν περιορισμένες (Standing, 2011 ; World Bank, 2017). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την παγίωση μίας κατάστασης ‘blocked transitions’, στην οποία οι νεανικές διαδρομές προς την αυτονομία αναστέλλονται ή καθυστερούν (Furlong, 2012).

Η περίπτωση της Συρίας, ανέδειξε με τον πιο έντονο τρόπο τις συνέπειες αυτής της γενεακής κρίσης. Οι νέοι Σύριοι, βίωσαν την αποδιάρθρωση θεσμών, την απώλεια εκπαιδευτικών δυνατοτήτων, τη μαζική προσφυγιά και την καταστροφή κοινωνικών δεσμών, γεγονός που επηρεάζει σε βάθος χρόνου τη δυνατότητα κοινωνικής ανασυγκρότησης. Η νέα γενιά, δεν αποτελεί απλώς το δημογραφικό μέλλον μίας χώρας, αλλά έναν κρίσιμο παράγοντα επαναθεμελίωσης κοινωνικής συνοχής, εφόσον υπάρξουν οι κατάλληλες προϋποθέσεις πολιτικής σταθερότητας και κοινωνικής αποκατάστασης (UNESCO, 2018 ; UNHCR, 2020).

Παράλληλα, η εργασία κατέδειξε ότι η νεανική εμπειρία δεν μπορεί να προσεγγιστεί ως ομοιογενής. Οι έμφυλες και κοινωνικές ανισότητες, διαμορφώνουν διαφοροποιημένες νεανικές διαδρομές, με τις νέες γυναίκες να αντιμετωπίζουν συχνά διπλούς αποκλεισμούς, τόσο λόγω κοινωνικών ρόλων, όσο και λόγω θεσμικών περιορισμών (Moghadam, 2014 ; UN Woman, 2014). Η έμφυλη διάσταση, αναδεικνύει ότι οι κοινωνικές μεταβάσεις της νεολαίας συνιστούν πεδίο αναπαραγωγής αλλά και αναδιαπραγμάτευσης κοινωνικών ανισοτήτων.

Ιδιαίτερης σημασίας, είναι επίσης, η ανθεκτικότητα που ανέπτυξε η νέα γενιά μέσα από άτυπες πρακτικές καθημερινής προσαρμογής. Σε περιβάλλοντα επισφάλειας, οι νέοι αξιοποιούν κοινωνικά δίκτυα, άτυπες μορφές οικονομικής δραστηριότητας και ψηφιακούς χώρους ταυτότητας, προκειμένου να διατηρήσουν agency και κοινωνική παρουσία (Castells, 2015 ; OECD, 2018). Αυτές οι μορφές προσαρμογής, δεν εξαλείφουν τη δομική κρίση, αλλά αποτυπώνουν τις δυνατότητες της νεολαίας να λειτουργεί ως ενεργός δρών ακόμη και σε συνθήκες περιορισμένων θεσμικών πλαισίων.

Η αναδιαμόρφωση των προσδοκιών για το μέλλον αποτελεί, κεντρική γενεακή συνέπεια της μετά 2011 περιόδου. Το μέλλον, δεν εμφανίζεται πλέον ως γραμμική υπόσχεση κοινωνικής περιόδου, αλλά ως πεδίο αβεβαιότητας και διαρκούς διαπραγμάτευσης. Οι νέοι, αναγκάζονται να υιοθετούν βραχυπρόθεσμες στρατηγικές ζωής ή να επενδύουν σε μορφές κινητικότητας, συμπεριλαμβανόμενης μετανάστευσης, ως μέσο αναζήτησης νέων οριζόντων (Standing, 2011 ; UNDP, 2016).

Συνολικά, η νέα γενιά αναδεικνύεται ως το πλέον κρίσιμο κοινωνικό υποκείμενο για την κατανόηση της μετάβασης από την Αραβική Άνοιξη στον Αραβικό Χειμώνα. Η εμπειρία της επισφάλειας, της ανισότητας, της προσαρμογής και της αναδιαμόρφωσης των προσδοκιών συγκροτεί έναν γενεακό μετασχηματισμό που θα καθορίσει τις μελλοντικές δυνατότητες κοινωνικής σταθερότητας και ανάπτυξης στην περιοχή (UNDP, 2016 ; World Bank, 2017).

Η περίπτωση της Συρίας, ανέδειξε επίσης τα όρια της διεθνούς προστασίας σε περιβάλλοντα υψηλής γεωπολιτικής αντιπαράθεσης. Η αποτυχία ουσιαστικής εφαρμογής της αρχής της Ευθύνης για Προστασία (R2P), συνέβαλε στη διαμόρφωση μίας γενιάς που συνδέει τη διεθνή τάξη περισσότερο με την αδυναμία προστασίας, παρά με την διασφάλιση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ανθρώπινης ασφάλειας. Η εμπειρία αυτή, επηρέασε βαθιά την πολιτική κοινωνικοποίηση της συριακής νεολαίας και διαμόρφωσε νέες μορφές δυσπιστίας απέναντι στους διεθνείς θεσμούς και στις υποσχέσεις δημοκρατικής μετάβασης (Bellamy, 2014 ; UNDP, 2016).

7.4: «Θεωρητική συμβολή, περιορισμοί και προοπτικές»

Η παρούσα διπλωματική εργασία, επιδίωξε να συμβάλει στη μελέτη της μετάβασης από την Αραβική Άνοιξη στον Αραβικό Χειμώνα, μέσα από μία διττή ερευνητική οπτική, αφενός τη γεωπολιτική αναδιάταξη της περιφέρειας της Μέσης Ανατολής και αφετέρου τη

μεταβολή των κοινωνικών και γενεακών εμπειριών που συνδέονται με τη νέα γενιά. Η βασική θεωρητική συμβολή της εργασίας, έγκειται στο ότι αντιμετωπίζει τη νεολαία όχι ως κοινωνικό υπόβαθρο των εξελίξεων, αλλά ως αναλυτική κατηγορία ικανή να φωτίσει τις δομικές αντιφάσεις της μετά-2011 περιόδου (Honwana, 2013 ; UNDP, 2016).

Σε θεωρητικό επίπεδο, η εργασία υπογράμμισε ότι οι έννοιες της κοινωνικής μετάβασης και της πολιτικής αλλαγής, δεν μπορούν να προσεγγιστούν χωρίς την ενσωμάτωση της γενεακής διάστασης. Η εμπειρία της νέας γενιάς, λειτουργεί ως κρίσιμο πεδίο κατανόησης των κοινωνικών μετασχηματισμών, καθώς αποτυπώνει τις πραγματικές συνέπειες της επισφάλειας, της αποδιάρθρωσης θεσμών και των περιορισμένων δυνατοτήτων κοινωνικής ένταξης (Furlong, 2012 ; Standing, 2011). Το πλαίσιο αυτό, επιτρέπει μία πιο σύνθετη κατανόηση του Αραβικού Χειμώνα, όχι μόνο ως γεωπολιτικής κατάστασης, αλλά και ως κοινωνικής διαδικασίας.

Η ανάλυση της Συρίας ως case study, ανέδειξε τα όρια των διεθνών κανονιστικών μηχανισμών προστασίας. Η παρούσα διπλωματική, κατέδειξε ότι η ‘Ευθύνη για Προστασία’, παρά την κανονιστική της φιλοδοξία, παραμένει εξαρτημένη από πολιτικές ισορροπίες και γεωπολιτικούς ανταγωνισμούς, γεγονός που περιορίζει την πρακτική της εφαρμογή (Bellamy, 2014 ; Janzekovic & Slinader, 2013). Η εμπειρία αυτή, αναδεικνύει ότι οι διεθνής τάξη, συχνά, αδυνατεί να ανταποκριθεί στις κοινωνικές συνέπειες των συγκρούσεων, με τη νέα γενιά να υφίσταται δυσανάλογο κόστος.

Ταυτοχρόνως, η εργασία, ανέδειξε τη σημασία της επισφάλειας ως δομικής συνθήκης της νεανικής εμπειρίας. Η έννοια προκαριάτιο (precariat), λειτουργεί ως χρήσιμο θεωρητικό εργαλείο για την κατανόηση των σύγχρονων νεανικών διαδρομών, όπου οι νέοι βιώνουν παρατεταμένη αβεβαιότητα σε εργασία, εκπαίδευση και κοινωνική σταθερότητα (Standing, 2011 ; World Bank, 2017). Η επισφάλεια δεν αποτελεί απλώς οικονομικό φαινόμενο, αλλά μία συνολική κατάσταση που επηρεάζει την ταυτότητα, τις προσδοκίες και την κοινωνική συνοχή.

Η έμφυλη διάσταση των κοινωνικών μεταβάσεων αποτέλεσε επίσης κρίσιμο στοιχείο της ανάλυσης. Οι γυναίκες της νέας γενιάς, αντιμετωπίζουν πολλαπλούς αποκλεισμούς, καθώς οι κοινωνικές και θεσμικές ανισότητες περιορίζουν τη δυνατότητα ένταξης και αυτονομίας. Η εργασία υπογράμμισε ότι οι κοινωνικές μεταβάσεις, δεν μπορούν να εξεταστούν χωρίς διαθεματική προσέγγιση, η οποία λαμβάνει υπόψη το φύλο ως βασικό παράγοντα κοινωνικής διαφοροποίησης (Moghadam, 2014 ; UN Woman, 2014).

Ωστόσο, η εργασία παρουσιάζει και ορισμένους περιορισμούς, οι οποίοι είναι αναπόφευκτοι σε μία μελέτη που βασίζεται κυρίως σε δευτερογενείς πηγές και σε ποιοτική ανάλυση. Πρώτον, η έλλειψη πρωτογενούς υλικού, όπως συνεντεύξεις ή επιτόπια έρευνα, περιορίζει σημαντικά τη δυνατότητα λεπτομερούς αποτύπωσης των βιοματικών εμπειριών της νεολαίας. Δεύτερον, η επιλογή της Συρίας ως κεντρικού case study, αν και θεωρητικά ισχυρή, δεν επιτρέπει την πλήρη γενίκευση των συμπερασμάτων σε όλα τα κράτη της περιοχής (Phillips, 2020 ; UNHCR, 2020).

Οι περιορισμοί αυτοί, ωστόσο, ανοίγουν και σημαντικές προοπτικές προς μελλοντική έρευνα. Μελλοντικές μελέτες, θα μπορούσαν να επεκτείνουν τη συγκριτική διάσταση, εξετάζοντας άλλες περιπτώσεις της Αραβικής Άνοιξης, όπως η Τυνησία ή η Αίγυπτος, ώστε να αποτιμηθούν οι διαφοροποιήσεις στη νεανική εμπειρία. Επιπροσθέτως, η εστίαση σε πολιτικές ανοικοδομήσεις και youth empowerment σε μεταπολεμικά περιβάλλοντα, θα μπορούσε να αναδείξει συγκεκριμένες στρατηγικές κοινωνικής αποκατάστασης και συμμετοχής (UNESCO, 2013 ; UNDP, 2016).

Ολοκληρώνοντας, η τρέχουσα διπλωματική, κατέδειξε ότι η κατανόηση της μετά-2011 περιόδου, απαιτεί μία σύνθετη προσέγγιση που ενσωματώνει τόσο τις γεωπολιτικές αναδιατάξεις, όσο και κοινωνικές μεταβάσεις της νέας γενιάς. Η νεολαία, δεν αποτελεί απλώς δημογραφική κατηγορία, αλλά κρίσιμο παράγοντα κοινωνικού μέλλοντος, του οποίου οι εμπειρίες θα καθορίσουν της δυνατότητες σταθερότητας, ανάπτυξης και πολιτικής ανασυγκρότησης στην περιοχή (UNDP, 2016 ; World Bank, 2017).

7.5: «Τελικό συμπέρασμα και κλείσιμο»

Η παρούσα διπλωματική εργασία, επιτρέπει την εξαγωγή ενός τελικού συμπεράσματος: οι κοινωνικές και πολιτικές μεταβολές που διαμόρφωσαν τον σύγχρονο αραβικό κόσμο μετά το 2011, δεν μπορούν να κατανοηθούν πλήρως, χωρίς την ενσωμάτωση της γενεακής διάστασης ως αυτόνομης αναλυτικής κατηγορίας. Η νέα γενιά, δεν αποτελεί απλώς πληθυσμιακή ομάδα που επηρεάζεται από τις εξελίξεις, αλλά κρίσιμο φορέα κοινωνικής συνέχειας, μετασχηματισμού και μελλοντικής ανασυγκρότησης.

Η εργασία, υποστήριξε ότι η νεανική εμπειρία λειτουργεί ως πεδίο στο οποίο αποτυπώνονται οι βαθύτερες δομικές μεταβάσεις της περιοχής: η αναδιάρθρωση των κοινωνικών διαδρομών προς την ενηλικίωση, η μεταβολή των προσδοκιών, αλλά και η αναζήτηση νέων μορφών ένταξης και agency σε ένα περιβάλλον αβεβαιότητας. Η κοινωνιολογική προσέγγιση της νεότητας, ανέδειξε έτσι ότι οι συνέπειες της μετά-2011 περιόδου δεν εξαντλούνται σε θεσμικές ή στρατηγικές αναλύσεις, αλλά επεκτείνονται στην καθημερινότητα, στις δυνατότητες και στους περιορισμούς μίας γενιάς που καλείται να συγκροτήσει το μέλλον της μέσα σε συνθήκες επισφάλειας.

Ταυτόχρονα, η ανάδειξη της νεολαίας ως κεντρικού άξονα επιτρέπει μία διαφορετική αποτίμηση της ευρύτερης μετάβασης στην περιοχή: όχι μόνο ως ιστορικής ασυνέχειας, αλλά ως διαδικασίας μακροχρόνιας κοινωνικής αναδιαμόρφωσης. Η νέα γενιά παραμένει ο πιο καθοριστικός παράγοντας για τις μελλοντικές προοπτικές σταθερότητας, ανάπτυξης και κοινωνικής συνοχής, καθώς σε αυτήν συμπυκνώνονται τόσο τα τραύματα της κρίσης όσο και οι δυνατότητες υπέρβασής της.

Τέλος, η παρούσα διπλωματικής εργασία επιδιώκει να συμβάλει στη σχετική βιβλιογραφία προτείνοντας ότι η έννοια της Αραβικής Άνοιξης δεν αφορά μόνο μία περίοδο πολιτικής ή γεωπολιτικής ρευστότητας, αλλά και ένα γενεακό πεδίο κοινωνικών

μεταβάσεων. Η επένδυση σε πολιτικές ενδυναμώσεις της νέας γενιάς και η δημιουργία βιώσιμων όρων κοινωνικής ένταξης, συνιστούν αναγκαία προϋπόθεση για οποιαδήποτε μελλοντική πορεία σταθεροποίησης στη περιοχή.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Acharya, A., 2017. After liberal hegemony: The advent of a multiplex world order. *Ethics & international affairs*, 31(3), pp.271-285.

Allison, R., 2013. Russia and Syria: explaining alignment with a regime in crisis. *International affairs*, 89(4), pp.795-823.

Sarkin, J.J., 2021. *The conflict in Syria and the failure of international law to protect people globally: Mass atrocities, enforced disappearances and arbitrary detentions*. Routledge.

Amnesty International, 2014. *Syria: Torture and Enforced Disappearances*. London: Amnesty International.

Baker, G., 2003. *Civil society and democratic theory: Alternative voices*. Routledge.

Bayat, A., 2013. *Life as politics: How ordinary people change the Middle East*. Stanford University Press.

Bellamy, A.J., 2014. *Responsibility to protect: a defense*. OUP Oxford.

Benford, R.D. and Snow, D.A., 2000. Framing Processes and Social Movements: An overview and assessment. *Annual review of sociology*, 26(2000), pp.611-639.

Bhuiya, S. and Jahan, M., 2022. The Justification of Democratic Peace Theory in the 21st Century. *Social Science Review*, 39(1), pp.211-229.

Börzel, T.A., Dandashly, A. and Risse, T., 2015. Responses to the ‘Arabellions’: the EU in comparative perspective—introduction. *Journal of European integration*, 37(1), pp.1-17.

Butcher, C. and Hallward, M.C. eds., 2019. *Understanding international conflict management*. Routledge.

Carrera, S., Blockmans, S., Gros, D. and Guild, E., 2015. The EU's response to the refugee crisis: Taking stock and setting policy priorities. *CEPS essay*, (20/16).

Castells, M., 2015. *Networks of outrage and hope: Social movements in the Internet age*. John Wiley & Sons.

Charrad, M.M. and Zarrugh, A., 2016. *Equal or complementary? Women in the new Tunisian Constitution after the Arab Spring*. In *Gender, Women and the Arab Spring*(pp. 100-113). Routledge.

Cincotta, R., 2011. Minority youth bulges and the future of intrastate conflict. *New Security Beat*.

Cincotta, R., 2012. Demography: A development perspective. *Security and development in global politics: A critical comparison*, pp.291-310.

- Cincotta, R., Doces, J., Goldstone, J.A., Kaufmann, E.P. and Toft, M.D., 2012. The age-structural maturity thesis. *Political demography*, 2012, pp.98-116.
- Citaristi, I., 2022. United Nations high commissioner for refugees—UNHCR. In *The Europa directory of international organizations 2022* (pp. 220-240). Routledge.
- Dahrendorf, R., 1999. *Civil society and political theory*. London: Routledge.
- Dhillon, N. and Yousef, T. eds., 2011. *Generation in waiting: The unfulfilled promise of young people in the Middle East*. Rowman & Littlefield.
- Doyle, M.W., 2017. Kant, liberal legacies, and foreign affairs. In *Immanuel Kant* (pp. 503-533). Routledge.
- Doyle, M.W., 2017. Kant, liberal legacies, and foreign affairs. In *Immanuel Kant* (pp. 503-533). Routledge.
- European Commission, 2021. *EU support to refugees and host communities in response to the Syria crisis*. Brussels: European Commission.
- European Parliament, 2022. *The impact of the Syrian conflict on youth and regional stability*. Brussels: European Parliament.
- European Parliament, 2025. EU external action. Lyxembourg: Publications Office of the European Union.
- Furlong, A., 2012. *Youth studies: An introduction*. Routledge.
- Harrigan, J., 2014. *The political economy of Arab food sovereignty*. Springer.
- Heydemann, S., 2013. Tracking the " Arab Spring": Syria and the future of authoritarianism. *Journal of Democracy*, 24(4), pp.59-73.
- Hinnebusch, R., 2012. Syria: from 'authoritarian upgrading' to revolution?. *International Affairs*, 88(1), pp.95-113.
- Hinnebusch, R., 2015. *The international politics of the Middle East*. 2nd ed. Manchester: Manchester University Press.
- Holliday, J., 2022. *ASSAD REGIME: FROM COUNTERINSURGENCY TO CIVIL WAR*. Institute for the Study of War..
- Honwana, A., 2013. *Youth and revolution in Tunisia*. Bloomsbury Publishing.
- Howard, P.N. and Hussain, M.M., 2013. *Democracy's fourth wave?: digital media and the Arab Spring*. Oxford University Press.
- Human Rights Watch, 2012. World report 2012: Events of 2011. New York: Human Rights Watch.

- Human Rights Watch, 2013. Syria: Human rights violations and accountability. New York: Human Rights Watch.
- Human Rights Watch, 2013. World report 2013: Events of 2012. New York: Policy Press.
- Huntington, S.P., 1991. Democracy's third wave. *Journal of democracy*, 2(2), pp.12-34.
- Huntington, S.P., 1991. *The third wave* (Vol. 199, No. 1). Norman: University of Oklahoma Press.
- Inglehart, R., Haerpfer, C., Moreno, A., Welzel, C., Kizilova, K., Diez-Medrano, J., Lagos, M., Norris, P., Ponarin, E. and Puranen, B., 2014. World values survey: Round six-country-pooled datafile version. *Madrid: JD systems institute, 12*.
- International Commission on Intervention, State Sovereignty and International Development Research Centre (Canada), 2001. *The responsibility to protect: report of the International Commission on Intervention and State Sovereignty*. IDRC.
- International Crisis Group, 2017. The Middle East after the Arab Spring. Brussels: International Crisis Group.
- International Crisis Group, 2018. Easing Syrian refugees' plight in Turkey. Brussels: International Crisis Group.
- Janzekovic, J. and Silander, D., 2013. *Responsibility to protect and prevent: Principles, promises and practicalities*. Anthem press.
- Kaldor, M., 2013. *New and old wars: Organised violence in a global era*. John Wiley & Sons.
- Keukeleire, S. and Delreux, T., 2022. *The foreign policy of the European Union*. Bloomsbury Publishing.
- Lucas, R.E., 2004. Monarchical authoritarianism: Survival and political liberalization in a Middle Eastern regime type. *International Journal of Middle East Studies*, 36(1), pp.103-119.
- Lynch, M., 2013. *The Arab uprising: The unfinished revolutions of the new Middle East*. Hachette UK.
- Macmillan, R., 2011. Youth in Transition: Eastern Europe and the West.
- Moghadam, V.M., 2003. *Modernizing women: Gender and social change in the Middle East*. Lynne Rienner Publishers.
- OECD, 2018. States of fragility 2018. Paris: OECD Publishing.
- Phillips, C., 2020. *The battle for Syria: International rivalry in the new Middle East*. Yale University Press.

- Skidelsky, R., 2024. Political economy of peace and war. *Review of Keynesian Economics*, 12(3), pp.284-292.
- Standing, G., 2011. *The precariat: The new dangerous class*(p. 208). Bloomsbury academic.
- Thakur, R., 2016. The responsibility to protect: Norms, laws and the use of force. London: Routledge.
- Tilly, C. and Tarrow, S.G., 2015. *Contentious politics*. Oxford University Press.
- Tocci, N., 2016. The making of the EU Global Strategy. *Contemporary security policy*, 37(3), pp.461-472.
- Trentmann, F., 2007. Citizenship and consumption. *Journal of Consumer Culture*, 7(2), pp.147-158.
- UN OHCHR, 2013. Report of the independent international commission of inquiry on the Syrian Arab Republic. Geneva: United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights.
- UN OHCHR, 2016. Out of sight, out of mind: Deaths in detention in Syria. Geneva: United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights.
- UNDP, 1994. Human Development Report 1994: New dimensions of *Human Security*. New York: United Nations Development Programme.
- UNDP, 2016. Arab Human Development Report 2016: Youth and the *Prospects for human development in a changing reality*. New York: United Nations Development Programme.
- UNESCO, 2018. *Education under Attack in Syria*. Paris: UNESCO Publishing.
- UNESCO, 2018. *Youth and Education in the MENA region*. Paris: UNESCO Publishing.
- UNHCR, 2019. *Syrian Refugee Response: Global Update*. Geneva: United Nations High Commissioner for Refugees.
- UNHCR, 2020. *Global Trends: Forced displacement*. Geneva: United Nations High Commissioner for Refugees.
- UNHCR, 2023. *Syria Regional Refugee Response*. Geneva: United Nations High Commissioner for Refugees.
- UNICEF, 2018. *Syria Crisis: Education under Attack*. New York: United Nations Children's Fund.
- UNICEF, 2019. *Childhood under Threat: The State of Children in Syria*. New York: United Nations Children's Fund.
- Waltz, K., 1979. *Theory of International Politics*. Reading, MA: Addison-Wesley.

Wolfrum, R., 2002. *International Intervention, Sovereignty and Responsibility*. Heidelberg: Max Planck Institute.

World Bank, 2017. *The Toll of War: The Economic and Social Consequences of the Conflict in Syria*. Washington, DC: World Bank Group.

World Health Organization, 2022. *World Mental Health Report: Transforming Mental Health for All*. Geneva: World Health Organization.

Youngs, R., 2002. *The European Union and the promotion of democracy: Europe's Mediterranean and Asian policies*. OUP Oxford.

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ ΟΡΩΝ

Accountability (Λογοδοσία): Η υποχρέωση κρατικών ή μη κρατικών δρώντων να αποδίδουν για παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εγκλήματα πολέμου ή διεθνείς παραβάσεις.

Agency (Δρών υποκείμενο / Δυνατότητα δράσης): Η ικανότητα των ατόμων ή κοινωνικών ομάδων, όπως η νεολαία, να εργαστούν αυτόνομα και να διαμορφώσουν κοινωνικές και πολιτικές εξελίξεις παρά τους περιορισμούς.

Arab Spring (Αραβική Άνοιξη): Το κύμα κοινωνικών και πολιτικών εξεγέρσεων που ξέσπασε το 2010-2011 στον αραβικό κόσμο, με αιτήματα δημοκρατικής μετάβασης, κοινωνικής δικαιοσύνης και πολιτικής ελευθερίας.

Arab Winter (Αραβικός Χειμώνας): Η περίοδος που ακολούθησε την Αραβική Άνοιξη, χαρακτηριζόμενη από εμφύλιες συγκρούσεις, αυταρχική παλινδρόμηση και γεωπολιτική αποσταθεροποίηση.

Blocked Transitions (Μπλοκαρισμένες μεταβάσεις): Η συστηματική παρεμπόδιση της μετάβασης των νέων από την εκπαίδευση στην εργασία και την κοινωνική ένταξη, λόγω δομικών οικονομικών και θεσμικών περιορισμών

Civil Society (Κοινωνία των Πολιτών): Ο χώρος συλλογικής δράσης εκτός κράτους και αγοράς, όπου οι κοινωνικές ομάδες οργανώνονται για πολιτική συμμετοχή, διεκδίκηση δικαιωμάτων και κοινωνική αλλαγή.

Collective Action (Συλλογική Δράσης): Η συντονισμένη κινητοποίηση κοινωνικών ομάδων με στόχο την πολιτική ή κοινωνική αλλαγή, μέσω διαδηλώσεων, οργανώσεων ή δικτύων.

Digital Activism (Ψηφιακός ακτιβισμός): Η χρήση διαδικτυακών πλατφορμών και κοινωνικών δικτύων για πολιτική κινητοποίηση, ενημέρωση και οργάνωση συλλογικής δράσης.

Diaspora (Διασπορά): Οι κοινότητες ανθρώπων που ζουν εκτός της χώρας προέλευσής τους, συχνά ως αποτέλεσμα αναγκαστικού εκτοπισμού ή μετανάστευσης

Forced Displacement (Αναγκαστικός εκτοπισμός): Η μαζική μετακίνηση πληθυσμών λόγω πολέμου, διώξεων ή ανθρωπιστικής κρίσης, είτε εντός είτε εκτός της χώρας προέλευσης.

Framing (Πλαισίωση): Η διαδικασία μέσω της οποίας κοινωνικά κινήματα μετατρέπουν ατομικές δυσარέσκειες σε συλλογικά πολιτικά αιτήματα και νοήματα.

Geopolitics (Γεωπολιτική): Η ανάλυση των σχέσεων ισχύος και στρατηγικών ανταγωνισμών κρατών και διεθνών δρώντων στο διεθνές σύστημα.

Humanitarian Intervention (Ανθρώπινη ασφάλεια): Διεθνής δράση, πολιτική ή στρατιωτική, με στόχο την προστασία αμάχων από μαζικές παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Human Security (Ανθρώπινη Ασφάλεια): Προσέγγιση ασφάλειας που εστιάζει στην προστασία των ατόμων από βία, φτώχεια και καταπίεση, πέρα από την παραδοσιακή κρατοκεντρική ασφάλεια.

Internationalization of Conflict (Διεθνοποίηση σύγκρουσης): Η εμπλοκή περιφερειακών ή παγκοσμίων δυνάμεων σε μία εσωτερική σύγκρουση, μετατρέποντάς την σε γεωπολιτικό πεδίο ανταγωνισμού.

Lost Generation (Χαμένη Γενιά): Όρος που χρησιμοποιείται για νέους που στερούνται εκπαίδευσης, ασφάλειας και προοπτικής λόγω παρατεταμένης σύγκρουσης ή προσφυγιάς.

Multilateral Governance (Πολυμερής διακυβέρνηση): Η διεθνής συνεργασία μέσω θεσμών, όπως ο ΟΗΕ, για τη συλλογική διαχείριση κρίσεων και συγκρούσεων.

Precariat (Επισφαλής τάξη): Κοινωνική κατηγορία που βιώνει ασταθή εργασία, περιορισμένη κοινωνική προστασία και διαρκή οικονομική ανασφάλεια.

Proxy War (Πόλεμος δι' αντιπροσώπων): Σύγκρουση στην οποία μεγάλες δυνάμεις υποστηρίζουν έμμεσα αντίπαλες τοπικές ομάδες, χωρίς άμεση στρατιωτική αντιπαράθεση μεταξύ τους.

Refugee Crisis (Προσφυγική κρίση): Ανθρωπιστική συνθήκη μεγάλης κλίμακας που χαρακτηρίζεται από μαζικό εκτοπισμό πληθυσμών και ανάγκη διεθνούς προστασίας.

Resilience (Ανθεκτικότητα): Η ικανότητα των κοινωνικών ομάδων, ιδιαίτερα της νεολαίας, να προσαρμόζονται και να επιβιώνουν μέσα σε συνθήκες κρίσης και επισφάλειας.

Responsibility to Protect – R2P (Ευθύνη για Προστασία): Διεθνής αρχή σύμφωνα με την οποία η διεθνής κοινότητα οφείλει να προστατεύει πληθυσμούς από γενοκτονία, εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, όταν το κράτος αποτυγχάνει.

Social Movements (Κοινωνικά κινήματα): Συλλογικές πολιτικής δράσης που επιδιώκουν κοινωνικό μετασχηματισμό μέσω κινητοποίησης και διεκδίκησης.

State Sovereignty (Κρατική κυριαρχία): Θεμελιώδης αρχή του διεθνούς δικαίου που αναγνωρίζει το δικαίωμα ενός κράτους να ασκεί πλήρη εξουσία εντός των συνόρων του χωρίς εξωτερική παρέμβαση.

Youth (Νεολαία): Κοινωνική και δημογραφική κατηγορία που βρίσκεται στο μεταίχμιο μεταξύ εξάρτησης και ενηλικίωσης, με ιδιαίτερη σημασία σε περιόδους κοινωνικής κινητοποίησης.

Youth Bulge (Νεανική διόγκωση): Δημογραφικό φαινόμενο όπου το ποσοστό των νέων στον πληθυσμό είναι δυσανάλογα υψηλό, συνδεδεμένο με κοινωνικές πιέσεις και πολιτική αστάθεια.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

«Χρονολόγιο βασικών σταθμών της Συριακής Σύγκρουσης 2011-2023»

- 2011: Έναρξη ειρηνικών διαδηλώσεων στη Daraa, με επίκεντρο τη νεολαία. Η καταστολή του καθεστώτος οδηγεί σε κλιμάκωση της κρίσης.
- 2012: Σταδιακή μετάβαση από διαμαρτυρίες σε ένοπλη σύγκρουση. Εμφάνιση οργανωμένων αντικαθεστωτικών δυνάμεων και πρώτη μαζική εσωτερική εκτόπιση πληθυσμών.
- 2013: Ενίσχυση της ανθρωπιστικής κρίσης και καταγραφή εκτεταμένων παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Πρώτες μεγάλες προσφυγικές ροές προς γειτονικά κράτη.
- 2014: Άνοδος του λεγόμενου Ισλαμικού Κράτους (ISIS) και περαιτέρω διεθνοποίηση της σύγκρουσης. Επέκταση στρατιωτικών επιχειρήσεων από διεθνείς συνασπισμούς.
- 2015: Άμεση στρατιωτική παρέμβαση της Ρωσίας υπέρ του καθεστώτος Άσαντ, μεταβάλλοντας τις ισορροπίες ισχύος στο πεδίο.
- 2016: Πτώση του Αλεππό υπό τον έλεγχο του καθεστώτος. Η σύγκρουση εισέρχεται σε φάση έντονης στρατιωτικοποίησης και μακροχρόνιας αποδιάρθρωσης.
- 2017: Εντατικοποίηση διπλωματικών προσπαθειών (διαδικασία της Αστάνα), χωρίς ουσιαστική πολιτική λύση. Παρατεταμένη κρίση εκτοπισμού.
- 2018: Συμφωνίες για «ζώνες αποκλιμάκωσης» και σταδιακή ανακατάληψη περιοχών από το καθεστώς. Η προσφυγική κρίση παραμένει ανοιχτή.
- 2019: Σταθεροποίηση ενός κατακερματισμένου ελέγχου εδαφών. Η συριακή νεολαία αντιμετωπίζει συνθήκες «χαμένης γενιάς» λόγω εκπαίδευσης και κοινωνικής κατάρρευσης.
- 2020: Κλιμάκωση οικονομικής κρίσης και κοινωνικής επισφάλειας. Η πανδημία COVID-19 επιβαρύνει περαιτέρω τις ανθρωπιστικές συνθήκες.
- 2021: Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο ΟΗΕ εντείνουν προγράμματα ανθρωπιστικής βοήθειας, με έμφαση σε εκπαίδευση και προστασία προσφύγων.

- 2022: Η σύγκρουση παραμένει άλυτη, με συνεχιζόμενες ανάγκες προστασίας για εκατομμύρια νέους εκτοπισμένους εντός και εκτός Συρίας.
- 2023: Η συριακή κρίση εξακολουθεί να αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες παγκόσμιες ανθρωπιστικές και προσφυγικές κρίσεις, με τη νέα γενιά να παραμένει στο επίκεντρο των μακροχρόνιων συνεπειών.